

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 31 • SAYI: 291 • OCAK 2025 • ISSN:2791-9595

Şeyh,
Müfessir, Şâir Bir
Osmanlı Âlimi: Bursevî

Ali AKPINAR

Bir Bilgi Nakli Olan
Hads ve
Telapatı Üzerine

Ramazan ALTINTAŞ

Gönül Fethi,
Bursa ve Bursevî

Bital KEMİKLİ

Liyâkat
Ehliyet ve
Adâlet

Mehmet SOYSALDI

Başarının Özü;
Sevgi,
Bilgi ve İlgi

Ali ÖZKANLI

ISSN:2791-9595

9 771302 000076 00267

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

İsmâil Hakkı Bursevî ve Şiir Hakkındaki Görüşleri

İsmâil Hakkı Bursevî, 1653 yılında Bulgaristan'ın Aydos şehrinde doğmuş, hayatının büyük bir kısmını Bursa ve Üsküdar'da geçirmiştir. Celvetiyye Tarîkatı'na bağlı olan Bursevî, annesinin vefâtının ardından babası tarafından yetiştirilmiş ve Celvetiyye Tarîkatı'nın önemli şeyhlerinden Osman Fazlı Efendi'nin yanında eğitim almıştır. Eğitimine Aydos ve Edirne'de zâhirî ilimlerle başlamış, ardından İstanbul'a giderek Osman Fazlı Efendi'nin yanına yerleşmiştir. 20 yaşında tasavvuf yoluna giren Bursevî, Zeyrek Camii'nde uzun süre halvet hayatı yaşamıştır. Fıkıh, kelâm ve belâgat gibi ilimlerde de eğitim alan Bursevî, hocasından icâzet alarak Üsküp'e halife olarak atanmış ve burada evlenmiştir.

Bursevî, dinî va'zlarında kadı ve müftüleri eleştirerek önemli tartışmalara yol açmış, bu sebeple ölüm tehditleri almış ve İstanbul'a şikâyet edilmiştir. Uzun yıllar süren mücâdeleler sonucunda, şeyhi tarafından Köprülü'ye gönderilmiş, burada 14 ay kalmıştır. 1685'te IV. Mehmed'e nasihatlerde bulunmak üzere Edirne'ye çağırılmış ve üç ay boyunca Fusûsü'l-Hikem'i okumuştur. Şeyhinin vefâtının ardından Bursa'ya tayin edilen Bursevî, burada va'zlarına devam etmiş ve önemli eseri olan Rûhu'l-Beyân adlı Kur'ân tefsirini yazmıştır.

Bursevî, tasavvufî bakış açısını benimsemiş ve vahdet-i vücûd ilkesine sahip olmuştur. Ona göre, hakikat-i Muhammediyye nübüvvet ve velâyeti kapsar ve bu hakikatin en yüksek tecellîsi Hz. Muhammed (s.a.v.)'de gerçekleşmiştir. Ondan sonra bu nur azalarak devam eder. Bursevî, vahdet-i vücûd anlayışını tefsirlerinde açıkça dile getirmemiştir, ancak felsefî ve sosyolojik kavramlar kullanmıştır.

Bursevî'nin en önemli eserlerinden biri olan Rûhu'l-Beyân Tefsiri, tasavvufî bir tefsir olmakla birlikte, rivâyet ve dirâyet tefsiri özellikleri de taşır. Tefsir, 1685 yılında Bursa Ulu Camii'de va'zlar vermeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır ve 23 yıl süren bir çalışmanın ürünüdür. Bursevî, bu süreçte sıkça seyahat ettiği için tefsirini parça parça yazmıştır. Tefsir, hem nasihat hem de ahlâk kitabı olarak da işlev görmektedir. Bursevî, tasavvufî bakış açısını öne çıkararak Mevlânâ'nın Mesnevî'si gibi hikâyelere, ibretli olaylara ve sûfî şiirlerine yer vermiştir. Aynı zamanda, diğer tefsirlerde bulunmayan bilgiler ve açıklamalar da ekleyerek âyetlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Bursevî Hazretleri aynı zamanda mühim bir şâirdir. Vakıf Kurcumuzun zikrettiği bir hatıra ile büyük âlimimizi analım:

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi sohbetlerinde genellikle tasavvufî mahiyetli şiirler/ilahiler okutturmuştur. Biz bunun sırrını şiir ile irşad yolunu seçtiğine bağlıyoruz. Bu hususta bir arkadaşımız kendilerinden şu hatırayı nakletmektedir: Bir defasında Ankara'da misafiri idi. Osman Hulûsi Efendi sohbetinde "Şiir okuma hakkında dedikodu etmişler. Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri Daru'n-Necat isimli eserinde bu konuda şunları yazmış: 'İşitmedin mi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sözlerini; Hazreti Aişe (r.ah.) Validemiz yanında bulunduğu zaman 'Kellimeyni ya Hümeýra/Ya Aişe (r.ah.) güzel sesinle bir şeyler söyle de dinleyelim.' derdi. Yanında Hz. Bilal (r.a.) olduğu zaman 'Erehni ya Bilal/Ya Bilal güzel sesinle bir şey oku dinleyelim.' derdi. Bir kavval deve katarlarının önünde kaval çalarak, kervanı götürür. En ağır yüklerin altındaki develer kavalın sesiyle yüklerinin ağırlığını hissetmeden giderler. Bir çoban da kavvalıyla, sürüsünü su içirmeden dereden geçirir. Sen ne bigâne meşrepsin ki hârdan da mı ebersin? Hâşâ hayvan kadar da mı hissiyatın yok?' diye yazmıştır. Onun için şiir okumanın bir mahzuru yoktur." diye buyurdular.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 291 - Ocak 2025

Yayın Tarihi: 01 Ocak 2025

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş.

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:
89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

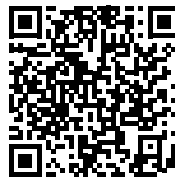
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Şeyh, Müfessir, Şâir Bir Osmanlı Âlimi: Bursevî

 Ali AKPINAR

"İsmâil Hakkı Bursevî hem şair, hem de sûfî idi. Hem çok sayıda talebe yetiştirdi, hem de irşâdiyle mürid yetiştirdi. Kürsüde halkı, zâviyede dervişleri irşâd ederken, yazdığı mektuplarıyla yanlış yapan devlet ricâlini de ikaz etmeyi ihmal etmedi."

13

Bir Bilgi Nakli Olan Hads ve Telapati Üzerine

 Ramazan ALTINTAŞ

"Hads, insan zihninin bir fiili olup mebâdiden/başlangıçtan metâlib/hedeflenene sür'atle intikâl melekesidir. Parapsikolojide hadse, telepati de denmektedir. Telepati, bir kişinin zihinsel ya da rûhsal hâllerinin yolu ile başka bir kişinin düşüncelerinin, duygularının ya da bilgilerinin doğrudan alınması veya iletmesi şeklinde cereyan eder."

Somuncu Baba Dergisi'nin içerisinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ

Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

62

Gönül Fethi, Bursa ve Bursevî

✍ Bilal KEMİKLİ

Büyük rûhlar sözleri, sohbetleri ve yapıp ettikleriyle iz bırakan rûhlardır. Bu rûhlardan birisi de İsmail Hakkı Bursevî'dir.

58

Liyâkat Ehliyet ve Adâlet

✍ Mehmet SOYSALDI

"Emânetlerin sorumluluğu çok büyüktür. Eğer insan, kendisine tevdi edilen emâneti koruyup hakkıyla yerine getirirse büyük mükâfâta mazhar olur. Ancak emâneti korumaz ve zâyi ederse büyük bir azaba çarptırılacaktır."

86

Başarının Özü; Sevgi, Bilgi ve İlgi

✍ Ali ÖZKANLI

"Sevgi, eğitim verimliğinde önemli bir faktördür. Sevgisiz, eğitim düşünülemez. Çocuk, gelişme çağında ailede, okulda ve çevrede yeterli sevgiyi görmelidir. Sevgisizlik, çocuğu aileden ve okuldan soğutur. Sokağa itebilir."

İsmâil Hakkı Bursevî ve Şiir Hakkındaki Görüşleri	1
<i>Kemal DEMİR</i>	
Şeyh, Müfessir, Şâir Bir Osmanlı Âlimi: Bursevî.....	6
<i>Ali AKPINAR</i>	
Bir Bilgi Nakli Olan Hads ve Telapati Üzerine.....	10
<i>Ramazan ALTINTAŞ</i>	
Bursa Şehrengizi	13
<i>Celalettin KURT</i>	
Bursevî'nin İrfan Mektebi	14
<i>Kadir ÖZKÖSE</i>	
İçimdeki Düşman: Nefis	18
<i>Mahmut KAPLAN</i>	
Mehmetçik.....	21
<i>Bekir OĞUZBAŞARAN</i>	
Eski Milli Eğitim Bakanı Mehmet Vehbi Dinçerler ile Hulûsi Efendi (k.s.) Konulu Röportaj.....	22
<i>Musa TEKTAŞ</i>	
Sabahlar Yâ Râsûlallah.....	28
<i>Vedat Ali TOK</i>	
Tevekkülü Kuşanmak	32
<i>Enbiya YILDIRIM</i>	
Çok Seviyor Rabbim Bizi	37
<i>Bestami YAZGAN</i>	
Aydos'tan Bursa'ya: İsmail Hakkı Bursevî.....	38
<i>M. Nihat MALKOÇ</i>	
Bezîrgân Değişen Gîtme Pazara... ..	43
<i>Tayyip ATMACA</i>	
İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu Şu'Abi'l-İmân Adlı Eserinde Öngördüğü Mütedit İnsan Modeli.....	44
<i>Fatih ÇINAR</i>	
II. Abdülhamid Han'ın Kalemî Kuwetli Kızı Ayşe Sultan	48
<i>İsmail ÇOLAK</i>	
Dua.....	53
<i>Ekrem KAFTAN</i>	
XVII. Yüzyıl Osmanlı Devletinde Bursevî'nin Mürşidi Osman Fazlı Efendi.....	54
<i>Rasul KESENCELİ</i>	
Liyâkat Ehliyet ve Adâlet	58
<i>Mehmet SOYSALDI</i>	
Gönül Fethi, Bursa ve Bursevî.....	62
<i>Bilal KEMİKLİ</i>	
Hak Âşıkları	65
<i>Razaman PAMUK</i>	
Ahlâkî Erdemler.....	66
<i>Yusuף HALICI</i>	
Alperen Rûhlu Derviş Seyyid Ahmet Arvasî.....	68
<i>Aydın BAŞAR</i>	
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Nasihatlerinde İdeal İnsan Tipi	72
<i>Oğuzhan AYDIN</i>	
Bursa Benim.....	77
<i>Yusuף DURSUN</i>	
İksîr-i Nazar, Lutf-i Peygamber	78
<i>Hamit DEMİR</i>	
Huzura Ermek.....	81
<i>Hulusi TATAR</i>	
Anadolu'nun İlim Mekânları ve Mehmet Vacit Daylan	82
<i>M. Nuri YARDIM</i>	
Başarının Özü; Sevgi, Bilgi ve İlgi.....	86
<i>Ali ÖZKANLI</i>	
Aşk Yolcuları.....	89
<i>Ahmet Sami BENLİ</i>	

دل شیداى مجتهد صايشه قه نه اولور
ياره ايرتك اشرفيله بو طربو، عشقه
ايكيلك بركم بركيله قاريشه قه نه اولور
جان وياش ديريده بارانله ياريشه قه نه اولور
سركو بو طواف و سقبيله نيسنه اولاز
سوق نصيب آسه ده برظلم قاووشمه قه نه اولور

ديدير بار ايله خلوصى ينه كوشمش بارك
برتر و نه نظر قبيله ياريشه قه نه اولور

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Dil-i şeydâ-yı muhabbetle sarışsak ne olur
İkilik birliğe birlikte karışsak ne olur
2. Yâra ermek şerefiyle bu tarîk-ı aşkda
Cân u baş vermede yârânla yarışsak ne olur
3. Ser-i kûyu tavâf u saýla müyesser olmaz
Hak nasîb etse de bir lahza kavuřsak ne olur
4. Dediler yâr Hulûsî yine küsmüř yârın
Bir mürüvvetle nazar kılsa barışsak ne olur

Nesre Çeviri

1. Sevgiden kendinden geçmiş, deli olmuş gönülle sarışsak;
ikilięi birlik yapsak, birlikte karıřsak ne olur.
2. Bu aşk yolunda, sevgiliye ermek şerefiyle, can ve baş feda
etmede dostlarla yarıřsak ne olur.
3. Sevgilinin semtinin başına tavaf ve saý ile ulařılmaz.
Allah nasip edip kısa bir süre de olsa kavuřsak ne olur.
4. Dediler ki “Ey Hulûsî! Sevdiğin yine sana küsmüř” O
sevgili bir iyilik edip baksa da barıřsak ne olur.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Şeyh, Müfessir, Şâir Bir Osmanlı Âlimi: Bursevî

“İsmâil Hakkı Bursevî hem şair, hem de sûfî idi. Hem çok sayıda talebe yetiştirdi, hem de irşâdıyla mürid yetiştirdi. Kürsüde halkı, zâviyede dervişleri irşâd ederken, yazdığı mektuplarıyla yanlış yapan devlet ricâlini de ikaz etmeyi ihmal etmedi.”

Bir Osmanlı âlimi, Celvetî şeyhi, müfessir ve şair olan İsmâil Hakkı Bursevî, 1653'de bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Aydos'ta doğdu. Ömrünün büyük bir kısmını, hizmetlerinden çoğunu Bursa'da geçirip orada vefât ettiği için "Bursevî" diye anılır.

1685'de itibaren Bursa Ulu Camii'ndeki va'zlarında Kur'ân-ı Kerîm'i Fâtiha'dan başlayarak tefsir etmeye, va'zda söylediklerine tasavvufî yorumlar ekleyip şiirler zikrederek yazmaya başladı. Bu şekilde meydana getirdiği Rûhu'l-beyân adlı tefsirini yirmi bir senelik bir sürecin sonunda 1705'de tamamladı. Tefsirin va'z olarak takrîri 28 Cemâziyelevvel'de Ulu Camii'nde sona ermiş, hatim meclisine büyük bir cemât katılmıştır.

Askerin moral gücünü arttırmak için II. Mustafa'nın daveti üzerine katıldığı I. ve II. Avusturya seferlerinde yaralanarak Bursa'ya döndü.

1111/1700'de hacca gitti, yedi ay kadar Mekke ve Medine'de kaldı. Hac dönüşünde Medine ile Tebük arasındaki Ulâ yakınlarında eşkiyânın baskınına uğradı, canını zor kurtardı. Esrârü'l-hac adlı eseri bu sırada kayboldu.

Bereketli bir ömür sürdükten sonra 1725'de Bursa'da vefât etti.

Vahdet-i vücûd anlayışına sıkı sıkıya bağlı olan İsmâil Hakkı, hakikat-i Muhammediyye'nin zuhûrunu, ayın bir aylık hareketine benzeterek anlatır. Ona göre hakikat-i Muhammediyye mutlak nübüvvet ve velâyeti içerir. Onun Hz. Âdem'de hilâl kadar olan zuhûru Hz. İbrâhim'de ayın on dördü gibidir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'de bu zuhûr kemâle ererek ayın on beşinci gecesindeki dolunayın zuhûru gibi olmuş, davet onunla zâhirde ve bâtında tamamlanmış, kendisinden sonra başka bir peygambere ihtiyaç kalmamıştır. Bu sebeple o son peygamberdir.

100'den fazla eser kaleme almıştır. Eserlerinin çoğu Türkçe, 40 kadarı Arapçadır. Kendisi manzûmelerinin 10.000'den fazla

"Kur'ân'ın baştan sona tefsirini önce cami kürsülerinden halka yapmış, sonra eserini kitaplaştırmıştır. O, ilmî birikimini talebeleri ve müritleriyle paylaştığı gibi halkın her kesimi ile de paylaşmasını bilmiştir."

olduğunu söyler. Aynı zamanda bestekâr olan İsmâil Hakkı, kendisinin ve Aziz Mahmud Hüdâyî'nin bazı ilâhilerini bestelemiştir. Rûhu'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân adlı tefsiri, tefsir birikimini yansıtan mev'ıza türü önemli bir sûfî/işârî/irfânî tefsirdir. Tefsir ilmine dair başka eserleri de vardır.

Tefsiri, Kur'ân'ın zâhirî ve bâtinî mânâlarını içine alan hem rivâyet hem dirâyet tefsirinin özelliklerini taşıyan çok yönlü bir eserdir. Arapça olarak hazırlanan tefsirde çok miktarda Farsça şiirlere de yer verilmiştir. İsmâil Hakkı, kelâm ilmine dair meselelere kısaca temas etmiş, bazen kendi görüşlerini de belirtmiş, başta Mu'tezile olmak üzere Kaderiyye, Cebriyye ve Cehmiyye gibi mezheplerin Ehl-i Sünnet'e muhâlif görüşlerini tenkit etmiştir. Hanefî

mezhebine mensup olmakla birlikte ahkâm âyetlerinin tefsirinde diğer Sünnî mezheplerin görüşlerine de yer vermiş, ahkâm âyetlerini tefsir ederken zaman zaman usûl-i fıkıh kâidelerini zikretmiştir. Mezhep imamlarının görüşlerini açıklarken bazen kendi görüşünü de ortaya koymuştur. Zâhid-i Kevserî, vâizlerin kalplere rikkat veren hikâyeler ihtivâ etmesi sebebiyle Rûhu'l-beyân'a çok önem verdiklerini söyler. Müellif, eserinde halka zulmeden devlet adamlarına ağır eleştiriler yöneltmiş, bu arada dönemin padişahı IV. Mehmed'i dahi tenkit etmekten çekinmemiştir. Tefsîr, sonraki dönemde Türkiye'de hazırlanan tefsirlere kaynaklık etmiştir. Bu geniş tefsirin ihtisarları yapılmış, Türkçe'ye çevrilmiştir.¹

Hayatından kısa kesitler sunduğumuz müfessirimizin hayatından bazı dikkat çeken mesajları şöyle özetleyebiliriz:

Bir Osmanlı âlimi olan müfessirimiz, Balkanlar'da doğmuş, Osmanlı'nın önemli merkezleri Edirne, İstanbul, Üsküp, Şam ve Bursa'da yaşamış, yetişmiş ve yetiştirmiştir.

Va'zlar ve bir kısım devlet görevleriyle iç içe olması, tarîkat halîfesi olması, halk ve devlet ricâliyle ilişkileri, ilmî çalışmalarına mâni olmamıştır. O yeri gelmiş şartlar ve görevleri sebebiyle pek çok seyahatlerde bulunmuş, askerle beraber cihad cephelerine gitmiş, yaralanarak gâzilik rütbesine de nâil olmuştur. Usturumca ve Şam müftülük tekliflerine, hocasının "Müftü takvâli olur, ama takvâ ehli müftü olmaz. Tasavvuf ruhsat yolu değil, azîmet yoludur." şeklindeki tavsiyesini gerekçe göstererek kabul etmez.

Kur'ân'ın baştan sona tefsirini önce cami kürsülerinden halka yapmış, sonra eserini

kitaplaştırmıştır. O, ilmî birikimini talebeleri ve müritleriyle paylaştığı gibi halkın her kesimi ile de paylaşmasını bilmiştir.

Osmanlı medreselerinde tefsir dersi genellikle medresenin son sınıflarında okutulurdu. Bunun anlamı, talebe Arapça başta olmak üzere usûl, akâid, hadis, fıkıh, mantık gibi ilimlerde sağlam bir alt yapıya sahip olduktan sonra Allah kelâmını anlamaya başladılar. Çoğu müfessir de tefsirini ömrünün sonlarına doğru kemâl yaşında kaleme almıştır. Bu durum müfessirimizde de görülmektedir. O da tefsirini elli yaşından sonra tamamlamıştır. Nitekim o, bu büyük tefsirinden yıllar sonra Fâtiha Sûresi tefsirini müstakil bir eser olarak kaleme almış ve vefâtından kısa bir süre önce yüz bir varaklık Türkçe eserini tamamlamıştır.²

Kendisi iyi bir hattat, ilâhileri besteleyecek kadar mûsikîşinâs ve binlerce beyitlik (on binden fazla) şiir yazan bir şairdi. Talebelerine matematik (riyâziyye) ve geometriyi (hendese) öğrenmelerini tavsiye ederdi. Bu da onun çok yönlü bir kişi olduğunu gösterir.

Cami-Medrese-Tekke merkezli çalışmalarını kesintisiz sürdürmüştür. Ki bu üç merkez Osmanlı insanını yetiştiren mektep kompleksidir.

Çoğu müfessirimiz, bir mescidde imamlık yaparak, va'z ederek ilmî müktesâbâtını halk ile paylaşırdı. Bu faaliyetleri onları, sahanın içerisinde çok yönlü olarak bizzat yetiştirirdi. Müfessirimiz de Kur'ân'ın baştan sona tefsirini cami kürsüsünden yapmış, tefsir hatmini tamamlayınca da yine camide, tefsir hatim merasimi yapılmıştır. Dikkat edersek bu merasim, Kur'ân'ın baştan sona okuma hatmi değil, onu baştan sona tefsir etme hatmidir. Nitekim 1885-1960 yılları arasında Erzurum'da yaşayan müftü Solakbay, Muhammet Sadık, Cumhuriyet'in ilânından sonra işgal sırasında harap olan Erzurum'un cami, mescid ve medreselerinin imârı ile uğraşırken, Kur'ân-ı Kerîm'i va'z yoluyla tefsir ederek hatmetme geleneğini de sürdürmüştür. Dedesinden ve

babasından kalan tefsir hatmini tamamladıktan sonra Kur'ân-ı Kerîm'i Lala Mustafa Paşa Camii kürsüsünden va'z yoluyla iki defa daha hatmetmiş, üçüncüsünü bitirmeye ömrü yetmemiştir.³ Gönümüz insanının Kur'ân ile tanışması adına bugün de bu geleneğin camilerimizde sürdürülmesi önem arz etmektedir.

Müfessirimiz hem şair, hem de sûfî idi. Hem çok sayıda talebe yetiştirdi, hem de irşâdıyla mürid yetiştirdi. Hem üst düzey devlet ricâliyle hemhâl oldu, hem de halkın her kesimine karşı ilmî sorumluluklarını yerine getirdi. Kürsüde halkı, zâviyede dervişleri irşâd ederken, yazdığı mektuplarıyla yanlış yapan devlet ricâlini de ikaz etmeyi ihmal etmedi.

Bütün bu çalışmalarının yanında büyük bir tefsir başta olmak üzere farklı alanlarda yüzden fazla eseri bizlere bıraktı. Üç yıl kadar kaldığı Üsküdar'da va'z ve irşat çalışmalarını yaparken otuz kadar eser telif etmiştir. İlmî çalışmaları ne eser yazmasına, ne de halkı irşâd etmesine engel oldu. Zamanın Sahibi, onun ömrünü bereketlendirdi. O da boş durmayıp hep koşturdu.

1723'de Üsküdar'dan Bursa'ya döndü. Burada kitaplarını vakfetti. Mallarını vârislerine paylaştırdı. Çeşitli vesilelerle elinde toplanan parayla Tuzpazarı semtinde Cami-i Muhammedî'yi yaptırdı ve orada yetmiş beş yaşına vâsıl olduğunda vefât etti. Mevlâ rahmet eylesin.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. Ali Namlı, "İsmâil Hakkı Bursevî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXIII, 102-106; XXXV, 211-213.
2. Z. Coşan, İsmâil Hakkı Bursevî ve Fâtiha Sûresi Tefsiri, (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2001.
3. Selahattin Kıyıcı, "Solakbay, Muhammet Sadık", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXXVII, 369-370

Bir Bilgi Nakli Olan Hads ve Telapati Üzerine

“Hads, insan zihninin bir filli olup mebâdîden/başlangıçtan metâlib/hedeflenene sür’atle intikâl melekesidir. Parapsikolojide hadse, telepati de denmektedir. Telepati, bir kişinin zihinsel ya da rûhsal hâllerinin yolu ile başka bir kişinin düşüncelerinin, duygularının ya da bilgilerinin doğrudan alınması veya iletmesi şeklinde cereyan eder.”

Arapça'da hads kelimesi, "öngörü, içsel sezgi, mânevî hissiyat veya ilham" anlamlarına gelir.¹ İslâm düşünce tarihinde tasavvufla bağlantılı olarak kullanılır. Aynı zamanda hads, bir kişinin kalbine doğan, akıl yoluyla açıklanamayan, ancak bir içsel bilgi veya sezgi olarak hissedilen bir durumu ifade eder. Bu, genellikle bir kişi için içsel bir uyarı veya yönlendirme anlamındadır. Bazen de hads, doğrudan ilâhî bir bilgi akışına dayalı olarak gizli ya da gelecekle ilgili bir durumu sezme anlamında da kullanılır. Ancak bu sezgiler, kesin bilgi değil, sadece bir his veya öngörü şeklindedir. Bu, bir bakıma insanların kalp gözüyle doğruyu algılamasıyla bağlantılıdır.

İslâm tasavvufunda kendisinde "hads" hâlinin cereyan ettiği kimseye "muhaddes" denilir. Muhaddes olan kişide meydana gelen tahaddüs, bir kişinin içsel deneyimlerini veya mânevî hâllerini dışa vurması, hads ise daha çok içsel bir deneyimdir ve sezgisel ya da ilham yoluyla ortaya çıkar. Hads, bir kişinin kalbinde oluşan mânevî bir bilgi veya sezgidir ve genellikle dışarıya aktarılmaz, yalnızca içsel bir his olarak kalır. Hads, insan zihninin bir fiili olup mebâdîden/başlangıçtan metâlib/hedeflene sür'atle intikâl melekesidir. Parapsikolojide hadse, telepati de denmektedir.

Telepati, bir kişinin zihinsel ya da rûhsal hâllerinin yolu ile başka bir kişinin düşüncelerinin, duygularının ya da bilgilerinin doğrudan alınması veya iletmesi şeklinde cereyan eder.² Bir başka açıdan basîreti ve ferâseti açık olan kimselerde hiçbir fiziksel haberleşme aracılığı olmadan vâsitasız bir şekilde yaşanan olayın bilgisinin muhâtabın kalbine doğmasıdır. "Düşünce nakli" ya da "bir olayın insanın içine doğması" anlamındaki telepati, henüz modern bilim teorileri tarafından ilmin bir sebebi olarak kabul edilmemektedir. Herne kadar bilimsel anlamda bir bilgi yöntemi olarak kabul edilirse de bittecrübe yaşanan ve hissedilen bir bilgi türü olarak varlığından söz ettirmeye devam etmektedir.

"Yüce Allah'ın kendilerine hads gücü verdiği kulların bu mertebesi, özel vahyin ve siddîkiyet makâmına ulaşan kimselerin fevkinde değil, dûnunda olsa da yine de mânevî derecesi yüksek bir makamdır."

İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'ân ve hadisler, insanların birbiriyle iletişim kurarken bazen Allah'ın yardımıyla rûhî veya mânevî bir bağ kurabileceklerini îmâ ve işâret etmektedir. Nitekim Muhammed Hamdi Yazır, Yûsuf Sûresi'nin 94. âyetinde geçen "rîh" kelimesinin anlamı ve âyetin umûmî muhtevâsı ile telepati arasında yakın bir ilişkinin varlığına dikkat çekmiştir.³ Bu âyetten Yüce Allah'ın peygamberler gibi bazı kullarının kalplerine doğrudan yönlendirmelerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum hads ve telepati kavramlarının mânâları ile bire bir örtüşmektedir. Hads ya da telepati ile alakalı âyetin meâli şöyledir:

"Kâfile Mısır'dan ayrılınca babaları, 'Eğer bana bunamış demezseniz, inanın ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum!' dedi."⁴ Arapçada güzel koku anlamında "reyhân" sözcüğü de "rîh" sözcüğünden türemiştir. Rüzgâr anlamına da gelen "rîh" sözcüğünde "sür'atli/hızlı olma mânâsı da vardır.⁵ Filistin'de yaşayan Yakup Peygamber yıllardır ayrı düştüğü Yûsuf'un varlığını mânevî bir bilgi nakli olan telepati sayesinde rîh kelimesiyle ifade etmiştir. Kervanın Mısır'dan ayrıldığı bir anda Yakup Peygamber'e Yûsuf'un kokusunun ulaşması rüzgâr hızından daha süratli olmuştur. Her ne kadar Hz. Yakup (a.s)'un duygusu fennî değil, mu'cizevî ise de telepati olayına gizli bir telmihte bulunulmuştur.⁶

Öte yandan İslâm'da, bazı sahâbeler arasında da derin bir rûhsal bağ olduğu anlatılır.

Birçok İslâmî öğreti, insanın kalbinin Allah'a yakınlığına göre başkalarının kalplerini hissedebileceği ve doğru ilhamı alabileceği fikrini kabul eder. Yüce Allah'ın kendilerine hads gücü verdiği kulların bu mertebesi, özel vahyin ve siddîkiyet makâmlarına ulaşan kimselerin fevkinde değil, dûnunda olsa da yine de mânevî derecesi yüksek bir makamdır. İslâm tarihinde muhaddesûn makâmında olan kimselerden biri de Hz. Ömer (r.a) Efendimiz'dir. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.)'den gelen bir rivâyette şöyle buyrulur:

*"Sizden önceki ümmetlerden muhaddes olan kimseler vardı. Eğer bu ümmette de böylesi varsa o da Hz. Ömer'dir."*⁷

Görüldüğü gibi muhaddes olma hâli, nübüvvet mertebesinde aşağıdaki makâmlarda olan kimselere verilen bir makamdır. Bu makâm, mü'min bir insanın mânevî kesbi sonucu Yüce Allah (c.c.) tarafından verilir. İnsanın mânevî çabası neticesinde ulaşılan bu makâm, sahibinin dışında başkaları için genel bir delil değildir. Hads ya da telepatiye inanmak kişiye özel subjektif bir durumsa da başkaları için ne kabul ne de hüküm vermede bir delildir. Telepati gibi doğaüstü bir fenomen, İslâm hukukunda ve Kelâm ilminde doğrudan bir mesele olarak ele alınmamıştır. Çünkü İslâm'ın esasları doğrultusunda, kişinin rûhsal ve zihinsel durumlarıyla ilgili inançlarının, doğru, kesin ve sağlıklı bir temele dayanması gerektir.

Herne kadar İslâm'da telepati doğrudan bir öğreti olarak yer almamakla birlikte Allah'ın bazı kullarına verdiği mânevî bilgiler, ilhâmlar ve kalp bağları, telepati ve bilginin içe doğması anlamına gelen hads benzeri bir tecrübe olarak algılanabilir. Yüce Allah'ın kalbini imâna ve İslâm'a açtığı kimselerde yaşanacak olan bu hâl, Allah'ın engin ve sonsuz kudretine ve takdîrine dayanan bir lütuftur. Bu ilâhî öğretilerden kopuk bir bilgi iddiasının bireysel bir güç veya doğaüstü bir yetenekle isimlendirilmesi kabul edilir bir durum olamaz. Bazı sûfler, Allah'a olan yakınlıklarını ve yaşadıkları mânevî

hâlleri (misal olarak Allah'la olan derin bağlantıları, rûhsal hâlleri, ilhamları) başkalarına anlatmaya, yani "tahaddüs etmeye" izin verirler. Ancak burada önemli olan nokta, kişinin bu hâli yalnızca Allah'a şükretme ve başkalarına örnek olma amacıyla dile getirmesidir. Tasavvufî anlamda "tahaddüs"ün kibir, gösteriş, sum'a veya riyâ (gösteriş yapmak) amaçlı olmaması gerekir.

Sonuç olarak, ilâhî bilgi Yüce Allah'ın katındandır. Bu sebeple İslâm'da her şeyin bilgisinin Allah'a ait olduğu kabul edilir. İçe doğuş mânâsında bir bilgi nakli olan hads, Allah'ın bilgisiyle uyumlu bir içsel yönlendirme veya uyarı olarak kabul edilir. Bu, Allah'ın kullarına vereceği bir ilham ya da mânevî bir keşif olsa da hads, kesin bir bilgi olarak algılanmaz; sahibi için daha çok bir işaret, içsel bir sezgi ve mânevî bir his olarak kalır. Bu sebeple, bir hads doğru olabilir, ancak yanılma ihtimali de vardır. Sürekli Allah'a yakınlık ve ibâdet, kişinin daha doğru hadsler almasına vesile olabilir. Vahyin dışında peygamberlerde meydana gelen muhaddes olma hâli buna örnektir. Aynı durum, peygamberlerin dışındaki kimselerde meydana gelen hads, ilham ve sezgi türü bir bilgi biçimidir. Şüphesiz bu bilginin öğüt verme anlamında bir araç olarak tasavvufî ve mânevî öğretiler çerçevesinde önemli bir yeri vardır. Kur'ân ve hadislere ters düşmeyen hadsler nasîhat ve öğüt vermede kullanılabilir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

1. İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâleddîn Muhammed, Lisânu'l-Arab, Beyrut: Daru'l-Sadir, ts.,II, 131.
2. Yazır, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979, IV, 2919.
3. Yazır, Hak Dini, IV, 2921.
4. 12/Yûsuf 94.
5. İsfehânî, Râgıb, el-Müfredât, İstanbul, 1986, s. 300.
6. Altıntaş, Ramazan, Kur'an'da Hidâyet ve Dalâlet, İstanbul: Pınar Yayınları, 1995, s. 137.
7. Müslim " Fedâilü's-sahabe" 23.

Bursa Şehrengizi

Edebâli muştusu okunurken dillerde
Bir oymaktan uzandı, devletliğe bu şehir
Fetretteyken Türk yurdu, filizlendi Osman'la
Türk'ün gücü şahlandı, zamana oldu âhir
Çerağları Söğüt'ün, Türk-İslâm'ca yanarken
Coşkulaştı Bursa'da; çaylar ile her nehir
Edebâli muştusu okunurken dillerde

Destan yüklü kaleler, kuşanırken bu yurdu
Yüreklerde aşk içre, kutlu sevdalar vardı
Yeşil Bursa özgeydi, havasıyla, suyuyla
Karlı başı som beyaz, pınarlar kadar ar'dı
Dillendirken Söğüt'te, cenk türküsü yağızdan
Gönüllere kar beyaz, feyzi imân yağardı
Destan yüklü kaleler, kuşanırken bu yurdu

Vasiyet-i ikrârdı, Edebâli töresi
Oğul Osman çağından, ta bugünlere gelen
Sevgi, barış, dostluktu; haktı Şeyhin ilkesi
İnsanlığın adına, ak çehrelerle gülen
Adaletin hükmüne, saâdetin üstüne
Atlı, kanatlı olan, bâd-ı sabâca yelen
Vasiyet-i ikrârdı, Edebâli töresi

Horasan'dan göç vardı, Osmanlı'nın yurduna
Yesevî'nin Alpleri; Erenleri gül oktu
Türkleştirmeye yurdu, özde İslâm etmeye
Bacı, Gazi, Dervişler; aksakallılar çoktu
Bilgelikler sarmıştı, yurdun her bir yanını
Yenilmişti Tekfurlar, zâlimlikler hiç yoktu
Horasan'dan göç vardı, Osmanlı'nın yurduna

Evliyalar şehriydi; kutlu rüyâydı Bursa...
Ulu çınar kokusu, toprağından yayılan
Maneviyat halkası, nurlar olup yağarken
Hak deminde çok idi, esrik olup ayılan
Gül vaktiydi o çağ ki; güzellikler içinde
Hak üzreydi fermanlar, hükümleri sayılan
Evliyalar şehriydi; kutlu rüyâydı Bursa...

Dedem Korkut türküsü, kopuzlarda demliydi
Ezgileri söylenir, aşklaşırđı yiğitler
Növbet vurup mehteran, çalınırken dev kösler
Düşlenirdi çağ üstü, yeni yeni fetihler
Gül düşerken kalplere, Risâletten gül renkli
'Önde giden atlıydı'; Türk töreli fatihler
Dedem Korkut türküsü, kopuzlarda demliydi

Celalettin KURT

Bursevî'nin İrfan Mektebi

“İsmail Hakkı Bursevî'nin en önemli özelliği velût bir isim olmasıdır. Bursevî, fıkıh, kelâm, hadis, tefsir, edebiyat ve tasavvuf gibi farklı alanlarda 120 kadar eser kaleme almış, hem zâhirî hem de bâtınî ilimlerde telifte bulunmuş zü'l-cenâhâyn bir şahsiyettir.”

1 063/1653 yılında Bulgaristan'ın Aydos kasabasında dünyaya gelen İsmail Hakkı Bursevî, üç yaşında babası Mustafa Efendi'nin delâletiyle Osman Fazlı Efendi'nin (ö. 1102/1691) elini öpüp hayır duâsını almıştır. Osman Fazlı Efendi'nin halîfesi Şeyh Ahmed Efendi'den 11 yaşına kadar Kur'ân-ı Kerim, hüsn-i hat ve sarf dersleri almıştır. On bir yaşında İsmail Hakkı Bursevî'nin eğitimini Osman Fazlı Efendi'nin Edirne halîfesi Şeyh Abdülbâkî Efendi üstlenmiştir. Yedi sene Edirne'de Şeyh Abdülbâkî Efendi'nin yanında kalan Bursevî, kendisinden sarf, nahiv, mantık, fıkıh, kelâm ve beyan dersleri almıştır. Edirne'deki eğitimini tamamladıktan sonra Abdülbâkî Efendi onu İstanbul'a şeyhi Osman Fazlı Efendi'nin yanına gönderir. Osman Fazlı Efendi'nin yanında fenn-i âdâb, kelâm, fıkıh usulü, ferâiz ve belâgat dersleri alarak zâhirî ilimlerdeki tahsilini devam ettiren Bursevî, şeyhinin yönlendirmesiyle İstanbul'daki diğer medreselerin müderrislerinden de dersler alır. Zâhirî ilimlerdeki eğitimini tamamladıktan sonra Osman Fazlı Efendi kendisini Zeyrek Camii'nde halvete sokarak bâtinî ilimlerde de kemâle ermesini sağlamıştır. Halvetini tamamladıktan sonra bir süre dergâhın temizlik işleri ile sorumlu tutulan Bursevî, daha sonra şeyhi Osman Fazlı Efendi yerine va'zları deruhte etmiştir. Tâlim, terbiye, hizmet ve irşat sürecini başarı ile tamamladıktan sonra şeyhi tarafından Üsküp'e halîfe olarak görevlendirilmiştir.

H.1086/M.1675 tarihinde Üsküp'e gelen Bursevî, Murâdiye Camii, Eski Cami, Yahya Paşa, İshak Bey, İsa Bey ve Mustafa Paşa Camilerinde va'z ve irşat hizmetini sürdürdü. Üsküp'te Şeyh Mustafa Uşşâkî'nin kızı ile evlendi. Diğer taraftan Üsküp'te şeyhinin tavsiyesi ile zâhirî ilimlerde dersler vermeye başladı. Üsküp'te yanlış davranışlarını gördüğü bazı ileri gelenleri va'zlarında sert bir üslûpla eleştiren Bursevî, "Hakkî" mahlasının gereği olarak hak bildiğini söylemekten çekinmemiş, ancak bu sert mizacı onun Üsküp'te yalnız kalmasına sebebiyet vermiştir. Üsküp'te müftü, imam, hatip, kadı ve şeyh görünümünde kimi şahsiyetlere karşı

"Tuhfe-i Ömeriyye isimli eserinde tevhîdin üç boyutunu konu edinen İsmail Hakkı Bursevî insân-ı kâmil olmanın, irfâna ermenin, mânâ dilini konuşmanın, ilâhî tecellîlere ermenin yolunu dile getirmektedir."

onlarda gördüğü şer'-i şerîfe aykırı tavırlarına karşı tam altı yıl mücâdele verdi. Mücâdelenin önü alınamaz hâle gelmesi üzerine şeyhi, Bursevî'yi Üsküp'teki vazifesinden alıp Köprülü'ye görevlendirmiştir. Köprülü'de on dört ay ikâmet eden Bursevî, burada Üsküp'tekin aksine fazlaca kabul görmüş, müftü olarak atanması istenmiş, fakat şeyhinin buna rızası olmamıştır. Köprülü'deki başarılı çalışmaları ile dikkat çeken Bursevî, Ustrumca halkının çağrısı üzerine Ustrumca'ya görevlendirilmiştir. Otuz ay kadar kaldığı Ustrumca'da va'z, tedris ve talim hizmetleriyle meşgul olan Bursevî, şeyhinin görevlendirmesiyle h.1096/m.1685 yılında Bursa halîfesi oldu. Bursa'daki va'z ve irşat faaliyetlerini sürdürürken Edirne'deki şeyhini sık aralıklarla ziyâret eden Bursevî, h.1101/m.1690 tarihinde Kıbrıs'a sürgün edilen Osman Fazlı Efendi tarafından Magosa'ya davet edilmiştir. Magosa'da on yedi gün kalan Bursevî, tarîkat silsilesindeki mânevî emâneti şeyhinden alıp tekrar Bursa'ya döndü. Bursa'ya dönüşünden bir müddet sonra şeyhi Osman Fazlı Efendi h.1102/m.1691 tarihinde vefât etmiş, emanetini Bursevî devam ettirmiştir. H.1107/m.1695 ve h.1108/m.1696 senelerinde II. Mustafa'nın düzenlediği I. ve II. Avusturya seferlerine katılan Bursevî, h.1110/m.1699 ve h.1122/m.1710 tarihlerinde iki defa hac yolculuğu gerçekleştirmiştir.

1714-1717 yılları arasında Tekirdağ'da, 1717-1720 yılları arasında Şam'da ve 1720-1723 yılları arasında Üsküdar'da kalan Bursevî ömrünün sonunda tekrar Bursa'ya avdet etmiş ve h.1137/m.1725 tarihinde vefât etmiştir; kabri, kendisinin inşâ ettirdiği Cami-i Muhammedî'dedir.

İsmail Hakkı Bursevî'nin en önemli özelliği velût bir isim olmasıdır. Bursevî, fıkıh, kelâm, hadis, tefsir, edebiyat ve tasavvuf gibi farklı alanlarda 120 kadar eser kaleme almış, hem zâhirî hem de bâtinî ilimlerde telifte bulunmuş zü'l-cenâhayn bir şahsiyettir. Türkçe, Arapça ve Farsça'yı mahâretle kullanan Bursevî, eserlerinde yaşadığı döneme göre oldukça sade bir dil kullanmıştır. Mensur ve manzum eserleri ile dikkat çeken Bursevî, şiirlerinde daha çok tevhîd, aşk, mârifet, peygamber sevdâsı ve özlemine yer vermektedir.

İsmail Hakkı Bursevî'nin yetişmesinde emeği geçen en önemli şahsiyet, şeyhi Osman Fazlî-i İlâhî'dir. Muhammed Muhyiddîn Üftâde (ö. 988/1580), Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628), Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240), Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273) ve Sadreddîn-i Konevî (ö. 673/1274) gibi kimi isimler ise onun mânevî şahsiyetinin tekâmülünde eserlerinden ve rûhâniyetlerinden istifâde ettiği müridlerdir.

Tuhfe-i Ömeriyye isimli eserinde tevhîdin üç boyutunu konu edinen İsmail Hakkı Bursevî insân-ı kâmil olmanın, irfâna ermenin, mânâ dilini konuşmanın, ilâhî tecellîlere ermenin yolunu şu şekilde dile getirmektedir:

*Dil sadef-vâr olmayınca feyz-i nîsân isteme
Var Hızır'ı bulmayınca âb-ı hayvân isteme
Tîşe-i 'ışkıla dilmezsen derûnun kânını
Cevher-i 'irfândan la'l-i Bedehşân isteme
Çünkü yok meyl-i irâdet zerre denlü cânda
Bilmeden kendi kusûrun kâmil insân isteme
Zevkdir lâzım olan dilde bugün 'âşıklara*

Yogise ağzında lezzet hân-ı elvân isteme

*Kendini pervâne kılmazsan bu zulmet-hânedede
Var tecelliden dile şem'-i fûrûzân isteme*

*Şeyh Hakkı var iken bu hân-kâh-ı dehrde
Gel mürîd ki andan özge pîr-i pîrân isteme.*

Tevhîdin içselleştirilmesine vurgu yapan Bursevî, tevhîdin "Lâ ma'bûde illallâh", "Lâ maksûde illallâh", Lâ mevcûde illallâh" mertebelerini gazelinde şu şekilde beyan kılmaktadır:

Cân u dilden diyelim

Lâ m'bûde illâ Hû

'İşkla söyleyelim

Lâ maksûde illâ Hû

....

İrdi andan tecellî

Viridi halka tesellî

İtdi ihsân-ı küllî

Lâ mahmûde illâ Hû

Her kim vahdete irer

Hakkı kesreti dürer

Herkes ana yüz sürer

Lâ mescûde illâ Hû

Kesretten geçip vahdete ermeyi, nâkısılıktan kurtulup kemâle ermeyi, sûretten sıyrılıp mânâyâ kavuşmayı, fiil ve esmâ tecellîsinden zât tecellîsine kavuşmayı, ilim ve irfânla donanıp aşka ermeyi, firkat odunda yanıp vuslat şerbetini içmeyi önemseyen Bursevî gazelinde bizleri hakikat dersini talim eylemeye şu şekilde davet etmektedir:

*Sûret-i 'âlemde kalma 'âlem-i ma'nâyâ gel
Bakma ednâyâ şuhûd-ı Rabbiye'l-a'lâyâ gel*

*Kenz-i mahfî ister isen aç tılısm-ı kesreti
Kesret-i esmâ içinde vahdet-i kübrâyâ gel.*

Bilmeğe bu sırr-ı tevhîdi iriş bir kâmile

Mazhar-ı kâmil yüzünden hizmet-i Mevlâ'ya gel

Kaydını ko nefy u isbâtın yûri itlâka ir
Kâbe kavseyni tecâvüz eyle Ev Ednâ'ya gel
Zât-ı Hakk'da mahv olup hakkıyla tevhîd it Hakkî
Zât'dan zâta sefer kıl ol cihân-ârâya gel
Da'vet-i "Furrû ila'llâh"ı işitdün Hakkıyâ
Gitme yabana o zât-ı pâk-i bî-hemtâya gel.

İrfan mektebinin saygın müderrislerinden birisi olan Bursevî tasavvufî neşveyi aşkla tatmayı önemsemektedir. O yakarışlarında bizleri aşka revan olmaya, aşkı önemsemeye ve aşkın hâllerine bürünmeye davet ederken aşkın gereklerine şu şekilde dikkat çekmektedir:

Gel berû gel zâhidâ inkârı kaldır aradan
Tâ ki 'âşıklar yanında olma yüzi karadan
'Âkıl isen 'ışka bend ol serseri gezme yûri
'İşkla bir kâr tut hâsıl nedir âvâreden
Çıkdı Yûsuf çâh içinde sabırla oldı 'aziz
Komadı sicn içre anı oldı yâr-ı Yaradan
Şehvet-i tab'u hevâ-yı nefse var olma zebûn
Oldı nâ-bînâ Züleyhâ agrayup emmâreden
Defter-i Hakk'a eger kayd itdilerse ismini

'Âkıbet bî-kayd olup buldun bu derde çâreden
Bu sevâd-ı şoste kıl kim yüz karasıdır rüsûm
Nûr-ı 'ilmi min-ledünnî eyle ol meh-pâreden
Zahm-ı 'ışka Hakkıyâ merhem bulunmaz âkıbet
Yaradan tahlîs ider 'uşşâkı iş bu yâreden.

Tuhfe-i Ömeriyye'den seçtiğimiz birkaç gazel örneğinde de görüleceği üzere Bursevî'nin tasavvuf anlayışını tahalluk ve tahakkuk olarak özetleyebiliriz. Tasavvufî ahlâkın kemâle ermesini önceleyen Bursevî, mârifet ve varlık görüşleriyle İbnü'l-Arabî takipçisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İlâhî aşkı telkin eden söylemleriyle o da Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin çizgisini devam ettirmiştir. Tasavvufî söylem ve yaşantının şer'-i şerife uygun olmasını esas kabul etmiştir.

Dipnot

- * Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
1. İsmail Hakkı Bursevî, "Tuhfe-i Ömeriyye", Üç Tuhfe Seyr-i Sülûk, haz. M. Ali Akidil, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 42.
2. Bursevî, "Tuhfe-i Ömeriyye", Seyr-i Sülûk, s. 49-50.
3. Bursevî, "Tuhfe-i Ömeriyye", Seyr-i Sülûk, s. 52-53.
4. Bursevî, "Tuhfe-i Ömeriyye", Seyr-i Sülûk, s. 68.

İçimdeki Düşman: Nefis

“Nefis, yaptıklarıyla şeytana ‘Ben varken sen kim oluyorsun!’ der gibi bir tavır takınıyor; yeri gelince en keskin fetvaları vermekte bir saniye tereddüt etmiyor, en hayırlı bir işe çelme takıp engellemek için bin dereden maharetle su getirmesini çok iyi biliyor.”

Bu dünya gurbetine gönderilirken iki önemli varlık bize yoldaş kılınmış: Kalp ve nefis. Bu yazıda nefis üzerinde duracağız. Nefis aslında dönüşmesi her an mümkün olan bir varlık... Boynundan tutulup hizaya getirilmedikçe büyük bir düşman; edeb-i Kur'ân ile terbiye edilip ubûdiyete ikna edilip takvâ ile süslenildiğinde melekleri imrendirecek cevhere sahiptir. Nefis bana acımasız bir düşman; bunu görüyor, anlıyor ve bana ettiklerini açık seçik yaşayarak fark ediyorum. Nefsimin beni düşürdüğü tuzaklar sayıya gelmez, rakama sığmaz. Başıma açtığı belâları en azılı düşmanım bile yapmaz, yapmadı. Aslında nefisten daha tehlikeli bir düşmanım da, şeytanı saymazsak, yok diyebilirim. Nefsin çok sağlam teçhizatı ve yardımcıları var. Kimi sağdan kimi soldan yanaşarak ne yapar eder sonunda beni kendilerine râm etmenin yollarını bulup beni o tuzağa çekmeye çalışırlar. Bu pencereden bakınca nefis şeytanın temsilcisi gibi görünür.

Şeytan uzaktan bakıp bendeki temsilcisinin, "sefîr"inin yaptıkları karşısında mutlaka ellerini keyifle ovuşturup kıs kıs gülüyordur. Onun işini bu sinsi arkadaş büyük bir keyifle yerine getiriyor, ona ihtiyaç bırakmıyor. Nefis, yaptıklarıyla şeytana "Ben varken sen kim oluyorsun!" der gibi bir tavır takınıyor; yeri gelince en keskin fetvaları vermekte bir saniye tereddüt etmiyor, en hayırlı bir işe çelme takip engellemek için bin dereden maharetle su getirmesini çok iyi biliyor. Aslında bir örümcek ağından daha zayıf olduğu hâlde gafletimden beslenerek azmanlaşıp rûhumu yutma derecesine geliyor.

İyiliklere, güzelliklere uzaktan baktırıp küçültürken yoldaki küçük küçük engelleri dağ gibi göstermekten geri durmuyor. Söz konusu günahlar, yanlışlar olunca pembe tablolar, iyimser gerekçeler, karşı konulmaz teklifler yaparak aklımı çeliyor baş aşağı uçurumdan yuvarlarken zerre kadar pişmanlık duymuyor. Üstelik bunu yaparken dostummuş gibi masum bir tavır takınması da cabası...

"Dost görünümlü bir düşman, buğday gösterip arpa satan" bir düzenbaz, kaşla göz arasında beni şeytana satan bir hâin. Gelin görün ki benden hiç ayrılmıyor, bir an bile yalnız bırakmıyor. Ne yana dönsem benimle beraber...

"Nefis' dost görünümlü bir düşman, buğday gösterip arpa satan" bir düzenbaz, kaşla göz arasında beni şeytana satan bir hâin. Gelin görün ki benden hiç ayrılmıyor, bir an bile yalnız bırakmıyor. Ne yana dönsem benimle beraber."

rip arpa satan" bir düzenbaz, kaşla göz arasında beni şeytana satan bir hâin. Gelin görün ki benden hiç ayrılmıyor, bir an bile yalnız bırakmıyor. Ne yana dönsem benimle beraber... Bana yaptığı her şey düşmanca. Bazı güzel işlere seviyor, rıza gösteriyor gibi davranırsa da aslında düşmanlığından zerre kadar vazgeçmiyor. Her hâliyle sinsi, fırsatçı, iyilik bilmez bir arkadaş...

Nefsin bana yaptıklarını, kandırıp yaptırdıklarının düşmanlığının neticesi olduğunu bu yaşımda daha iyi anlıyorum. Hiçbir şüpheye yer vermeyecek kadar açık bir gerçek: Nefis bana düşman, içimdeki dost görünümlü düşman: Adu, aduvallah... Ben bunu bildiğim hâlde ona düşman mıyım? Onun aldatma ve baştan çıkarmalarına karşı hasmane bir direnç gösterebiliyor muyum? İşte burası su götürür... Püf noktası da burası. Ben ona düşman olabilsem düğüm çözülecek, fitratıma uygun adam olmayı başarabileceğim. Nefsimle bu yoldaşlığım zihnimizi sürekli uğraştırıyor. Ramazan ayında belki bu sinsî düşmanla baş edecek bir destek bulurum diye kendimi teselli ederken Keçecizâde İzzet Molla'nın bir beyitiyle yalnız olmadığımı fark ediyorum.

Şairin Dîvânı'nı karıştırırken onun da benimle aynı soruları ve sıkıntıları yaşadığını anla-

dım, hayret ettim. Bir bakıma yalnız olmadığımı sevindim, aksini söylesem düşmanın oyununa gelmiş olur muyum, bilemem? Şöyle diyor şair:

*Nefsimin bana adû olduğunu fehm ederim
Ben dahi nefsim yâ Rab olabilsem düşmen*

(Ya Rab! Nefsimin bana düşman olduğunu anlarım (bilirim); (keşke) ben de nefsim düşman olabilsem!)

İzzet Molla nefesine gerçek mânâda düşman olabildi mi bilemem. Ben şairin temennisini kendi adıma tekrarlıyorum: Gerçek anlamda nefsim düşman olmadaki beni muvaffak kılan Rabb'im...

Dipnot

*Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi

Mehmetçik

Devletimiz ebed-müddet bir çınar
Milletimiz her dem kaynayan pınar
Polisimiz yurttta huzûru sağlar
Gençlerimiz için koca dünyâ dar
Yer, gök götürmez ordularımız var
İnsanımız dâimâ hakkı tutar
Şeytan vesveselerini kovar
Târihimiz beş bin yıla dek uzar
Çekilir,er meydanında kılıçlar
"Hakk'ın Kılıcı" nâmını almışlar
"Allah! Allah!" diyerek haykırmişlar
Hem çok cesâretli, hem de çok kibar
Darda kalınca melekler ona yâr
Her zaman zirvede şeref, îtibar
Ona emânet edilmiş nâmus, ar
Ülkemde gece-gündüz nöbet tutar
Hepsi delikanlıdır, hepsi acar
Kendini vatana, millete adar
Bayrak ve sancak aşkı en büyük kâr
Karşı durmak, baştan kayıp bir kumar
Öldürdükleri cehennem için nâr
Kahraman doğurmuş Türk'ü analar
Gittiği yerlerde barışı sağlar
Gitmese mazlûmun anası ağlar
Onunla güvende; ovalar, dağlar

Onun gölgesinde yeşerir bağlar
Ataları gibi gönüller açar
Irmak, nehir, şelâle gibi çağlar
Şehîdler ve gâzîler yürek dağlar
Serdâra kurulur şanlı otağlar
Fetih'te kızığa dökülür yağlar
Hasan, sûrlara yılan gibi zağlar
Şanlı târihimiz zaferle dolar
İslâm'ın koruyucusu ordular
Onlar ki, bu kutsal yurdu kurdular
Ebediyyen çelik gibi durdular
Kızıl kanlarıyla vatani sular
Bulunduğu yerde biter korkular
Onlara olsun alkış ve duâlar
Kimin Mehmetçik gibi askeri var?

Bekir OĞUZBAŞARAN

Eski Milli Eğitim Bakanı Mehmet Vehbi Dinçerler ile
**Hulûsi Efendi (k.s.) Konulu
Röportaj**

“Hulûsi Efendi; Türkiye'nin geleceği için her sahada insanların yetişmesini meslek ve iş sahibi olmasını gerek eğitim yönünden gerekse ekonomik yönden vatana millete faydalı işler yapılmasını arzu etmiştir.”

Sayın Bakanım, sizinle bir Darendede, Hulûsi Efendi muhabbeti yapmak istiyoruz. Bu konuda bizlere neler anlatırsınız?

Benim adım Vehbi. Nereden geliyor biliyor musunuz? Darendeli Muhammed Hilmi ve Vehbi Efendiler vardır. Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri'nin civarında yetişmiş ilim irfân önderleridir. Maraş ve Antep'te ilim halkaları oluşturmuş insan yetiştirmişler. Hilmi Efendi'nin kardeşinin oğlu Vehbi Efendi Antep'te gönüllere dokunmuş, irşat faaliyetlerinde bulunmuş, Şeyh Camii civarında oturmuş. Darendede Antep'e görevli gelen bu zâta, babam çok hürmet gösterirdi. Babam savaş yıllarında yokluk döneminde Vehbi Efendi'nin sıkıntılara rağmen Antep'te insan yetiştirmeye devam ettiğini günlerce aç kalmasına rağmen ilim irfân halkasını yürüttüğünü anlatırdı. Babam o zattan çok istifade etmiş. Vehbi Efendi, Şeyh Hâmid-i Velî'den Darendede zaman zaman bahsedermiş. Benim ismimi de babam, Vehbi Efendi'ye olan saygısından koymuş. Onun için kendimi âdetâ Darendelilerle özdeşleştiririm. İsmimin kaynağının Şeyh Hâmid-i Velî'nin yurdu Darendeli bir âlimin isminden tevârüs ettiğini iftiharla söylerim. Hulûsi Efendi'ye olan ezelf muhabbetimin asıl kaynağı da isminin tesirindedir. Babam, Vehbi Efendi'nin ilim irfan halkasına katılmaktan ömür boyu mutluluk hissetti. Aynı mahalledeki arkadaşlarından farklı güzel bir ömür geçirmesinin temel nedeninin o feyizli günler olduğunu hep söylerdi. Vehbi Efendi'nin oğlunun adı Fazlı Efendi'dir. Babam, kardeşime de Fazlı ismini koymuştur. Şeyh Hâmid-i Velî diyârından Darendede Antep'e gelen bir zât bize yol açmış. Yıllar sonra Darendeye Hulûsi Efendi ile Şeyh Hâmid-i Velî'nin kabrini ziyâret edince Allah'a binlerce şükrettim.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'yi eğitim hayırseveri programınıza davetiniz ve ilgili hatırayı sizden dinlemek istiyoruz.

“Hulûsi Efendi gibi gönül sultanı kişilerin büyükleri teşviki, konuşması, varlığı, iştiraki böyle şeylerde, yani okul yapımında bize âdetâ hendek atlattı.”

Türkiye'de eğitim her zaman çok önem arz etmiştir. Müfredat zamanla değişebiliyordu, ama öncelikle okul binasına ihtiyaç vardı. Devletimiz de yurdumuzun her köşesine okul yapmakta zorlanıyordu. Köylerde, kasabalarda, ilçelerde ve illerde hayırsever vatandaşlarımızın okul yapmasına büyük ihtiyaç vardı. Bizden önceki İhtilâl Hükûmetinin Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam Paşa da gayret etmişti, ama biz vazîfeye geldikten sonra bu işin önemini önce Turgut Özal Bey'e arz ettim. Başbakanımız hayırseverler vâsıtasıyla okul yapımı konusunu çok destekledi, “Devam edin Vehbi Bey.” dedi. Biz de hayırseverleri tesbit konusunda özen gösterdik. Zaten var olan bu anlayışla birlikte proje kapsamında Türkiye'nin

“Allah’a şükür Hulûsi Efendi ile tanıştık, görüştük, tavsiyelerini aldık. Allah razı olsun görüşlerini, duâsını ve desteğini aldık. Halk sadece Turgut Bey Malatyalı diye bize destek vermiyordu.”

birçok ilinde binden fazla hayırseverin okul yaptırdığını tesbit ettik. Okul yaptırma gayretini tebrik etmek ve daha çok insanı teşvik etmek amacıyla Cumhurbaşkanı Kenan Evren Paşa’nın müsâdesini alıp büyük bir program yaptık. Tarihini de Cumhuriyet Bayramına denk getirdik. Evren Paşa özellikle toplantıya katılacağını bildirdi. O arada Hulûsi Efendi’yi davet etme meselesi ortaya çıktı. Telefonla kendisini arayıp konuştum davetimizi söyledim, “Gelir misiniz?” diye sordum. Memnuniyetle katılacağını beyân etti. Eğitim hizmetlerinden dolayı çok plaket verildiğini, “Ancak sizin Turgut Özal hükûmetinden alırsam daha anlamlı olur.” dedi. Yalnız plaketimi başkası değil de siz verirseniz daha çok memnun olurum dedi. Allah razı olsun davetimize icâbet etti, herkesten önce geldi. Herkesten daha sonra ayrıldı. O süre zarfında güzel istişâreler yaptık. Bu hâdisi teşvik edici bir güç oluşturdu. Hulûsi Efendi gibi gönül sultanını sevenler nezdinde çok büyük bir etki meydana getirdi. O toplantıda konuşmalar olup plaketler, belgeler verildikten sonra, çok güzel insanların hele hele Hulûsi Efendi gibi gönül sultanı kişilerin büyükleri teşviki, konuşması, varlığı, iştiraki böyle şeylerde, yani okul yapımında bize âdetâ hendek atlattı. Fevkalâde yüksek bir mesafe kat ettik. Okul yaptıran hayırseverler inanılmaz derecede çoğaldı. Onun için bu vesileyle bir kere daha Hulûsi Efendi’ye rahmet diliyorum, duâ ediyorum, Allah’ın rızası onunla olsun. Emekleri Cenâb-ı Hak katında makbul olsun.

Seçim çalışmalarınızda sivil toplum kuruluşlarıyla ilginiz nasıldı?

Rahmetli Turgut Özal Bey İstanbul seçim bölgesinde birinci sıra aday, beni de ikinci sıraya koydu. Dedim ki, “Abi ben Antep’ten geliyorum, Antep’ten İstanbul’a nasıl gideceğim. Yani Antep’e koy veya yakın bir yere koy, işim gücüm var, çoluk çocuk var, nasıl gelip gideceğim dedim. Yok dedi İstanbul’a geleceksin ben seni filan yere koydum, dedi. Fatih ilçesinde seçim çalışması yapıyoruz. Sivil toplum kuruluşlarıyla da görüşüyoruz. Bizim partinin ilçe binası da Çarşamba’ya, yani Fatih Camii’ne yakın, belediye tarafında bir binadayız. Bunu burada belki ilk defa söylüyor olabilirim. İlçe başkanımız da güzel bir insan, Erzincanlı bir avukat. Bir gün bana telefon açtı, dedi ki, “Efendim Çarşamba’dan işte oranın büyüğü zâtın ricâsı, aracı bir arkadaş getirdi bize dedi ki; ‘ya Vehbi Bey Turgut Bey’le samimi konuşuyormuş bir notumuz var Turgut Bey’e iletebilir mi?” demiş. Vehbi Bey bize uğrasa iyi olur dedi. “Ne diyorsunuz, nasıl cevap vereyim?” diye sordu. Ben de dedim ki, “O elçi arkadaş geldiği zaman bana haber ver, ben de parti binasına geleyim de orada konuşalım.” Sonra orada buluştuk. Dedim ki, “Öyle bir yerdeyiz, öyle bir zamandayız ki, askerler her şeye hâkim, her şeyi inceliyorlar, seçim sürecinde benim hoca efendiyi ziyaret etmem hem kendilerine hem size çok zahmet verir. Hatta zarar verir. Çarşamba’daki hoca efendinin ne emri varsa, ne diyorsa size söylesin. Siz de bana iletin. Ben anında Turgut Bey’e haber veririm. Demiş ki: “Biz zaten Vehbi Bey’in kurucu olduğunu ve Turgut Bey’e yakın olduğunu biliyoruz, onun için doğru söylüyor, o günün şartları bunu gerektiriyor, katılıyoruz demiş. Ben demiştim ki: “İşte ne istiyorsanız söyleyin, yani ya yaparız veya yapmaya karar veririz.” Dediler ki, “Turgut Bey konuşmalarında faiz kelimesini kullanmasın.” Faiz o sırada biliyorsunuz %70-80 seviyelerinde. Bankerler hikâyesi vardı ya herkes parasını yatırıyor

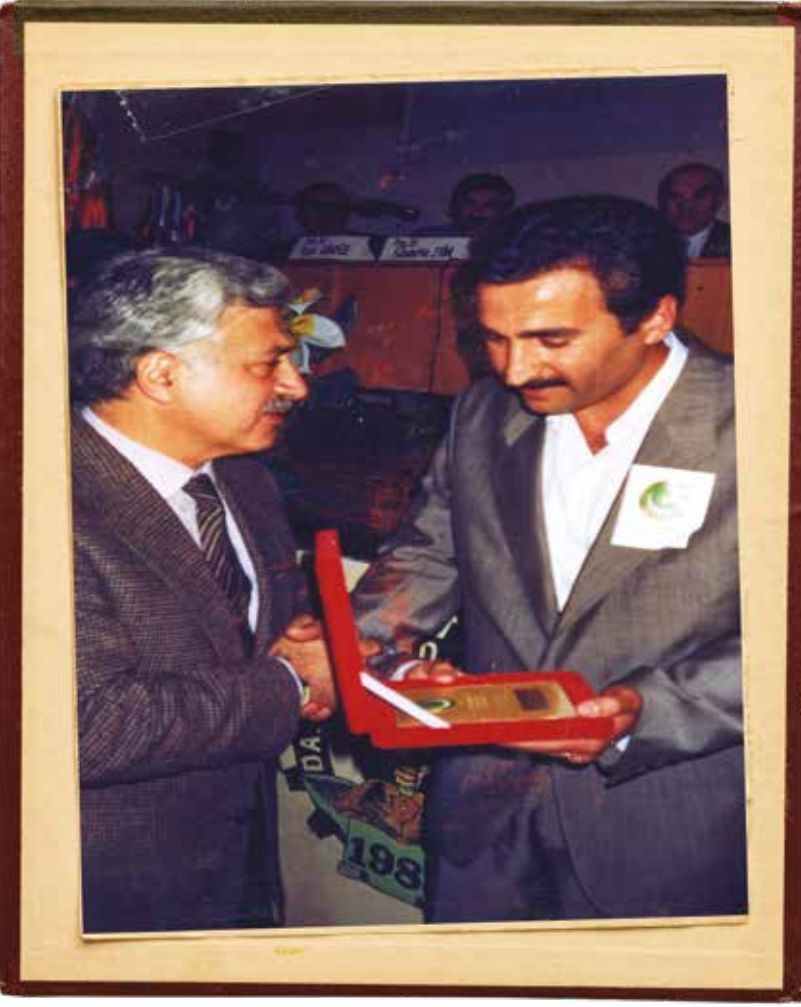

iki katına çıkıyor, üç katına hepsi battı ya, o batmanın da etkisiyle millette bir sıkıntı filan var. Turgut Bey de o meseleyi çözmek için veya başka sebeplerle mecburen faiz kelimesinden bahsediyor. Yani yurtdışından alınan paranın faizini söylüyor. Ben de telefon açtım Turgut Özal Bey'e söyledim. Dedim ki, "Abi böyle böyle diyorlar, fâiz kelimesini kullanmanızı istemiyorlar. " "Ya ben ne diyeceğim peki?" dedi. Ben de dedim ki "Paranın geliri..." dersiniz. Tamam dedi, üç ay falan "paranın geliri" diyerek faiz kelimesini kullanmadı. Daha sonra Turgut Bey, "Bu sivil toplum kuruluşu başka bir şey istedi mi senden?" dedi, "Hayır." dedim. "Yav bunların istekleri Allah rızâsı için olur, bunlar vatan millet için oy verirler dedi. Yani milletin, insanların gönlüne geleceğine, inancına filan hayrı olacak bir şey için karşılıksız oy verirler." dedi. İnşallah hâlen öyledir.

Darende'ye Hulûsi Efendi'ye de bu şartlar içinde mi ziyarete gittiniz?

Önceki hâtırada henüz seçilememiştik. Seçildikten sonra yine askeriyenin ağır

tarassuttu devam ediyor. Şartlar yine ağırdı. Darende'ye o zaman biraz daha göğsümüzü gere gere gittik. Darende'ye giderken, daha doğrusu gâliba Sivas'ta Anadolu Lisesi açılması gibi karar verilecek bir mesele vardı. Biz de Sivas'a gidiyorduk. Sivas'a giderken yolu kıvırdık Darende'ye gittik. Kısa bir süre önce haber verdik, geliyoruz diye. Allah'a şükür o vesîleyle Hulûsi Efendi ile tanıştık, görüştük, tavsiyelerini aldık. Allah razı olsun görüşlerini, duâsını ve desteğini aldık. Halk sadece Turgut Bey Malatyalı diye bize destek vermiyordu. Güzel işler yapınca Allah rızâsı için, milletin selâmeti için Hulûsi Efendi ve halk hep yanımızda açıktan destekçimizdi. Önceki naklettiğim hâtırada kapalı konuştuk, bu defa Allah'a şükürler olsun alenî konuştuk. Ondan sonra Hulûsi Efendi'nin hep desteğini, tavsiyesini aldık. Elimizden geldiği kadar tavsiyelerini genelde siyasette, özelde eğitim işlerinde yerine getirdik. Birkaç kez misafiri olduk. Hatta eşim hoca hanımla beraber gittiğimiz oldu. Tohma Irmağı'nın kenarındaki serin bahçesinde izzet-i ikramda bulundular. Allah razı olsun.

Yayınlanacak olan Dîvân'ının bazı bölümlerini orada bize okudu. Mekânın güzelliği zaten bir tarafa, ama sözlerinin anlam yüklü feyzinden, güzelliğinden çok istifâde ettik. Köklerimizden edebiyattan, Dîvân şiirinden hasbihâl eyledik. Bu vesileye şunu söyleyeyim: Bizim evde de Niyâzî-i Mısırî Dîvânı okunurdu. Ben de Osmanlı Türkçesini o vesileyle öğrendim. Bu arada Hulûsi Efendi Dîvân'ının Osmanlıca nüshasının bir hattata yazdırılarak basıldığını öğrendim, gayet memnun oldum. Hulûsi Efendi'yi diğer zâtlarla kıyas etmek belki doğru belki yanlıştır, ama bence benzer insanlarla örneklendirilebilir. Meselâ Aziz Bekkine Efendi vardı. Turgut Özal, Hulûsi Efendi ve Aziz Bekkine'ye çok itibar gösterirdi. Bekkine'nin talebelerinin büyük ekseriyeti mühendis ve teknik insanlardı. Yani Türkiye'nin geleceğinin teknik yoldan, teknolojik sahada,

dijital alanda, tıp alanında olacağına yatırım yapmıştır. Hulûsi Efendi'de sadece İmam-Hatip Okulu yaptırmamış, Endüstri Meslek Lisesi ve diğer okulları da yaptırarak Türkiye'nin geleceği için her sahada insanların yetişmesini meslek ve iş sahibi olmasını gerek eğitim yönünden gerekse ekonomik yönden vatana millete faydalı işler yapılmasını arzu etmiştir. Bu çok önemli ve hayırlı beynelmilel eğitim anlayışıdır. Hulûsi Efendi, Turgut Özal ve ekibini çok seviyor ve destekliyordu. Turgut Bey'in insanlara verdiği umudun bereketiydi. Darende ziyaretimde Hulûsi Efendi ile görüşmemi ve duygularını, temennilerini ziyâretten sonra Turgut Bey'e anlattım, o da çok memnun oldu, "Ne iyi iş yapmışsın." dedi. Hulûsi Efendi'den gelen arzu ve istekler memleket faydasına olan işlerdi. Zaten Bakanlar nezdinde halledilirdi. Turgut Bey'e gitmeden kolaylıkla yapılırdı.

1992 yılında bir sempozyuma iştirak etmişsiniz. O günleri nakleder misiniz?

Hindistan temaslarından ayağımızın tozuyla gelerek direkt olarak Darende'ye gittik. Sempozyuma katıldık. Hindistan'da gördüklerimiz, yaşadıklarımız âdetâ Câhiliye âdetleriydi. Bölgesel bir toplantıya çağırıldık. Tiyatro gösterisi sergileniyordu. Turgut Bey'le beraber yan yana oturuyoruz. Tiyatroda keklik merkezli bir sunumları vardı. Öyle şeyler söylüyorlar ki, hâşâ sanki keklik ilâhmış gibi anlatımları vardı. Dedim ki: "Turgut Abi bunlar kekliğe tapıyorlar." Turgut Bey de şaşırıldığını belirtti, "Aynen öyle." dedi. Kalktık gittik. Çok üzüldük. Hindistan'a çok acıdık. Yaşadıkları hayat Câhiliye Devri'nden de kötü bir hayattı. Bu kötü görüntülerin hemen ardından Darende'ye Hulûsi Efendi Sempozyumu'na geldik içimiz açıldı, İslâm'ın güzellikleriyle mest olduk.

Darende'deki hizmetleri nasıl görüyorsunuz?

Çoktandır Darende'ye gelemedim. Ancak

vakfınızın web sitesinden ve sosyal medyadan takip ettiğime göre çok gelişmiş. Vakfın yaptığı hizmetlere maşallah dedim. Yani bugünün şartlarında modern bir anlayışın gereklerine uygun, İslâm'ı ve kültürümüzü en güzel şekilde yaşayacağı tedbirler alınmış. Allah razı olsun. Hem teknik imkânlar hem de mânevî değerler açısından Darende Şeyh Hâmid-i Velî Külliyesi'nin çok geliştiğini biliyorum. Toplum adına, inancımız adına memnuniyet verici güzel gelişmeler. Hulûsi Efendi'nin eserleri ve birçok yayıncılık faaliyeti yapılmış. Mânevî açıdan da büyük gelişmeler olmuş. Hayırlı hizmetler yapılmış. Başta Vakıf Başkanı olmak üzere emeği geçenleri tebrik ediyorum.

Şimdi aklıma geldi; geçmişte Türkiye'nin çok önemli bir meselesi için de Hulûsi Efendi'den duâ istedim; "Efendim böyle böyle bir sıkışıklık var, önce sizden duâ istiyoruz." dedim. Şahsım, eşim hoca hanım ve Millî Eğitim hizmetleri konusunda Hulûsi Efendi'den çok duâ aldık. Bizim bu ilişkimiz ve yakınlığımız bazılarını rahatsız etti. Anadolu ziyâretlerimizde gördük ki çocuklar, oğullar, babalar kendi dedelerinin yazdıklarını çizdiklerini okuyamıyor. Beyânat verdim, dedim ki "Halk arasında eski Türkçe diye bilinen 'Osmanlı Türkçesi'ni okullara seçmeli ders olarak koymayı düşünüyorum. İstemeyenler Osmanlıca'ya bilerek Arapça diyorlar." Bunu diyen sen misin? Kıyâmet koptu, askerî yönetim taraftarları konuyu başka mecrâlara çekmeye çalıştılar, Arapça'yı mı getirecek diye karşı taarruzda bulundular. "Dedemin yazdığını okumak istiyorum kardeşim." dedim, ama anlamadılar. "Mecburî değil, seçmeli ders yapacağım." dediğim hâlde uygulama imkânımız olmadı.

Son olarak ne diyeceksiniz?

Biz iktidara geldiğimiz zaman Türkiye darboğazdan geçiyordu. Bir iki darboğazdan geçtik, ama yine Türkiye bir darboğazdan geçiyor. Bence Türkiye'nin mânevî önderlerinin

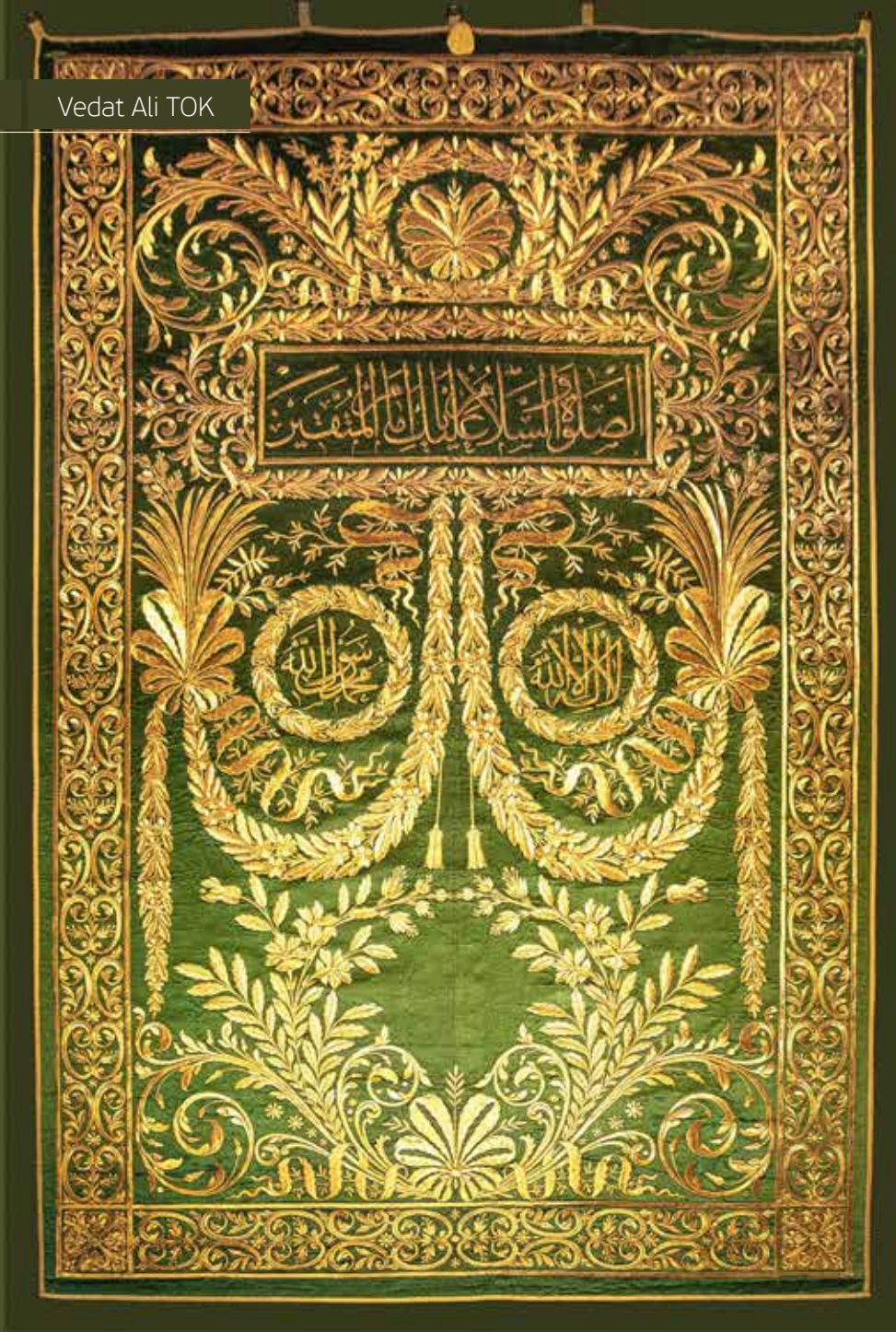
duâsına çok ihtiyacı var. Onların takipçilerinin de bu duâyâ katılması lazım. Elbette teknik, teknoloji, matematik hepsi lâzım ama halkın, milletin geleceğinin kurtarılması ve sıkıntıların azaltılması için herkesin bütün devlet adamlarının, bütün devletin duâyâ ihtiyacı var. O duâlar politikaların, eylemlerin ve işlerin hayırlı netîcelere ulaşmasına; Türkiye'ye İslâm âleminin gıpta ile baktığı bir konuma gelmesine vesîle olur. Her yönden ülkemizin İslâm âleminin umudu olduğu bilinen bir gerçektir. Bunun için hepimizin çalışması lâzım. Bu vesîleyle bütün okuyucularımızı muhabbetle selâmlarım.

M. Vehbi Dinçerler Kimdir?

İnşaat Mühendisi, Sanayi Mühendisi, İşletme Yönetim Uzmanı; İş Adanı, Siyasetçi, 1940, Gaziantep doğumlu. Tam adı Mehmet Vehbi Dinçerler. Kaynaklarda adı kısaltılmış haliyle M. Vehbi Dinçerler olarak da geçer. Baba adı Mehmet Esat, anne adı Şefika. İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesini bitirdikten sonra ABD Syracuse Üniversitesinde Master yaptı. İngilizce biliyor. Evli ve 4 çocuk babasıdır.

Eğitimi tamamladıktan sonra Devlet Plânlama Teşkilatı Uzmanı, Özel Şirket Yöneticisi ve idari görevlerde bulundu.

Anavatan Partisi Kurucu üyelerinden olan Vehbi Dinçerler, 29.11.1987 – 20.10.1991 genel seçimlerinde ANAP'tan XVII. Dönem İstanbul, XVIII. Dönem Hatay Milletvekili seçilerek TBMM'de yasama çalışmalarına katıldı. Dışişleri Komisyonu Başkanı oldu. 45., 47. ve 48. Hükümet Devlet Bakanı, 45. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı olarak görev yaptı. Adı Ankara Mamak'ta bir ilkokula, Gaziantep'te bir fen lisesine verilmiştir.

Sabahlar Yâ Râsûlallah

“Gönlünde sevdası olanın gözünü uyku tutmaz. Sevgilinin düşüncesi âşığın uykularını kaçıtır. Gönül, zihin bir düşünce ile meşgul olursa dâima uyanık kalacaktır.”

Uşşâkî, "sabahlar" kelimesinin değişik anlamlarını şiirine redif yapmış. Bu şiiri ilginç kılan unsurlardan birisi, redif durumundaki sabahlar kelimesi ile cinas yapılmasıdır. Bilindiği gibi cinaslı kafiyeyi oluşturan kelimeler aynı zamanda kafiye kelimelerdir. Burada rediflerle cinas yapılarak değişik bir üslûp denenmiş. Sabahlar redifi şiirde şu anlamlarda kullanılıyor:

1. Sabahlar: Sabah kelimesinin çoğulu.

2. Sabaha kadar uyuyamamak, geceyi uykusuz geçirmek.

"Yâ Rasûlullah, gönlüm, Senin hayâlinin fikriyle sabahlar. Sabahlar Senin güzelliğinin nûruyla aydınlanır." diyor şair.

Gönlünde sevdası olanın gözünü uyku tutmaz. Sevgilinin düşüncesi âşığın uykularını kaçıtır. Gönül, zihin bir düşünce ile meşgul olursa dâima uyanık kalacaktır. Geceyi zihninde yoğunlaştırdığı fikirle geçiren insanın, sabahı da aynı düşünce ile başlayacaktır. Şair diyor ki; "Sabahlar senin güzelliğinle aydınlanır." Buradan iki mânâ çıkıyor: birincisi, seni düşünmekten, sana âşık olmaktan dolayı gönlüm büyük bir mutluluk içerisindedir. İkincisi ise, dünyanın dönüşü, gecenin ve gündüzün oluşu senin yüzün suyu hürmetindedir. Burada aynı zamanda, "Vemâ erselnâke illâ rahmete'n-li'l-âlemîn" âyetine telmih yapılmıştır.

"Şem'-i cemâl" terkibi ile Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in yüzü muma, sonra da dünyayı aydınlatan Güneş'e benzetilmiştir. Çünkü sabah, güneşin kendisini göstermesiyle başlar. Bu sözle Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in fizikî bakımdan güzelliğini ifâde etmek maksadının dışında, karanlık bir çağ yaşayan, her türlü melanetin hüküm sürdüğü dünyaya İslâm'ın nûrunu yaymasına da işaret edilmiş.

İkinci beyitte şair kendisini, "sevgili" olarak gördüğü Hz. Muhammed (s.a.v.)'den ayrı

Salâhî-i Uşşâkî (1705-1782)

Gönül fikr-i hayâlinle sabahlar yâ Rasûlallah
Olur şem'-i cemâlinle sabahlar yâ
Rasûlallah

Alîl-i pister-i hicrin enîn ü zâr edip dilden
Temennî-i visâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

Seherlerde gönül teşrîfin özler dîde-i câna
Tenezzül ihtimâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

Ziyâ-i şem'-i ruhsârın nihân olur ise dilden
Hayâl-i zülf-i hâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

Leyâlî-i tahayyül içre dil bezm-i tasavvurda
Cemâl-i bî-misâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

Şeb-i gamda gürisne bî-nevâ dil hân-ı vas-
linla
Ümîd-i hoş nevâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

Hadîs-i zülfünü tahdîs ederse leyle-i hicrân
Salâhî kıyl ü kâlinle sabahlar yâ Rasûlallah

kalmanın verdiği acıyla hastalanıp yatağa düşen bir dertli gibi târif ediyor. Âh çekip, inleyen bu hastanın bütün arzusu ve ilâcı ise Peygamberine kavuşmaktır.

Seher vakitleri duaların makbul olduğu zamanlar olarak bilinir. Ayrıca seher rûzgârı âşîğa sevgiliden haber getiren bir postacı gibi tasavvur edilir. Bunun için de şair:

*Seherlerde gönül teşrîfin özler dîde-i câna
Tenezzül ihtimâlinle sabahlar yâ Rasûlallah*

diyerek sevgilinin gönlünde ve gözünde tecellî etmesini dilemektedir. Bu beyitte Hz. Muhammed'e gösterilmesi gereken tâzim, şairin dilinde münâsip ve nezih bir şekilde dile getiriliyor. Şerefli olanlar "teşrîf" ederler. Ayrıca "tenezzül" kelimesini kullanıyor şair. Çünkü tenezzül büyükten küçüğe, yukarıdan aşağıya gösterilir. Tenezzül kelimesinin nûzul, nâzil kelimesi ile aynı kökten geldiği unutulmamalı. Eğer sevgili, tenezzül ederse sevenin gönlü müşerref olur.

Dördüncü beyit edebî sanatlarla dolu ve zengin mânâların yüklü olduğu bir bölüm. Önce günümüz Türkçesiyle nesre çevirelim: "Yâ Resûlallah, senin etrafı aydınlatan muma

benzeyen yüzünün ışığı gönülden kaybolursa, gönlüm saçının ve ben'inin hayaliyle sabahlar."

Peygamber Efendimiz'in yüzü aydınlıktır. İslâm'ı temsil eder. Onu hayâl etmek gönle ve rûha ışık verir; onları aydınlatır. Aydınlık, gündüzün; karanlık ise gecenin özelliğidir.

Dîvân şiirinde sevgilinin yüzü daima aydınlık ve aydınlığın kaynakları (güneş, ay, mum, çerağ...) olarak düşünülür. Saç ve yüzündeki ben ise âşîğa geceyi hatırlatır. Çünkü bunlar karadır. Dolayısıyla âşık geceyi de karalamaz, kötülemez; zîrâ onda da sevgiliden bir iz bulur. Beyitte hemen her kelimenin birbiriyle yakınlık ve zıtlık bakımından anlam ilişkisi içerisinde olduğunu görüyoruz: Mum ışık saçar. Işığın olduğu yerde hiçbir şey "nihân" olmaz. Aydınlığın olmadığı yerde karanlık hüküm sürer. Karanlık ise zülfün ve hâl (ben)'in vasıflarıdır.

"Gönlüm tahayyül gecelerinde, tasavvur meclisinde senin eşsiz güzelliğinle aydınlanır." diyen şair, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i bütün karanlıkların aydınlatıcısı, çıkmazlar içinde olanların kurtarıcısı olarak görmektedir.

Şiirde insan rûhuna karanlık ve kasvet veren kavramların anlatılıp çözümlerinin

Hız. Muhammed'de bulunduğu sık sık ifade edilirken; birbirine zıt olan ışık-karanlık, gece-sabah, siyah-beyaz gibi tablolar çizilerek ışığın, sabahın, beyazın Hz. Muhammed (s.a.v.)'i temsil ettiği izah edilmeye çalışılıyor.

Aşağıdaki beyitte de aynı anlatımlar söz konusudur:

*Şeb-i gamda gürisne bî-nevâ dil hân-ı vaslınla
Ümîd-i hoş nevâlinle sabahlar yâ Rasûlallah*

"Yâ Rasûlallah, gam gecesinde aç, fakir ve nasipsiz olan gönlüm, kavuşma nimeti, bahşış ve bağışlama ümidiyle sabahlar."

Son beyitte ise şair "hadîs" kelimesinin hem terminolojik hem de sözlük anlamını düşünerek (tevriyeli) kullanıyor. "Yâ Rasûlallah, ayrılık gecesi senin saçının hadîsini söylerse, Salâhî de senin dedikodunla sabahlar."

"Hadîs" ve "tahdîs" aynı kökten türemiş kelimelerdir. Hadîs, Peygamber Efendimiz'in sözleri için kullanılan bir terimdir. Beyitte bunun mukâbili olarak kıyl u kâl (dedikodu, boş söz) kullanılmış.

Şair, Hz. Muhammed (s.a.v.) sevgisini terennüm etme maksadıyla yazdığı bu na'tinde mûsikîyi ön plâna çıkarmıştır. Şiirin bütününde, özellikle l (gönül, hayal, leyâl, Resûlallah, olur, cemâlinle, alîl, dil...) ve y (hayâl, ziyâ, tahayyül, leyl, leyâl...) seslerinin bulunduğu kelimeleri şuurlu olarak, ustalıklı seçip mânâ ile birleştirmesini bilmiştir. Aruzun işlek vezinlerinden Mefâîlün/Mefâîlün/Mefâîlün/Mefâîlün kalıbıyla yazılan bu şiirdeki âhengi sağlayan hususlardan biri de -bize göre- seçilen kelimelerdeki seslilerin belirli bir düzen içerisinde gitmesindedir. Meselâ 'a' seslisinden sonra, kâfiyeyi oluşturan kelimeler başta olmak üzere, 'i' ünlüsü gelmiş kelimeler tercih ediliyor: hayâl-inle, cemâlinle, visâlinle, ihtimâlinle hayâl-i, hâlinle, leyâlî, cemâl-i, misâlinle, nevâlinle, hadîs-i, tahdîs, alîl, Salâhî, kâlinle gibi.

Şairin klasik edebiyatın mazmunlarını başarıyla kullandığı söylenebilir. Ancak bir kısım kelimelerin ("sabahlar" kelimesi hâriç) tekrar edilmesi şairin kelime hazinesinin zayıflığıyla mı yoksa bu kelimeleri "gözde" kabul etmesiyle mi açıklanabilir, bilemiyoruz. Meselâ tamamı yedi beyitlik bu şiirde "gönül" ve onun sinonimi olan "dil" kelimesi sadece son beyitte kullanılmamış; yani bu kelime 6 kez; hayal-tahayyül: 3, şem': 2, cemâl: 2, zülf: 2... defa tekrar edilmiş.

Şiirin bir başka dikkat çeken, daha doğrusu esef veren yanı ise "gönül, olur, edip, özler, içre"den başka Türkçe kelime kullanmamış olmasıdır. Hâlbuki şairin yaşadığı 18. asır Türkçenin yeniden revaç bulunduğu zamanlardan birisidir.

Tevekkülü Kuşanmak

“Yetişkin bir kul için gereken şey, tevekkülü gayretle süslemektir. Çalışmadan maaş almak nasıl mümkün olmuyorsa, bir çabanın ardından sonucu beklemek ve Allah’tan hayırlı âkıbet ümit etmek tevekkülle olmaktır.”

Tevekkül kelimesi Arapça'da "birine vekâlet verip ona güvenmek" anlamına gelir. Nitekim aynı kökten gelen vekîl ve vekâlet sözcükleri dilimizde çok kullanılmaktadır. İnsan bazen güvendiği birisini kendisini temsil etmesi ve onun adına hareket etmesi için görevlendirir. Kurbanımızı adımıza kesmesi için birini görevlendirmemiz gibi. Dolayısıyla vekâlette bir îtimat söz konusudur. Tevekkül de insanın Allah'a dayanması, ona olan sonsuz güven ile kalbinin huzur içinde olmasıdır. Başka bir ifadeyle kendisini Allah'a teslim etmesidir. Âkîbet ne olursa olsun, hâlê rızâ göstermesi, sitem etmemesidir.

Tevekkül Yan Gelip Yatmak Değildir

Tevekkülde asıl olan insanın öncelikle üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesidir. Çalışıp çabalamadan Allah'tan beklemek tevekkül değildir; bu tembelliktir. İnsan öncelikle üzerine düşen sorumluluğu yerine getirecek "Tâkatim yettiği kadar yaptım." diyecek, ondan sonra âkîbeti Allah'tan bekleyecek. Dolayısıyla tevekkül çalışma sonrasında devreye giren bir beklentidir. Bir sabır işidir...

İnsanın sebeplerden uzaklaşması Allah'ın sünnetine aykırıdır. Esbâba yapışarak tevekkül etmek ise Allah'ın murâd ettiği şeydir. Bu sebeple bir insan dağ başında ibâdete otursa ve karnını doyurmak için bir çaba içerisine girmeden vefât etse, kendisini öldürmüş hükmündedir. Nitekim Hz. Ömer boş boş oturan bir grubun yanına varır. "Sizler kimlersiniz?" diye sorar. Onlar da "Bizler mütevekkil kişileriz." cevabını verirler. Hz. Ömer de onlara şöyle der: "Sizler mütevekkil değil, bilakis müteekkillersiniz (yiyicilersiniz). Mütevekkil olanlar tohumu toprağa atıp ondan sonra Allah'a güvenenlerdir."

Ormanda yürürken vahşî bir hayvanın saldırısına uğrayan insan, nasıl kaçıp kurtulmaya ve kendisini emin bir yere atmaya bakarsa ve "Allah beni korur." deyip hayvanın kendisini parçalamasını beklemezse, yaşamak ve bir takım şeyleri başarmak için de yattığımız

"Bizler tevekkül dediğimizde, genellikle kazancımıza şükretmeyi anlarız. Oysa tevekkül hayatın her alanında kuşanılması gereken bir zirhtir. Hem sevinçte hem kederde velhâsıl her yerde gereklidir."

yerden Allahu Teâlâ'nın yardım etmesini bekleyemeyiz.

Tevekkülümüz Bebeklerinkine Benzemez

Çâresizliklerinden her şeylerini annelerine bağlamış olan bebeklerin tevekkülü ağlamakla gerçekleşir. Çünkü yapabilecekleri tek şey vardır, o da ağlamak. Bu sebeple anaları onların her şeyidir. Acıktığında karnını doyuracağını, uykusu geldiğinde ayağında sallayacağını, rahatsızlandığında sırtını sıvazlayacağını ve altını değiştireceğini bilir. Doğrusu annesi de onu hiç mahcûp etmez. Yavrusu rahat etsin diye, gece uykusuz, gündüz dermansız kalır. Bebek açısından bu şekildeki bir tevekkül doğrudur. Çünkü elinden başka bir şey gelmez. Kaldı ki yapabileceğini hakkıyla yapmaktadır da. Ancak yetişkin bir kul için gereken şey, tevekkülü gayretle süslemektir. Çalışmadan maaş almak nasıl mümkün olmuyorsa, bir çabanın ardından sonucu beklemek ve Allah'tan hayırlı âkîbet ümit etmek tevekkülle olmaktır. Hz. İbrahim'in bir peygamber olarak her türlü sıkıntıya yılmadan katlanması ve sonrasında ateşe atılırken bile Allah'a olan teslimiyetinden zerre kadar şaşmaması tevekkülün zirvesidir. Çünkü üzerine düşeni yapmıştır; artık iş Allah'a güvenmeye kalmıştır.

Kur'ân ve Hz. Peygamber Ne Diyor?

Kur'ân'a ve hadislere baktığımızda gerekli çabayı göstermeden cenneti elde etmenin

mümkün olmadığını anlıyoruz. Haramlar ve helâller belirlenmekte, mü'minlerden bunlara dikkat etmeleri istenmektedir. Dolayısıyla sadece îman etmenin yeterli olmadığı ortaya koyulmuş olmaktadır. Önce eylem, sonrasında Allah'tan beklemek istenmektedir. Konuyla ilgili bazı âyetlerde şöyle geçmektedir:

"İman edip güzel işler yapanları, (evet) muhakkak ki onları, içinde ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennet köşklerine yerleştireceğiz. (Böyle iyi) işler yapanların mükâfatı ne güzeldir! Onlar, sabreden kimselerdir ve yalnız Rablerine tevekkül etmektedirler."¹ "O'nu vekil tut. Onların söylediklerine sabret."² "Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette katlanacağız. Tevekkül edenler yalnız Allah'a tevekkülde sebât etsinler."³

Hz. Peygamber (s.a.v.) de hadislerinde şöyle buyurmaktadırlar: *"Kuvvetli mü'min, Allah katında zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. (Bununla beraber) her ikisinde de hayır vardır. Sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış. Allah'tan yardım dile ve aslâ acziyet gösterme. Başına bir şey gelirse, 'Keşke şöyle yapsaydım, şöyle olurdu!' diye hayıflanıp durma. 'Allah'ın takdiri bu. O, ne dilerse yapar.' de. Çünkü 'keşke' kelimesi, şeytanı memnun edecek işlerin kapısını açar."⁴*

"Bir şey istediğin zaman yalnız Allah'tan iste. Yardım dilediğin zaman Allah'tan dile. Şunu iyi bil ki, bütün yaratılmışlar elbirliği ile sana bir menfaat bahşetmek isteseler, Allah'ın sana yazdığından daha fazlasını bağışlayamazlar. Yine yaratılmışların tümü elbirliği ile sana bir zarar vermek isteseler, Allah'ın sana takdir ettiğiinden fazlasını yapamazlar."⁵

"Mü'min kişinin durumu ne kadar şaşırtıcıdır! Zira her işi onun için bir hayırdır. Bu durum sadece mü'mine hastır, başkasına değil, ona memnun olacağı bir şey gelse, şükreder, bu ise hayırdır. Bir zarar gelse, sabreder, bu da hayırdır."⁶

Böyle buyuran Peygamberimiz, son elçi olduğunu Allah kendisine bildirmiş olmasına rağmen, bedenini tedbirsiz bir şekilde ölüme aslâ atmamıştır. Hicret sırasında müşrikleri şaşırtan bir güzergâh izlemesi ve mağaralarda saklana saklana yoluna devam etmesi onun tevekkül anlayışının bir göstergesiydi. O mağarada gizlenerek üzerine düşeni yaparken, arkadaşına da *"Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber."* diyordu.⁷ Bizler Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında bir kez olsun gerekli hazırlığı yapmadan veya tehlike söz konusu olduğunda tedbir almadan hareket ettiğini görmüyoruz. Dünya açısından yaşamın gerektirdiği her önlemi almış, her türlü çalışmayı gerçekleştirmiştir.

Bir peygamber bunu yapıyorsa, ümmeti olarak bizlere düşen görev de aynı izi takip etmektir. Başka bir ifadeyle, her tedbiri aldıktan sonra gerisini Allah'a havâle etmektir.

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Deveni bağla sonra tevekkül et."* buyurmuştur.⁸ İlim tahsil edecek olanın, derslerinden geçmek isteyeninin, geçimini temin edici bir miktarı elde etmeyi arzulayanın, velhasıl hayatın her safhasında bir şeyleri başarmak isteyeninin yapacağı şey öncelikle sorumluluğunu yerine getirmek, sonrasında Allah'tan hayırlı bir sonuç beklemektir. Üniversite sınavı gibi pek çok sınavda annelerin dışarıda Yâsin okuyarak çocuklarının başarılı olması için Allah'a duâ ettiklerini görürüz. Çocuk üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmişse, Allah'tan hayırlı bir sonuç dilemek elbette güzel olur. Ancak çalışmamış olana yapılacak duânın pek faydası yoktur.

Aynı şekilde müşterisine iyi davranmayan, güler yüzü eksik eden, dükkânını göze hitap edecek şekilde temiz tutmayan kimse, olumsuzlukların sebebini biraz da kendisine sormalıdır. "Ben üzerime düşeni yerine getiriyor muyum?" diye düşünmelidir.

Tevekkül hususunda hayvanlardan bile alacağımız önemli dersler bulunmaktadır. Hepsi rızkını elde etmek için üzerine düşen görevi yerine getirirler. İnsana düşen de elbette budur.

Tevekkül Gönül Huzuru Getirir

Tevekkülde hâle râzılık vardır. Bunu başarabilen insanlar gerçek anlamda kalp huzurunu yakalamış kişilerdir. Allah'ın her şeyi gördüğünü yakînen bilirler. Olan biten şey kendi istedikleri gibi sonuçlanmadığında, önce neden kaynaklandığını araştırırlar, varsa eksik bıraktıkları bir şey onu tamamalarlar, ancak ondan sonra "Bunda bir hayır vardır." diyerek hayatlarına devam ederler. Orada takılıp kalmazlar. Hep ileriye bakarlar. O

yüzden de mutludurlar. Kahretmezler, her hâlükârda Allah'a şükrederler. İstemedikleri gibi sonuçlanan işlerin neticesinin bir süre sonra hayırlarına olduğunu görürler. "İyi ki istediğim gibi olmamış." dedikleri çok olur. Rızâ onların hayatının temel düsturudur. Bunun mükâfatını hem hayatlarında hem de ölüm sonrasında görürler.

Tevekkül Her Alanda Gereklidir

Bizler tevekkül dediğimizde, genellikle kazancımıza şükretmeyi anlarız. Oysa tevekkül hayatın her alanında kuşanılması gereken bir zirhtir. Hem sevinçte hem kederde velhâsil her yerde gereklidir.

Meselâ insanın hastalık hâlinde kendisini salmaması, tedavi olmak için elinden gelen gayreti göstermesi, sözün özü tedbir alması tevekkülün bir gereğidir. Çünkü hasta olan bir mü'min, Allahu Teâlâ'nın ölüm hâriç her hastalığın şifâsını verebileceğini, bunun için de çaba sarf etmek gerektiğini bilir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Allah'ın kulları! Tedavi olun. Allahu Teâlâ derdi yarattığı gibi dermanını da yaratmıştır."* buyurmuştur.⁹

Aynı şekilde cimrilik Allah'a tevekkül etmemenin bir sonucudur. İsrafa kaçmadan etrafında bulunan fakirlere yardım etmeyen, yeri geldiğinde arkadaşlarına bir bardak çay ısmarlamaktan kaçan ve sürekli biriktirmeye bakan insanın tevekkül anlayışı çok zayıftır. Çünkü Allah için birilerine infakta bulunduğu veya ısmarladığında, bunu yaratanının göreceğini, onu mükâfatlandıracağını ve infâk ettiğiinden daha fazlasını ihsân edeceğini yüreğine kabul ettirememiştir. Bu sebeple Allah'a olan güveni tam değildir. Böyleleri biriktirdiklerini yiyemeden dünyadan göçüp giderler. Geride kalanlar onun binbir sıkıntıyla yıtdıklarını âfiyetle yerler ve belki bir Fâtiha bile okumazlar. Çektiği sıkıntı yanına kâr kalmış olur. Bu şekilde nice insanlar vardır. Bu yüzden tevekkül infâk ettirir. Allah'a güveni tam olan insan malını yıdmaz. İhtiyaç sahibi insanları

“İsrafa kaçmadan etrafında bulunan fakirlere yardım etmeyen, yeri geldiğinde arkadaşlarına bir bardak çay ismarlamaktan kaçan ve sürekli biriktirmeye bakan insanın tevekkül anlayışı çok zayıftır.”

da düşünerek onlara yardımcı olur. Cimrilikten uzak durur.

Tevekkül Olmayınca Kaybedilenler

İnsan çabalmasına rağmen eline geçmeyen şey için kendisini paraladığında, aklını başına alıp düşünmelidir, içten içe kahrettiğinde, son derece üzüldüğünde herhangi bir şey değişiyor mu? Elde edemediği o şey kahrettiğinde eline geçiyor mu? Elbette geçmiyor. Bilakis kendisine eziyet ediyor ve belki hiç de hoş olmayan sözlerle olan bitene hayıflanıyor. Günaha giriyor, sonuca tahammül edemediğinden kadere rızâ sınırını aşılıyor. Hayatı kendisine zehir ediyor.

Sûflere Yapılan Haksızlık

Günümüzde, geçmiş dönem sûflerini kötülemek için pejmürde bir hayat sürdürdükleri ve hiç çalışmadıkları yönünde bir anlayış yayılmaya çalışılır. Oysa kendisini tamamen ibâdete veren ve dünyadan kopan istisnâî birkaç kişi dışında herkes rızkının peşinde koşmuştur. Günümüzde sûfler nasıl ekmeğinin peşinden koşuyorsa, çabalamadan rızkının kendisine gelmesini beklemiyorsa, eskiden de durum aynıydı, yarın da böyle olacaktır. Bu sebeple günümüzde dünyadan elini eteğini çekmiş birkaç kişiye bakarak genel hükümler vermek nasıl yanlış olursa, geçmiş için benzer şeyleri söylemek de hata olur. Kezâ bir meslek grubunda farklı bir yol benimsemiş olanlara göz dikerek genelleme yapmak nasıl doğru değilse, sûfler için benzer kalıplar kullanmak da yanlıştır.

Günümüz sûflerinin dünyanın dört bir tarafına götördükleri hizmetler ile inşâ ettikleri binalar, eğitim çabaları, onların dünya için gerekli gayreti gösterdiklerinin en büyük delilidir. Bunlar malum olduğu üzere para olmadan yapılacak işler değildir. Demek ki dünya bir tarafa bırakılmamaktadır.

Nitekim tasavvuf büyüklerinden Hamdûn el-Kassâr'a, "Tevekkül nedir?" diye sorulmuş. O da şu cevabı vermiş: "On bin dirhem sermayen ve bir dirhemden az borcun olsa, 'Bu borç nedir, ben bunu nasıl öderim.'" diye emin olmamaktır. Bunun aksine olarak, hiçbir karşılığı olmadan, on bin dirhem borcun olsa da 'Bunu ödeyemem.' diye ümidini kesmemektir."

Kezâ büyük sûfî önderlerinden olan Ebû Cafer el-Haddâd, tevekkül sahibi olmasına rağmen bir gün pazarda çalıştığını ve günlük rızkını temin ettiğini, akşamleyin ise ihtiyacından fazlasını muhtaçlara dağıttığını belirtmiştir. İmam Gazzâlî tevekkülü anlatırken havastan olan insanların her zaman yanlarında iğne, makas, kalın ip ve dikiş ipliği bulundurduklarını belirtir. Ardında da "Bunlar tevekküle mâni değildir." der ve büyük sûfî Havvâs'ın hâlini aktarır; "Çöllerde akarsu bulunmadığını, kovasız ve ipsiz kuyulardan su alınmayacağını, çöllerde ip ve kovanın bulunmayacağını, her gün birkaç defa suya ihtiyacı olduğunu, her gün veya iki günde bir defa su içmek zorunda olduğunu, çölde susuz yürünemeyeceğini bilirdi. Sirtında bir elbisesi vardı. Bunun da yırtılabileceğini, çölde iğne-iplik ve makas bulamayacağını bilirdi."

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1. 29/Ankebût, 58-59
2. 73/Müzzemmil, 9-10
3. 33/Ahzâb 48
4. Müslim, 4816
5. Tirmizî, 2440
6. Müslim, 7692
7. 9/Tevbe, 40
8. Tirmizî, 2441
9. Tirmizî, 1961

Çok Seviyor Rabbim Bizi

Duamızı hemen duyar,
Çok seviyor Rabbim bizi.
Elbet cennetine koyar,
Çok seviyor Rabbim bizi.

Önümüze sofraya serdi,
Nice güzel nimet verdi;
Bir de peygamber gönderdi,
Çok seviyor Rabbim bizi.

Haberimiz olsun diye
Kitap gönderdi hediye.
Bunca ilgi bilmem niye?
Çok seviyor Rabbim bizi.

Bulutlar rüzgâra biner,
Yağmur olur, yere iner;
Toprağın sancısı diner,
Çok seviyor Rabbim bizi.

Meyve dalında sallanır,
Güneş vurdukça allanır,
Acı, ekşi hep ballanır,
Çok seviyor Rabbim bizi.

Hiçbir canlı yokken dahi,
Kim yarattı bizi sahi?
Hem vallahi hem billahi
Çok seviyor Rabbim bizi.

Bestami YAZGAN

Aydos'tan Bursa'ya: İsmail Hakkı Bursevî

“Ârif, Allah'ın dışındaki şeylerden kendisini soyutlamış kişidir. Ârif daima halk içinde Hak'la beraberdir. Kendini dünyadan ve onun içindikilerden soyutlamıştır, onlara hiçbir şekilde iltifat etmemiş, onlardan daima uzak durmuştur. Böylece mânâ âleminde yaşamıştır.”

Tasavvuf göğünün yıldızlarından biri olan İsmail Hakkı Bursevî, Ekim 1653'te (Zilkâde 1063) bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Aydos'ta doğmuştur. Uzun süre Bursa'da yaşadığı ve burada vefât ettiği için Bursevî, bir müddet Üsküdar'da ikamet ettiği için "Üsküdârî", Celvetiyye Tarîkatı'na mensup olduğu için de "Celvetî" isimlerini de kullanmıştır. Fakat o, "Bursevî" adıyla bilinir ve tanınır olmuştur.

İsmail Hakkı Bursevî'nin, İstanbul'da tasavvufî çevrelerle yakın ilişkisi olan babası Mustafa Efendi, İstanbul'un Aksaray semtinde doğup büyümüş, evi yandığı için bugün Bulgaristan toprakları içinde kalan Aydos'a yerleşmiştir. Annesi Kerime Hanım ise evlâdı İsmail Hakkı henüz yedi yaşındayken hayatını kaybetmiştir. Bu yüzden de büyükannesinin yanına yerleşmek mecbûriyetinde kalmıştır. Bursevî, Kitâbü's-Silsileti'l-Celvetiyye ve Tamâmü'l-Feyz fî Bâbi'r-Ricâl isimli eserleri başta olmak üzere, diğer bazı eserlerinde kendisi ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir. Bu eserler onun hayatına ışık tutmaktadır.

İsmail Hakkı Bursevî, küçük yaşta babası ile birlikte Osman Fazlı Efendi'nin sohbet ve zikirlerine katılmış ve yedi yaşında iken tahsile başlamıştır. Hoca Şeyh Abdülbâki ile birlikte Edirne'ye giderek ondan din ve fen bilgileri dersi almıştır. Buradan icâzetnâmesini aldıktan sonra İstanbul'a gelerek Atpazarı'ndaki hocası Şeyh Osman Efendi'nin dergâhına yerleşmiştir. Kısa zamanda mânevî olgunluğa erişmiştir. İrşâd için Bursa'ya, bir müddet sonra da Üsküp'e gönderilmiştir. Orada bir zâviye yaptırmış ve irşâda başlamıştır.

On yıl boyunca Üsküp'te kalan İsmâil Efendi, hocasının mânevî işaretleriyle 1685 tarihinde Bursa'ya geri dönmüştür. Hocasının Magosa'ya gittiğini duyunca o da Magosa'ya gitmiştir. İsmâil Hakkı Efendi hocasının vefâtından sonra Konya, Seydişehir, Söğüt, İznik ve İstanbul güzergâhı ile Bursa'ya gelmiştir. Sultan II. Mustafa'nın daveti üzerine Edirne'ye gitmiştir. Daha sonra tekrar

"Ona göre akıl, meseleleri anlamada zayıftır. Onun içindir ki akla tâbî olmayı ev hanımına veya hizmetçiye tâbî olmaya benzetir."

Bursa'ya geri dönerek orada dergâh, mescit ve çilehâne odalarından oluşan bir külliye yaptırarak bu yerin adını "Câmi-i Muhammedî" koymuştur.

Çok küçük yaşta Kur'ân-ı Kerîm okumayı öğrenen İsmail Hakkı Bursevî, iyi bir Müslüman olma gayreti içerisinde olmuştur. İki defa kutsal topraklara giderek hac ibâdetini yerine getirmiştir. O, İbn-i Arabî'ye olan sevgisiyle ve muhabbetiyle biliniyordu. Onun içindir ki İbn-i Arabî'nin kabrinin bulunduğu Şam'a giderek üç sene boyunca burada yaşamıştır.

Bir gönül sultanı olan İsmail Hakkı Bursevî, ömrünü ilim öğrenmek ve öğretmekle geçirmiştir. İsmail Hakkı Bursevî'nin ders aldığı hocalar arasında Atpazarî Osman Fazlî İlâhî, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi, Şeyh Muhammed b. El-Kurra ve Hafız Osman gibi

isimleri sayabiliriz. Onun mânevî şahsiyetinin gelişmesinde Muhyiddin İbn Arabî, Sadreddîn Konevî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Celvetiyye Tarîkati'nin büyüklerinden Mehmed Muhyiddîn Üftade ve Aziz Mahmûd Hüdâyî önemli bir yer tutar.

Söz Ustası, Mütefekkir ve Mutasavvîf İsmail Hakkı Bursevî'nin Şairliği

Asıl adı "İsmail" olan İsmail Hakkı Bursevî, şiirlerinde "Hakkî" mahlasını kullanmıştır. Bu isim zamanla onun adının bir parçası olmuştur. İsmail Hakkı, özellikle Balkanlarda vazifeliyken yazdığı eserlerinde "en-Nâsîh" unvanını kullanmıştır.

Çok sayıda şiir kaleme alan İsmail Hakkı Bursevî, şiirin muhtevâsının kötü olmadıktan sonra şiirin sakıncalı olmayacağını savunmuştur. Kendisi de bu minvâlde şiirler yazmaya gayret etmiştir. Âyetlerden ve hadislerden süzdüğü mesajları şiir diliyle geniş kitlelere ulaştırmıştır. Yazdığı şiirlerde sade bir dil kullanmaya (anlaşılmaya) çalışmıştır.

İsmail Hakkı Bursevî, bir şair olmaktan ziya-

de, büyük bir mutasavvıftır. O, eserlerinde daha çok tasavvufun esas temel unsuru olan vahdet-i vücûd meselesini sade bir şekilde açıklayan bir din âlimi ve ârif kişidir. Bu nedenle onun eserlerinin ekserisi şerh mahiyetinde olmakla birlikte, bilhassa bu yorumlarının çoğu tasavvufî konuları en kolay bir şekilde halletmesi bakımından diğer mutasavvıflar arasında ayrı bir yere sahiptir. O, manzûmelerinde edebî sanat ve hüner göstermekten çok, tasavvufî anlayışları dile getirme amacı gütmüştür.

Çok sayıda manzûmesi olan Bursevî, mürettep bir dîvân sahibidir. Kaleme aldığı manzûmelerinin 10 binden fazla olduğunu bizzat kendisi haber vermektedir. Onun şiirleri Allah'ın birliğine ve övgüsüne yöneliktir. O yüzden de bu şiirler okuyucularına huzur ve sükûn verir. Şiirleri düzyazılarından daha sade ve anlaşılırdır. Şiirlerinde âyet ve hadislerdeki hükümlere yer verilmektedir. Atasözleri ve kıssalar da onun şiirini daha etkili kılmaktadır. Yine o, şiirlerinde tasavvufî terbiyeden ve tarîkatların işlevinden bahseder. Mürşid-i kâmil, mürîd-i sâdık, sûfî, tevhid, zikrullâh, Allah'ın isim ve sıfatları, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve diğer bazı peygam-

berlerin özellikleri, zühd ve irfân gibi konular üzerinde durur.

İsmail Hakkı Bursevî 'nin şiire dair en önemli eseri olan "Dîvân"ı 1687'den bu yana yazdığı şiirlerden meydana gelmektedir. Toplam beyit sayısı 3153 olan bu nüshadaki şiir mevcudu 360 gazel, on bir tanesi hece vezniyle altmış altı ilâhi, elli dört rubâî, elli müfred, bir mesnevî, bir tahmîs, iki terakibibend, bir terciî bend ve değişik şekilli on dokuz manzûmeden oluşmaktadır. Bir diğer şiir kitabı olan Mi'râciyye (1709) Bursa'da yazılan 477 beyitlik manzûmeden meydana gelmektedir. Bir diğer eseri ise "Manzûmât" adını taşımaktadır. Bu eserde şairin 1705 yılında kaleme aldığı 150'yi aşkın manzûmesini kendi el yazısı ile kaydettiğini görüyoruz. Velût bir kalem ve mutasavvîf olmanın ötesinde aynı zamanda bestekâr da olan İsmail Hakkı Bursevî, kendisinin ve Aziz Mahmud Hüdâyî'nin bazı ilâhilerini bestelemiştir.

İsmail Hakkı Bursevî, Bir Rivayete Göre 136 Kitap Kaleme Almıştır

18. yüzyıl Osmanlı ulemâsının en büyük sûfîlerinden biri olan İsmail Hakkı Bursevî, ömrü boyunca başta tefsir, tasavvuf, hadis, fıkıh ve kelâm dallarında olmak üzere, birbirinden kıymetli 136 eser yazmıştır. Yani bildiği her malûmatı insanlarla paylaşmıştır. Eserlerinin çoğu Türkçe, kırk kadarı ise Arapçadır.

İsmail Hakkı Bursevî'nin en mühim eseri kendi el yazısıyla kaleme aldığı "Rûhu'l-Beyân"dır. Bu tefsir günümüzde 10 cilt hâlinde basılmıştır. Suriyeli âlimlerden Ali Sabûnî, bu tefsirin bir hulâsâsını hazırlamış, 1988 senesinde İslâm dünyasının hizmetine sunmuştur.

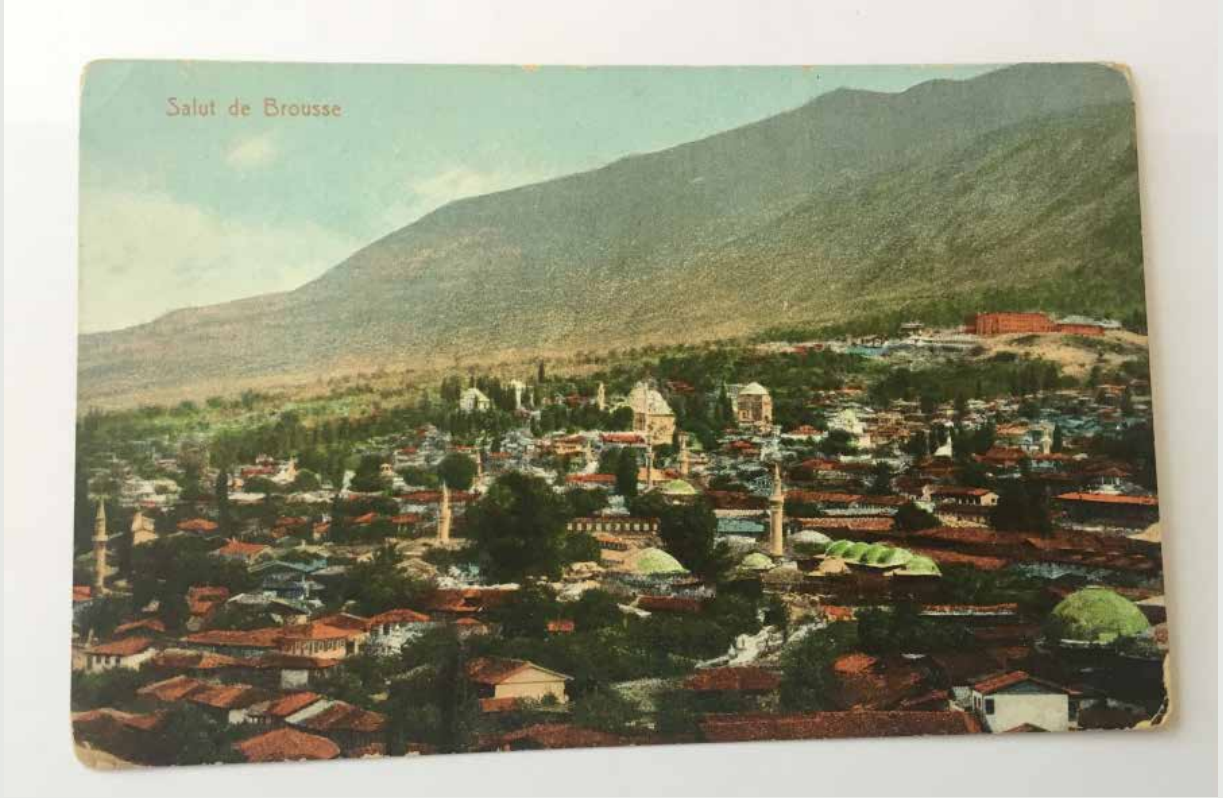
İsmail Hakkı Bursevî'nin Felsefî Çerçeve Akıl ve Din Tasavvuru

Hayatını düşünme ve yazma üzerinde temellendiren İsmail Hakkı Bursevî'nin İslâm'dan ve onun temel kitabı olan Kur'ân-ı Kerim'den beslenen kendine has bir düşünce dünyası vardır. O, görüş ve tenkitlerinde genel anlamda gele-

"İsmail Hakkı Bursevî'nin İslâm'dan ve onun temel kitabı olan Kur'ân-ı Kerim'den beslenen kendine has bir düşünce dünyası vardır. O, görüş ve tenkitlerinde genel anlamda geleneğin dışına çıkmaz. O; sûfî gelenekten gelen, dinî duyarlılığı (hassâsiyetleri) üst düzeyde olan bir İslâm âlimidir."

neğin dışına çıkmaz. O; sûfî gelenekten gelen, dinî duyarlılığı (hassâsiyetleri) üst düzeyde olan bir İslâm âlimidir. O da tıpkı Gazâlî gibi aklın ilâhiyat sahasında herhangi bir otoriteye sahip olamayacağını vurgular. Yani onun gözünde akıl, dinî ilimler alanında herhangi bir belirleme gücüne sahip değildir. Ona göre akıl, meseleleri anlamada zayıftır. Onun içindir ki akla tâbî olmayı ev hanımına veya hizmetçiye tâbî

olmaya benzetir. O, akıl temeline oturtulmaya çalışılan dinin neticede harap olacağı kanaatinde. Zira hakîkate varmada akıl yolda kalmaya mahkûmdur. Akıl insanı tek başına doğru yola iletmekten âcizdir. Zira akıl gözü, birçok şeyi puslu görür.

Bursevî, bütün meselelere özellikle ve öncelikle dinî perspektiften bakma yolunu tercih etmiştir. Yani hadiselerle bakışında temel kriteri din olmuştur. O, yaşayışı bilginin önüne koyarak önceler. Ona göre faydalı olanla faydasız olanın ölçüsü dindir. Yani dine uygun olan yararlı, dine uygun olmayan zararlıdır. O, faydasız ilimle uğraşmayı kerih, kendi tâbiriyle "isrâf-ı ömr" olarak görmüştür. Sırf bu yüzden bir kısım çağdaşlarını yermiştir. Ona göre mârifet, kerâmetten çok daha üstündür; kerâmet velâyet için şart değildir.

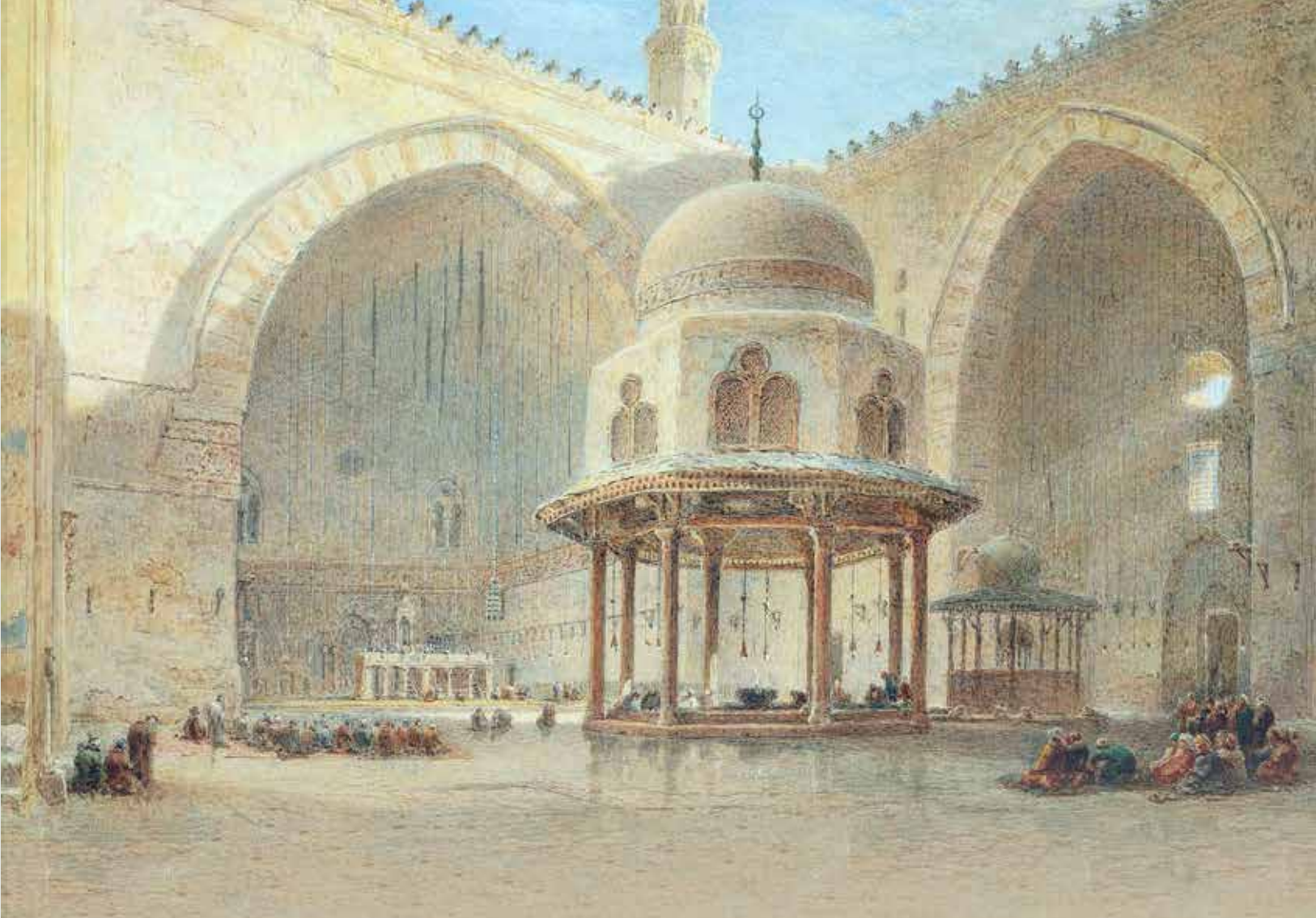
Bursevî'ye göre mârifet, eşyanın mânâda yok olmuş hâlidir. Mârifet kişinin kendi nefsinin bilmesi, dolayısıyla da Rabb'ini bilmesidir. Ona göre ârif, kendi nefsinin bilen, yani hakîkatine eren ve bu yolla Hakk'ın zâtı, sıfatları, isimleri ve fiillerinin sırlarına vâkıf olandır. Yani ârif,

Allah'ın dışındaki şeylerden kendisini soyutlamış kişidir. Ârif daima halk içinde Hak'la beraberdir. Kendini dünyadan ve onun içindekilerden soyutlamıştır, onlara hiçbir şekilde iltifat etmemiş, onlardan daima uzak durmuştur. Böylece mânâ âleminde yaşamıştır.

Celvetî şeyhi İsmail Hakkı Bursevî, tasavvuf düşüncesi bakımından sünnî anlayışını benimsemiştir. Bursevî, bütün ömrünü camilerde vaaz etmekle, nasîhatlerde bulunmakla, yazmakla ve eserleri vasıtasıyla insanları irşâd etmekle verimli bir şekilde geçirmiştir.

Arkasında eser bırakanlar maddeten aramızdan ayrılırlar da mânâen yaşamaya devam ederler. Mutasavvıf şair ve mütefekkir İsmail Hakkı Bursevî, eserleri vasıtasıyla bugün de aramızda yaşamakta, o eskimeyen düşünceleriyle insanları irşâd etmeye devam etmektedir.

İslâm dünyasının en nadide şahsiyetleri arasında yer alan İsmail Hakkı Bursevî, 1725 yılında Bursa'da vefât etmiştir. Kendi imkânlarıyla Tuzpazarı'nda yaptırdığı caminin kible tarafında bulunan hazîreye defnedilmiştir.

Bezîrgân Değilsen Gitme Pazara

Anlatsan kim dinler arzuhalini
Susar isen sakın yutma dilini
Sinene koyunca yâr hayalini
Gerçekten âşıkısan söze ne gerek

Sanki gözleriyle ummana dalar
Vuslat burçağını diliyle yolar
Yârin kapısını sükûtle çalar
Hâl diliyle söyler söze ne gerek

Dolaştığın yerde gelir kokusu
Sana gerek, olmaz O'nda uyku su
Korkaklara ayan olur korkusu
Gerçeği görmeye göze ne gerek

Bezîrgân değilsen gitme pazara
Sanki yarın seferin var mezara
Yakarsan türküyü bak ahuzara
Biz bize biz olsak bize ne gerek

Saçlarıma yağın karı kürürüm
Can gidek diyen de sormaz yürürüm
Sen orda bakarsın burda görürüm
Aynaya ne gerek yüze ne gerek

Pervane libasın ateşe tutar
Uykusu gelince alevde yatar
Küstürme gülümset vuslatı yeter
Sinemiz üstünde köze ne gerek

Söz bitmez köz biter sinem üstünde
Can alışverişi yapar dostunda
Susamışım aşkı doldur destinde
Aladağ'da kara buza ne gerek

Tayyip ATMACA

İsmail Hakkı Bursevî'nin Şerhu Şu'Abi'l-Îmân Adlı Eserinde Öngördüğü Mûtedil İnsan Modeli

“Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hakîkat yolculuğunda kişiyi ifrat ve tefritten uzak bir şekilde hakîkat arayışında başarıya ulaştıracak ilkeleri serdettiklerini belirten Bursevî, bu söylemleri ile Hakk'ın râzı olacağı bir model olan mûtedil insan modelini resmetmiştir.”

● Smail Hakkı Bursevî (ö.1137/1725), Celvetiyye Tarîkatı'nın önemli temsilcilerindendir. Velûd bir müellif olan Bursevî, tefsir, hadîs, fıkıh ve diğer İslâmî disiplinlerle birlikte bilhassa tasavvufî sahada kaleme aldığı eserlerle âdetâ kitâbete müptelâ bir ömür sürmüştür. Bursevî'nin eserlerinde en çok göze çarpan hususlardan biri zâhir ve bâtın denge arayışıdır. O, her iki alana da nüfûz eden bir âlim ve sûfî olarak mûtedil bir kıvamda Hakk'ın istediği kul olabilmek için te'lîfâtında ve söylemlerinde büyük çaba göstermiştir. Bu çalışmada onun bu gayretini net bir şekilde gözler önüne seren Şerhu Şu'abi'l-îmân adlı çalışması özelinde Bursevî'nin mûtedil bir kişiliğin inşasına dair söylemi incelenecektir.

Bursevî'nin Şerhu Şu'abi'l-îmân'da Öngördüğü Mûtedil İnsan Modeli

Hayatı ve eserleri hakkında bir hayli çalışma bulunan Bursevî'nin, Celvetiyye yolunun önde gelen isimlerinden olduğu ve çeşitli kaynaklarda 50, 68, 105, 106, 111, 115, 120, 127, 133 ve 134 gibi farklı sayılardaki birçok eserin müellifi olduğu husûsu zikredilerek hayatıyla ilgili bu verilerle yetinilecektir.

Bursevî, Şerhu Şu'abi'l-îmân adlı eserinde iman konusunu dokuz şube olarak ele almış ve her şubeyi de farklı başlıklar altında ele alarak yetmişin üzerinde konuyu ele almıştır. İmânın birinci şubesinde Allahu Teâlâ'nın bazı sıfatlarını tanıtan Bursevî, bu adımıyla Hakk'ın seveceği, râzı olacağı, ideal, kâmil ve nihâyet mûtedil bir modelin ilk aşamasının Hakk'ı lâıyıkıyla tanımaya (mârifetullah) bağlı olduğu mesajını vermiştir. Burada Bursevî, Allahu Teâlâ'nın yaratıcı oluşu, sonrasında tevhîd, ilim, irâde, kudret, işitme, görme ve kelâm sıfatlarını tanıtmıştır. Müellif, Hakk'ın Zât'ını değil isim ve sıfatlarını tanımak için gayret gösterilmesi gerektiği fikrini beyân etmiş ve Hakk'ı lâıyıkıyla tanıyan kimsenin nefis, şeytan, dünya ve âhiret endişelerinden uzak bir şekilde aşırılıklardan uzak olarak hayatına anlam katabileceğini izâh etmiştir. İhsân derecesinde bir kulluğun ancak

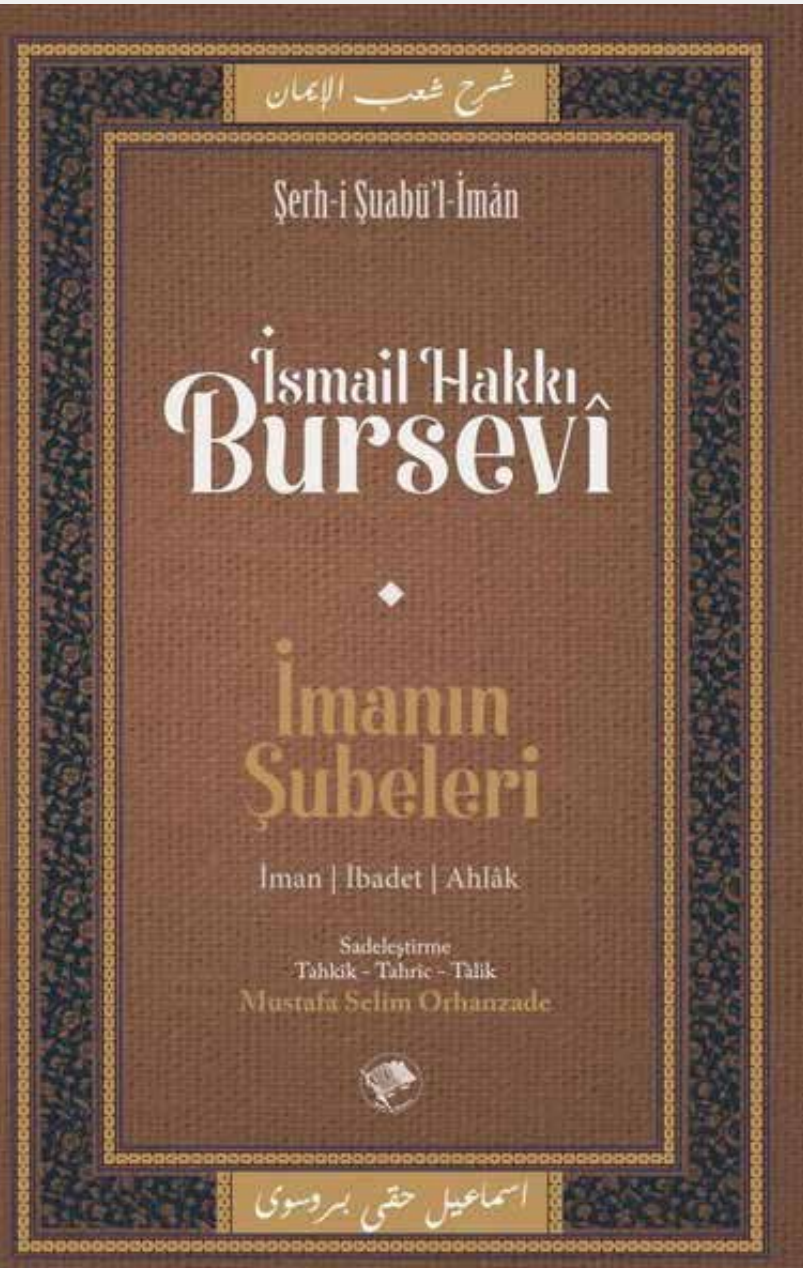
“Bursevî, kişinin ölüm gerçeği ile yüzleşmesini ve hesabı verilebilir bir hayat sürmesini, ölümden sonrası için ise sırâtı geçip şefâte erebilecek bir ömür hedefine okuyucusunu yönlendirmiştir.”

mârifetullah bilincini kuşanmakla olabileceğinin altını çizmiştir.

İkinci şubede meleklerle, kitaplara, peygamberlere imân ve âlemin sonradan yaratıldığına inanmak konularını ele alan Bursevî; bu başlıklarda da kişinin kendisini kontrol etmesini, meleklerin kendisini gördüğünü, her söylediğini ve yaptığını kayıt altına aldığını, daha önceki kitaplarda ve son ilâhî kitap olan Kur'ân-ı Kerîm'de itikad, amel ve ahlâk boyutlarıyla îtidâlin yollarının çizildiğini ve bu yollara riâyet etmenin önemini anlatmıştır. Önceki peygamberlerle birlikte Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hakikat yolculuğunda kişiyi ifrat ve tefritten uzak bir şekilde hakikat arayışında başarıya ulaştıracak ilkeleri serdettiklerini belirten Bursevî, bu söylemleri ile Hakk'ın râzı olacağı bir model olan mûtedil insan modelini resmetmiştir.

İmânın üçüncü şubesinde ölüm, kıyâmette hesap vermek, mizân, sırât, şefât, cennet ve cehennem konularını zikreden Bursevî, kişinin ölüm gerçeği ile yüzleşmesini ve hesabı verilebilir bir hayat sürmesini, ölümden sonrası için ise sırâtı geçip şefâte erebilecek, cennete ulaşip cehennemden kurtulabilecek bir ömür hedefine okuyucusunu yönlendirmiştir. Bu adımlarıyla Bursevî, ideal ve kâmil bir mü'min portresi üzerinden îtidal arayışını tarif etmiştir.

Dördüncü imân şubesi başlığında zinâ, nikâh, eşin hakkını gözetmek, anne babaya iyilik, çocukları terbiye etmek ve sıla-ı rahim konularını değerlendiren Bursevî, kişisel ve toplumsal

birçok konuyu bu başlıklara dair görüşlerini dile getirirken satır aralarında dile getirmiştir. Bursevî'nin burada yaptığı yol göstermede mûtedil insanın kişisel, âilevî ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesinin zorunlu olduğu mesajının altını çizdiği görülmektedir.

Bursevî, imânın beşinci şubesinde; idarecilik, cemâte uymak, ulû'l-emre itâat, iyiliklerde yardımlaşmak, dinî alâmetleri canlı tutmak, iyiliği emretmek, dini, canı, akli, malı, nesli ve şerefi muhâfaza etmek ve cezâları uygulamak konularını değerlendirerek toplumsal konular-

da Kur'ân ve Sünnet'in çizmiş olduğu sınırlara riâyet etmenin îtidal arayışında inanan gönlün yol işaretleri olduğunu izâh etmiştir. Bursevî, beşinci şubedeki söylemlerinde bu sınırlara riâyet etmemenin kişiyi olduğu kadar toplumu da mûtedil bir yapıdan uzaklaştırıp kargaşaya sebep olacağını belirtmiştir.

İsmail Hakkı Bursevî, altıncı şubede kelime-i şehâdet, doğru konuşmak, Kur'ân okumak, ilim öğrenmek ve öğretmek konularını ele almıştır. Bursevî, bu başlık altında kalp, dil ve diğer âzâların bu adımlarla îtidal üzere şekilleneceğini ifâde etmiş ve hayatın anlam arayışında vahye dayanan bir usûlün şifrelerini zikretmiştir.

İsmail Hakkı Efendi, imanın yedinci şubesi başlığında tahâret, örtünmek, namaz kılmak, zekât vermek, cenâzeyi teşyî etmek, oruç tutmak, hacca gitmek, adak ve yeminlerini yerine getirmek ve kefâretleri ödemek konularına dair görüşlerini serdetmiştir. Bursevî, zâhir ve bâtın arasında gözetdiği dengeyi daha net bir şekilde gözler önüne serdiği bu başlıkta işlediği konuların zâhirî ve bâtînî boyutlarını detaylı bir şekilde izâh etmiş ve bu boyutları görmezden gelerek ideal, kâmil ve mûtedil bir şahsiyetin inşasının imkânsız olduğunu vurgulamıştır.

Bursevî, sekizinci imân şubesinde mal makam hırsından uzak durmak, kin, hased, nifak, ucub ve kibirden uzak durmak gibi kişiyi mûtedil yapıdan uzaklaştıracak tehlikelere dikkat çekmiştir. Bursevî, insanı merkeze alarak ve vahyin kılavuzluğunda hayatın sırrını çözüp îtidal sahibi olmak isteyenlere sunduğu yönlendirmelerle nefsin insanı yoldan çıkarıcı boyutunu dikkate almasını tavsiye etmiştir. Bu aşırılık ve gevşeklik tehlikelerine karşı insânî ve İslâmî çözümler sunan Bursevî, bu adımlarıyla insan hakikatini fark ederek hayatı okuma gayretini gözler önüne sermiştir.

İsmail Hakkı Bursevî'nin dokuzuncu ve sonuncu imân şubesi başlığında tevbe etmek, korku, ümit, hayâ, şükür, vefâ, sabır, ihlâs, muhabbet, tevekkül ve kadere rızâ konularını ele aldı-

ğı görülmektedir. Bu konularla Bursevî, îtidalin zirvesini tarif ettiği ve bu zirvede kalabilmenin yollarını tarif ettiği anlaşılmaktadır. Buna göre kişi, Hakk'ın nimetlerine karşı nankörlüğünün farkına varıp tevbe etmeli, O'ndan korkmanın zevkini elde edip, nimetlerini ummanın hevesini elde ederek îtidal arayışını şekillendirmelidir. Hayâ, şükür, vefâ, sabır, ihlâs, muhabbet, tevekkül ve kadere rızâ ile mûtedil bir şahsiyet olmanın gereklerini yerine getirmesi gereken bireye dünyevî ve uhrevî anlamda mutluluğun yollarını da tarif etmiştir.

Sonuç Yerine

Celvetiyye Tarîkatı'nın önemli temsilcilerinden olan ve telif ettiği birçok eseri ile ilim, kültür ve gönül dünyamızda seçkin bir yere sahip olan İsmail Hakkı Bursevî, Şerhu Şu'abi'l-îmân adlı eserinde zâhir ve bâtın dengesini gözeterek mûtedil bir hayat nasıl olmalı sorusuna cevap aramıştır. Bursevî, tasavvufî geleneğin işleyişine uygun olarak kalp merkezli bir îtidal arayışının kodlarını bu eserde dile getirmiştir. Buna göre, dokuz imân şubesi bulunmaktadır ve îtidal arayan bir kimsenin her şubede zikredilen başlıkları bir bütün olarak hayatına aksettirmesi zorunludur. İnsanın zâhir ve bâtın boyutlarını ilgilendiren bu başlıklara bütüncül bir çerçeveden bakıldığında Bursevî'nin, hayatın anlamını çözmek isteyen bireylere Hak bilinci (mârifetullah), insan gerçeği ve kâinatı okuya-

bilmek gibi yönleri olan bir itidal haritası çizdiği görülmektedir.

Netice olarak ifade etmek gerekirse Bursevî, Allah'ı hayat, ilim, irâde, kudret, işitme, görme ve kelâm sıfatları ile tanımak; meleklerle, kitaplara, peygamberlere iman etmek; ölüm, kıyâmette hesap vermek; mîzân, sırât, şefât, cennet ve cehennem duyarlılığı; zinâ, nikâh, sıla-ı rahim, idarecilik, ulü'l-emre itâat; iyiliklerde yardımlaşmak; dinî alâmetleri canlı tutmak; dini, canı, aklı, malı, nesli ve şerefi muhafaza etmek; kelime-i şehâdet, doğru konuşmak, Kur'ân okumak, ilim öğrenmek ve öğretmek; tahâret, örtünmek, namaz kılmak, zekât vermek; cenâzeyi teşyi etmek, oruç tutmak, hacca gitmek, adak ve yeminlerini yerine getirmek, kefâretleri ödemek; mal makam hırsından uzak durmak, kinden, hasedden, nifaktan, ucubden ve kibirden uzak durmak; tevbe etmek, korku, ümit, hayâ, şükür, vefâ, sabır, ihlâs, muhabbet, tevekkül ve kadere rızâ göstermek konularını gönül gözüyle ele almış ve bu şekilde zâhir ve bâtın birçok konu bağlamında itidal yolculuğunda yol gösterici bir eser ile tarihe not düşmüştür.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

II. Abdülhamid Han'ın Kalemî Kuvvetli Kızı

Ayşe Sultan

“Ayşe Sultan iyi bir eğitim öğrenimden geçmiştir. Kendisinin de ifade ettiği gibi, hakîkî bir Osmanlı terbiyesi ve sağlam bir dinî îtikat ile yetiştirilmiştir.”

Sultan II. Abdülhamid'in, baş ikbal iken dördüncü zevcesi olan Müşfi-ka Kadınefendi'den dünyaya gelen kerîmesidir. 1 Kasım 1887 tarihinde Yıldız Sarayı'nda doğmuştur. Babası Abdülhamid Han, doğmadan önce; "Kız doğarsa Ayşe, oğlan olursa Musa adını vereceğim." dediği için ismini Ayşe olarak koymuştur. Doğumun ardından Dilesrar Kalfa'yı çağırmış ve "Kızım sana emanet!" diyerek dadılık vazîfesine onu tâyin etmiştir. Süt ninelik görevine de Pervin Hanım getirilmiştir. Bu mânâda Ayşe Sultan'ı büyüten Pervin Hanım olmuştur.

Ayşe Sultan anılarında, doğum ve sonrasına ilişkin bunların haricinde şu ayrıntılara yer vermiştir: "Ben dünyaya geldiğim gün babam çok sevinmiş. Müjdeyi götüren hazînedar Filürye Kalfa'ya bir broş ihsân etmişti. Doğumum hizmetinde bulunan Ebezâde Kamile Hanım'a 300 lira ihsânda bulunmuştu. Annemin hamileliği esnasında her hafta muayene ve tedavisinde bulunan o zamanın kadın hastalıkları mütehas-sısı Doktor Triandafilidis ayrıca nişanla taltif edilmişti. Ben üç buçuk kilo ağırlığında, sıhhatli bir bebek olarak dünyaya gelmişim. Babam, doğduğumun ikinci günü annemin odasına kibleye karşı seccadesini yaydirmış, kulağıma ezân-ı Muhammedî okutarak üç defa adımlı tekrar etmiş. Hazinesinden, altın yıldızlı beşiğim ve o zamana göre işlemeli örtüler, havlular, gümüş taslar, pek eski ananelerden olan (uzun ömür sembolü olarak verilen) gümüş kaplumbağa tas, mâbeyn hademeleri tarafından getirilmiş. Annemin kına gecesi, yedinci akşam, sarayın kadınlardan kurulmuş incesaz takımı çalmış, şeker ve şerbet dağıtılmış, paralar serpilmiştir."

Abdülhamid Han tüm şehzâdeler ve sultanları gibi Ayşe Sultan'ı ziyâdesiyle severdi. Tabii Ayşe Sultan'ın da bu sevgi ve şefkate karşı mukâbelesi çok daha fazlaydı. Hâtıralarında babasına beslediği sonsuz muhabbeti; "Annemi çok severdim. Ama babamı ondan çok seviyordum. Babama karşı duyduğum sevgiye, saygı ve tâzim de karışıyordu. 'Güzel kızım, melek evla-

"1952'den itibaren hânedanın kadın üyelerinin Türkiye'ye dönmesine izin verilmesiyle 1953 yılında vatana dönmüştür. Gurbet yıllarında yaşadığı acıları, vatana beslediği büyük sevgi ve özlemi, yurda döndüğü esnâda duyduğu sevinci hatırlarında şöyle satırlara dökmüştür."

dım!' diyordu. Bu tatlı sözlerine pek seviniyordum." sözleriyle târif ve telaffûz etmiştir.

Biraz büyüyünce, babasının üçüncü musâhibi Said Ağa kendisine lala tâyin edilmiştir. Dört-beş yaşlarından itibâren lalası, abası ve dadısı tarafından terbiye edilmeye; akranı beş kızla arkadaşlık kurması, onlarla çeşitli oyunlar oynaması ve sağlıklı bir çocukluk hayatı geçirmesi sağlanarak, sağlam bir kişiliğe sahip olması temin edilmeye çalışılmıştır. Hâtıralarında nasıl bir çocukluk ve oyun çağı geçirdiğinden şu şekilde söz etmiştir: "Beni selâmlık kapısına kadar aban ve dadım götürürler, lalama tes-

lim ederlerdi. Küçük arabama binerek bahçede dolaşırdım. Yanımda daima gümüş kaplı bir çanta içinde bana lüzumlu olacağı tahmin edilen şeyleri, gümüş suluk ve şemsiyemi de küçük haremağaları getirirlerdi. Günaşırı sabahları babama götürüp gösterirlerdi. Babam beni sevip okşarmış. Dört -beş yaşlarına geldiğim zaman, beni eğlendirmek için ben yaşta beş küçük kız almışlardı. Bu küçük kızlara iyi bakılır, temiz ve güzel giyinirlerdi. Ben bu küçük arkadaşlarımı çok sevdim. Öğleden sonra oyuncak odamda hep beraber bebeklerimle oynardık. En sevdiğim oyuncak çalgılı bebeklerimdi. Biz oynarken, dadım Nilifelek Kalfa da daima kapının önünde oturur, bize nezaret ederdi. Eğer bu çocuklardan biri çirkin bir harekette bulunur, fena bir söz söylerse derhal onu oyundan çıkarır, ceza verirdi. O zaman ben pek üzülürdüm.”

Yine çocukluk ve ilk gençlik döneminde annesi, kız kardeşleri, kalfalar ve diğer saray mensuplarıyla birlikte yaptıkları eğlenceli kır gezintileri, piknikler, burada geçirdikleri hoş vakitler, zevkli oyunlar ve eğlenceler ve sarayın bahçesindeki birbirinden sevimli hayvanları görmek

ve sevmek için sık sık gerçekleştirdiği ziyâretleri anlatmıştır.

Ayşe Sultan iyi bir eğitim öğrenimden geçmiştir. Kendisinin de ifade ettiği gibi, hakîkî bir Osmanlı terbiyesi ve sağlam bir dinî îtitakat ile yetiştirilmiştir. Eğitiminin nasıl başladığı, ilk okumasının nasıl cereyan ettiği, bundan kendisi, annesi, lalası, bakıcıları ve nihayet babası Sultan Abdülhamid’in duyduğu mutluluk ve heyecanı, hocaları ve aldığı özel dersleri tüm teferruatıyla hatıralarında şu sözlerle hikâye etmiştir:

“Mevlid Ayı’nın (Rebiülevvel) birinci Perşembe günü seçildi. İlk Besmele-i Şerif’i çekmek üzere lalalarımıza teslim edilerek mektebimize gidiyorduk. Bütün saray halkı, harem kapısının önünde bizi uğurluyorlardı. “Allah zihin açıklığı versin!” diyorlardı.

Mektebe gitmeden önce annem beni karşısına almış, hocalarımıza itâat edeceğimizi, sözlerini dinleyip çalışacağımızı, hoca hakkının ana ve baba hakkından büyük olduğunu birçok misallerle anlatmış, epeyce öğütler vermişti. Hocalarımız bizi bekliyorlardı. Onları

hürmetkerâne selâmladık. Rahlelerimizin önüne oturup Besmele-i Şerif'i çektik. Birkaç harf okuduk. Yazı hocamız da bir iki harf yazdırdı. O günkü dersimiz bitmişti. Lâkin biz allâme-i cihan olduğumuzu zannetmiştik. Hocalarımıza çok iyi çalışacağımızı vaat ederek doğruca babamın dairesine gitmiştik. Mektebe gidip okumuş olduğumuzu söylemek, Efendimizin elini öpmek istediğimizi bildirdik. Annem, "Efendiciğim! Sultanlar geldiler. İlk derslerini almışlar. Efendimizin elini öpmek istiyorlar!" dedi. Babam, "Gelsinler!" emrini verince Şadiye Sultan önde, ben arkada ellerimizi kavuşturarak girdik. Doğruca bir temenna ederek elini öptük. Çenelerimizden okşayarak kendine çekti. Alınlarımızdan öptü; "Bugün okudunuz öyle mi? İnşallah iyi çalışırsınız, göreyim sizi!" dedi. Biz de; "Evet Efendimiz, çalıştık!" dedik. Güldü; "Pekâlâ aferin! İşte böyle olmalı!" dedi. Annem bize, "Durmayınız!" işaretini vermişti. Arka arka çekilerek temenna ettik. Sevinçle dışarı koştuk."

İlk okuma ve yazma talimleri ve yine babası Sultan Abdülhamid ile bu sevincini paylaşması ve aralarında geçen hoş diyalogla alâkalı bir başka çocukluk anısı ise şöyledir: "Küçüklüğümde, ilk okumaya başlayıp da hocam Kâmil Efendi'nin yazısını biraz kopya edebildiğim zaman, yazımı kendisine göstermek için babama hitaben, bana bir dua yazdırmış, bu kâğıdı büyük bir zarfa koyarak elime vermiş; cülus günü tebrikten sonra babamın eline vermeme tembih etmişti. Tembihini tuttum, elimde kâğıt, içeriye girip elini öptükten sonra kâğıdı verdim. Babam kâğıdı gülererek aldı. Açıp okudu. Sonra beni kendine doğru çekti. Yanaklarımdan öptü. Başımı eliyle okşayarak; "Aferin meleğim! Pek güzel yazmışsın. Teşekkür ederim. İnşallah çok terakki edersin!" dedi. Pek sevinmiştim. Hocam da iftihar etmişti. Bu yazıyı, annem çerçeveletmişti."

Ayşe Sultan ayrıca, Mızıkayı Hümayun muallimi François Lombardi'nin talebesi Hazinedar Dürrüyekta'dan -Padişah'ın tüm kızları gibi- musiki dersleri almış; piyano çalmayı öğrenmiştir.

Babasının saltanatının son yıllarında Beyrut

eşrafından (sonradan Suriye Cumhurbaşkanı olan) Fahri Beyzade Ahmed Nami Bey ile nişanlanmıştı. Fakat Sultan Abdülhamid'in 1909'da tahttan indirilmesi ve Selanik'te mecburî ikâmete tâbî tutulması Ayşe Sultan'ın düğününü geciktirmiştir. Ayşe Sultan, babasını çok sevdiğinden ve ona çok bağlı olduğundan, annesi de yanında olduğu hâlde Selânik'e hareket etmiştir. Damat Ahmed Nami Bey'in evlenmek için hükümete başvurmasıyla bir yıl sonra Ayşe Sultan, kardeşleri Şadiye ve Refia Sultan ile birlikte İstanbul'a geri dönmüştür. Ayşe Sultan'ın nikâhı 1910 yılında Refia Sultan'la aynı günde Dolmabahçe Sarayı'nda Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi tarafından kıyılmıştır. Düğün ise, iki ay sonra Ayşe Sultan'ın Bebek'teki köşkünde tertiplenmiştir. Babası Abdülhamid Han sürgünde olduğundan düğün merasimi özel bir biçimde düzenlenmiş; masraflar hazineден karşılanmıştır. Düğünün tamamlandığı Sultan Abdülhamid'e telgrafla bildirilmiştir.

Ayşe Sultan'ın, Ahmed Nami Bey'den 1911'de Ömer Nami, 1913'de Âliye Sultan ve 1918'de Osman ismiyle üç çocuğu olmuştur. Bir süre ailecek, İsviçre'nin Cenevre şehrinde yaşamışlardır. 1921'de Ahmed Nami Bey'den ayrılmış; bir yıl sonra hassa müşiri Rauf Paşa'nın oğlu Yarbay Mehmed Ali Bey ile ikinci evliliğini yapmıştır. Bu evliliğinden de, 1922 yılında Abdülhamid Rauf adıyla bir oğlu daha doğmuştur. 1924'de Osmanoğulları'nın yurt dışına gönderilmesi söz konusu olduğunda eşiyle beraber Fransa'ya gitmiş ve Paris'e yerleşmiştir. Vatani hangi duygularla terk etmek zorunda kaldıklarını hatıralarında şu hazin cümlelerle dile getirmiştir: "Nihayet korktuğumuz günler gelip çatmıştı. Memleketi, sevgili vatani terk etmeye mecbur olmuştu. Hangi diyarlara gidecektik? Biz Türkiye'nin taşından, toprağından yaratılmıştık. Cesetlerimiz, kemiklerimiz, o toprağın mahsûlü idi. Yabancı ülkelerde ölmek istemiyorduk. Suçsuz olarak vatanı kovuluyorduk. Bu ne kadar acı idi. Yegâne günahımız, hânedan azası olmaktan ibaretti. Yol hazırlığımızı yapmak için mevcut eşyamızı haraç mezat satıyorduk. Tabi hem acelemizden, hem

de bu gibi işleri bilmediğimizden hiçbir zaman hakikî değerleriyle satamıyorduk. Topladığımız bu parayla, bizim gibi çoluk çocuk sahibi olanlar kaç yıl yaşayabilirdi? İşte bu hâlde, gözyaşları içinde vatani terk ettik.”

1937’de eşi Mehmed Ali Rauf Bey’i Paris’te kaybeden Ayşe Sultan, bir daha evlenmemiştir. 1952’den itibaren hanedanın hânedanın kadın üyelerinin Türkiye’ye dönmesine izin verilmesiyle 1953 yılında vatana dönmüştür. Gurbet yıllarında yaşadığı acıları, vatana beslediği büyük sevgi ve özlemi, yurda döndüğü esnâda duyduğu sevinci hatıralarında şöyle satırlara dökmüştür:

“Elde avuçta kırıntı, döküntü ne buldumsa, ne kalmışsa bir müddet onları satmakla geçindik. Fakat bu da kâfi gelmiyordu. Biz zaman el yazısıyla “İnnallâhe ma’assâbirîn/Allah sabırlılarla beraberdir.” yazılmış bir levhayı kopya ederek, bir de tuğralar yaparak satmakla vakit geçirdim. Pul koleksiyonumu verip parayı aldığım zaman gözlerimden yaşlar boşandı. Kıymetli elmaslarımı bile satmıştım. Bizler, yersiz yurtsuz, vatansız topraksız kalmış bir sürü insandık. Fransızlar hâlimize acıyorlar, bizi incitmiyorlardı. Ama biz onlardan ne bekleyebilirdik? Herhangi bir yabancı devletin tebaası olmak gururumuza dokunuyor, nefsimize ağır geliyordu. İşte bu acıklı hayatın içinde kavurup giderken, günün birinde gazetelerde, bugünkü Cumhuriyet hükümetimizin bizleri memleketimize kavuşturacağını, nihayetsiz bir sevinçle okudum. Yirmi dokuz yıldan beri ihtiyar anacığımı görmediğimden, hasretiyle yanıyordum. Şimdi yollar bize açılmıştı. Anneme kavuşmak, vatana dönmek, aziz topraklarına yüz sürmek, en büyük emelimdi. Kendimi derhal uçağa atarak vatana kavuştum. Uçaktan inip de kendimi burada gördüğüm dakikanın saadet ve şaşkınlığını hiçbir vakit unutamayacağım. Mukaddes vatan topraklarına bir gün ayaklarımın değeceğini asla ümit etmeyerek geçirdiğim bu 29 yılın ağırlık ve ıstırabını hâlâ hissetmekteyim. Annemin kucağına atılıp da döktüğümüz hasret gözyaşları birbirine karışırken ilk sözümüz, ‘Allah vatana, millete zeval vermesin!’ duâsı oldu-

ğu gibi, hayatımız sona ererken son sözümüz yine bu olacaktır.”

İstanbul’da, validesi Müşfika Kadınefendi’nin Serencebey Yokuşu’ndaki evinde ikâmet etmiştir. “Osmanoğlu” soyadını alarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmuştur. Türkiye’ye döndükten sonra hatıratını kaleme almaya başlamış ve 26 Ağustos 1955’de tamamlamıştır. Hatıralarını yazmaktaki maksadını şöyle açıklamıştır: “Hatıralarımı yazmaktan maksadım, sevgili milletime bir küçük yadigâr bırakmak, sarayda geçen husûsi hayatımızı hikâyeye etmek ve tarihimizin son devirlerinde yaşadığım ve şahidi olduğum vukuatı bildirmekle ufak bir hizmette bulunmak arzusudur. Son nefesime kadar milletimin, vatanımın ebedîliğine ve saadetine duâ etmek, en büyük, en mukaddes borcumdur.”

“Babam Abdülhamid” başlığını taşıyan bu hatıratı, Hayat Mecmuasında tefrika edilirken yayının yarıda kalmasıyla, 1960 yılında kitap hâline getirip neşretmiştir. Bu eserin, günümüzde farklı yayınevleri tarafından yapılan baskıları mevcuttur. Kaynak niteliği taşıyan bu hatıratta, kendi hayat hikâyesi yanında, babası Sultan II. Abdülhamid’in de hayatını, saltanatını, kişiliğini ve devrindeki mühim hâdiseleri hem onun ağızından hem de kendi tanık oldukları ışığında anlatmıştır.

Ayşe Sultan, kalemi, kelâmı, edebiyatı, hafızası ve bilgi dağarcığı kuvvetli, irfan sahibi kültürlü bir hanım sultandı. Sanatkâr rûhlu, iyi piyano çalan, alafranga besteler yapan ve iyi resim çizen bir kadındı. 10 Ağustos 1960 tarihinde İstanbul’da Hakk’ın rahmetine kavuşmuştur. Kabri, Yahya Efendi Kabristanı’ndadır.

Kaynakça

Birol Akgün, “Osmanlı Türklerinin Amerika’ya Göçü”, Türkler Ansiklopedisi, c. 20, Ankara 2002, Yeni Türkiye Yay; Sevgi Erhan, “Amerika’daki Türklerin Tarihi”, Türkler Ansiklopedisi, c. 20; Rifat N. Bali, Anadolu’dan Yeni Dünya’ya ABD’ye İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri, İstanbul, 2004, İletişim Yayınları; Ali Sönmez, “Amerika’da Deve Birliğinin Kurulması ve Bir Osmanlı Deve Sürücüsü Hacı Ali”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 71, Haziran 2020; İsmail Çolak, Osmanlı’nın Gizli Tarihi, 12. Baskı, İstanbul, 2012, Nesil Yayınları.

Dua

Bir kılıç darbesiyle hâk ile yeksân olsun
İlâhî bu âlemde kafirler noxsân olsun

Nûh Nebî'nin duası bu asr için şart Rabb'im
Zalîmin son gördüğü boğulduğu kan olsun

Haddi aşan beşere sabrın ne de büyüktür
Kıyametin öncesi bir kutlu zamân olsun

Kubbelerle süslensin mescid kıldığın arzın
Kullarının duyduğu beş vakit ezân olsun

Mekke'den, Medîne'den ve Kudüs'ten başlasın
İstanbul cümle şehre yeniden Sultân olsun

Oğuz nesli yüceltsin adını şâhikaya
Osmanoğlu âleme hükmeden Hâkân olsun

Kıtalar arasını bağlasın atlarımız
Ordu millet mazlûma el uzatan cân olsun

Gibta etsin yıldızlar alınların nûruna
Seccademiz zeminle bütün âsumân olsun

Huzur görsün son demde müminlerin İlâhî
Okunan, anlaşılan, yaşanan Kur'ân olsun

Kâfî'nin duasını işiten sensin Rabb'im
Son nefeste nasîbi kâmil bir imân olsun

Ekrem KAFTAN

XVII. Yüzyıl Osmanlı Devletinde Bursevî'nin Mürşidi Osman Fazlı Efendi

“İsmail Hakkı Bursevî Sultan II. Mustafa'nın daveti ile 1695 ve 1696 Avusturya seferine katıldı. Askerin moral gücünü arttırmak motivasyonunu sağlamak için katıldığı I ve II. Avusturya seferlerinde yaralanarak geri döndü.”

İsmail Hakkı Bursevî, Celvetiye mürşidi Osman Fazlı Efendi'ye intisap etmiştir. Onun terbiyesinde yetişmiş tasavvufî eğitimini tamamlamıştır. Ondan almış olduğu irşâd görevini yarım asır boyunca yerine getirmiştir. 1675 de Üsküp'e giden İsmail Hakkı Bursevî muhtelif camilerde vaaz etmeye, isteyenlere zâhirî ilimlere dair dersler vermeye başladı. Harap bir tekke onarılarak kendisine tahsis edildi. İsmâil Hakkı Bursevî İslâm'a aykırı davranışlarını gördüğü Üsküp müftüsünü ve şehrin bazı ileri gelenlerini eleştirmesi üzerine mahkemeye verildi. İsmail Hakkı ve dâvâcıları İstanbul'a giderek Şeyhülislâm Çatalcalı Ali Efendi, Sadrâzam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Rumeli Kazaskeri Beyâzîzâde Ahmed Efendi ile görüştüler. Aralarını bulması için görevlendirilen Osman Fazlı Efendi tarafları barıştırdı. Altı yıl süren bu çekişme ortadan kalkar gibi olduysa da muhâlifleri İsmail Hakkı'yı Üsküp'ten sürdürmek için tekrar faâliyete başlayınca Osman Fazlı Efendi ona Köprülü'ye gitmesini tavsiye etti. Köprülü'de on dört ay kalan İsmail Hakkı, Ustrumca halkının Osman Fazlı'dan kendisini kasabalarına göndermesini istemeleri üzerine oraya gitti (1682).

IV. Mehmed Dönemi II. Viyana Kuşatması

Sultan IV. Mehmed yumuşak huylu, diyaloğa açık, olumlu düşünebilen akıllı bir şahsiyettir. Ancak av, eğlence ve oyun düşkünlüğü devlet işlerini aksatmasına sebep oluyor ve aslî vazifesini yerine getiremiyordu. Sultan Mehmet, saltanatının sonlarına doğru Osman Fazlı Efendi'ye ve sohbetlerine rağbet etmeye başlamıştır. Sultan IV. Mehmed, 1676 yılında Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın vefâtından sonra sadârete Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'yı getirmişti. 1682 yılında Avusturya Arşüdüğü ile 1664'de yirmi sene müddetle imzalanan Vasvar Barışı'nın bitmesine iki yıldan daha fazla zaman varken barışın yenilenmesi için bir elçi göndermişti. Ancak başta Merzifonlu Kara Mustafa Paşa olmak üzere diğer hükümet

“Şeyhinin tavsiyesine uyarak Ulu Cami'de ve diğer bazı camilerde vaaz vermeye, Kur'ân-ı Kerîm'i Fâtîha'dan başlayarak tefsir etmeye, vaazda söylediklerine tasavvufî yorumlar ekleyip şiirler zikrederek yazıya geçirmeye başladı.

erkânı anlaşmaya yanaşmamışlar, Sultanı savaşa teşvik etmişlerdir. 1683' tarihinde Avusturya Seferi'ne karar verilmişti.

Osman Fazlı Efendi, anlaşmanın bozularak harbe girmenin getireceği felâketi sezenlerdendi. Bu sebeple Merzifonlu Kara Mustafa'ya yazdığı mektubunda, “Bir millet kendini değiştirmedikçe Allah onların durumunu durduk yerde değiştirmez.” mealindeki âyetini hatırlatmıştı. Fakat Merzifonlu bu uyarıların hiçbirine kulak asmadı. Avusturya seferi esnâsında padişah Belgrad'da kalmış, ordu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasında Viyana'yı kuşatmıştı. Viyana surları çok muhkemdi ve Osmanlı'nın Batı'da alamadığı son kaleydi. Kanûnî Sultan Süleyman da 1529'daki ilk kuşatmada bu kaleyi alamamıştı. Viyana dayanabileceği kadar dayanıyor, direniyordu. Çünkü bu kalenin düşmesi Avrupa için çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilecekti. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Avrupa'nın gözbebeği olan bu zengin başşehir, silah tahrîbatına meydan vermeden bütün zînet ve ihtişamıyla teslim almak düşüncesindeydi. Kuşatma uzadıkça uzuyordu. Kuşatma uzadıkça Osmanlı kan kaybediyor siyasî bir çıkmazın içine giriliyordu. Nitekim iki ay gibi uzun bir kuşatma düşmana yardımcı kuvvetlerin kolayca yetişmesini sağlamıştı. Polonya Kralı Sobieski, Papa'nın emriyle hareket eden diğer Avrupa ordularıyla birlikte üç koldan ilerlemeye başladı. Osmanlıya ise

ihanet eden Kırım Hanı ile Budin Beyinin Haçlı İttifakına yol açması Osmanlı kuvvetlerinin iki düşman arasında sıkışmasını sağladı. Düşmanın şiddetli hücumu karşısında dağılan ordu, bütün ağırlıklarını bırakarak Belgrad'a doğru kaçmaya başladı. Osmanlı ordusu çok fazla şehit veriyordu. Savaş kaybedilmeye başlanmıştı. Merzifonlu, düşmanın çok hızlı hareket ettiğini bildirerek padişahın Belgrad'dan kalkıp Edirne'ye dönmesini istemişti. Padişah da hemen Edirne'ye hareket etmiş ve bu durum padişahın cepheden kaçtığı söylentisine sebep olmuştu. Aslında Merzifonlu'nun maksadı sultanın canını kurtarmaktı. Sultan Edirne'ye sağ salim varmıştı ama Osmanlı ordusu çok büyük bir bozguna uğramıştı. IV. Mehmet gönderdiği bir fermanla Merzifonlu'yu îdam ettirdi.

II. Süleyman Dönemine İsyanı Durdurun Mutasavvıf

Osman Fazlı Efendi, II. Süleyman ile iyi ilişkiler kurmuş, din ve devletle ilgili hususlarda ona da hak ve doğru bildiğini söylemekten geri durmamıştı. II. Süleyman zaman zaman Osman Fazlı Efendi'yi saraya çağırır, görüş ve fikirlerini alır, kendisinden dua talep ederdi. IV.

Mehmet'in son vezîriâzamı Siyavuş Paşa idi. Hiç istememesine rağmen değişik entrikalar sonrası II. Süleyman mecbûren onu vezâret makamında bırakmıştı. Fakat bir müddet sonra orduyu tahrik edip yönlendiren zorbalar halkı huzursuz etmeye, zorla para toplamaya ve kargaşa çıkarmaya başladılar. Bu günlerde Siyavuş Paşa, istişâre etmek için Osman Fazlı Efendi'yi çağırdığında şeyh ona şöyle nasihat etti: "Saltanat, dört direk üzerinde duran yüksek bir bina gibidir. Bu dört direk yeniçeri, sipahi, topçu ve cebecilerdir. Bu direklerin zamanında yıkılmış ve bunların yerine zorbalar ortaya çıkmıştır. Eğer bu dört direği yeniden ikâme eder, zorbaları ortadan kaldırırsan her yönden işin tam, hâlin ve devletin yerinde olur." O da sultanın nedîmi Köprülüzâde Mustafa Paşa'yı kastederek, "Mustafa bu hususta bana yardımcı olmuştur." dedi.

İsyancılar, zor kullanarak isteklerinin olmasını istiyor, padişah fermanını dinlemiyorlardı. Zorbalar devlet adamlarını zorla yanlarında alıkouyorlardı. Fakat halk sarayın kapısı önünde büyük bir kalabalık ile toplandı. Bu sırada sultanın emri ile bazı ulemâ ve ümerâ sarayda bir

araya geldi. Meşveret tamamlanınca Osman Fazlı Efendi, tekrar halkın huzuruna çıkarak sultanın selâmını ilettiler; "Müslümanlar, sevinin! Sultan isteğinizi yerine getirdi ve isyancıların tayin ettiği şeyhülislâm ı, kazaskerleri, İstanbul kadısını, nakîbü'l-eşrâfî ve sadrâzamı değiştirdi. Sultanın seçtiklerine razı mısınız, yoksa başka bir görüşünüz var mı?" diye sordu. Halk hep bir ağızdan üç defa "Razıyız, fakat bundan sonra şer'-i şerîfe uygun hareket etmek şartıyla." dediler.

1695 ve 1696 Avusturya Seferi

İsmail Hakkı Bursevî Sultan II. Mustafa'nın daveti ile 1695 ve 1696 Avusturya seferine katıldı. Askerin moral gücünü arttırmak motivasyonunu sağlamak için katıldığı I. ve II. Avusturya seferlerinde yaralanarak geri döndü.

Osmanlı Devleti 1697 tarihinde Tisa Irmağı kıyısındaki Zenta'da yapılan savaşı kaybetti. Haçlı Kutsal İttifak Devletleri ile 1699 yılında Karlofça Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Osmanlılar toprak kayıplarına uğrarken gerileme dönemine de girmiş oluyordu.

Sonuç

İsmâil Hakkı Bursevî 1685, IV. Mehmed'e nasîhatte bulunmak üzere Edirne'de bulunan Osman Fazlı tarafından Edirne'ye çağrıldı. Şeyhinin evinde üç aya yakın bir süre misafir kaldı ve onun gözetiminde Fusûsü'l-Hikem'i okuma imkânı buldu. Osman Fazlı, Bursa halîfesi Sun'ullah Efendi'nin vefât üzerine İsmail Hakkı'yı Bursa'ya halîfe olarak tâyin etti (Mayıs 1685). Şeyhinin tavsiyesine uyarak Ulu Cami'de ve diğer bazı camilerde vaaz vermeye, Kur'ân-ı Kerîm'i Fâtiha'dan başlayarak tefsir etmeye, vaazda söylediklerine tasavvufî yorumlar ekleyip şiirler zikrederek yazıya geçirmeye başladı. Bu şekilde meydana getirdiği Rûhu'l-Beyân adlı tefsirini 1705 yılında tamamladı. Bu arada başka eserler de kaleme aldı. Bursa'da ikâmetinin ilk zamanlarında kendini riyâzete verdiği için oturacak ev ve geçi-

"Rûhu'l-Beyân adlı tefsirini 1705 yılında tamamladı. Bu arada başka eserler de kaleme aldı. Bursa'da ikâmetinin ilk zamanlarında kendini riyâzete verdiği için oturacak ev ve geçimini temin hususunda sıkıntılar çekti."

mini temin hususunda sıkıntılar çekti. Bursa'ya halîfe tâyin edildikten bir buçuk yıl sonra İstanbul'a şeyhini ziyârete gitti. Ardından dört defa daha aynı amaçla İstanbul'a giden İsmail Hakkı Bursevî şeyhini son olarak sürgünde olduğu Kıbrıs'ta ziyâret etti. Şeyhi bu ziyâret sırasında yerine onu tâyin etti. (1690-1691)

1720'de Üsküdar'a yerleşen İsmail Hakkı Bursevî'ye Damat İbrahim Paşa bir ev hediye etti ve çeşitli ihsânlarda bulundu. 1723 İstanbul'dan ayrılıp Bursa'ya döndü. Kendi imkânlarıyla bir cami inşâ ettirdi. Son yıllarında irşâd faaliyeti ve eser telifiyle geçiren İsmail Hakkı Bursevî 20 Temmuz 1725'de vefât etti. Kabri Tuz Pazarı'nda yaptırdığı caminin kible tarafındadır.

Liyâkat Ehliyet ve Adâlet

“Emânetlerin sorumluluğu çok büyüktür. Eğer insan, kendisine tevdi edilen emâneti koruyup hakkıyla yerine getirirse büyük mükâfâta mazhar olur. Ancak emâneti korumaz ve zâyi ederse büyük bir azaba çarptırılacaktır.”

Yüce Allah Nisâ Sûresi 58. âyette şöyle buyurmaktadır: *“Hiç şüphesiz Allah size, emânetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah, her şeyi hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.”*

Bu âyette Yüce Allah'ın, gerek ferdî gerekse toplumsal hayatta titizlikle uygulanmasını istediği çok önemli iki emri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; emâneti ehil olan liyâkat ve ehliyetli insanlara teslim etmek, ikincisi ise insanlar arasında adâletle hükmetmektir.

Âyetin tefsirine geçmeden önce emânet, liyâkat, ehliyet ve adâlet kavramlarını açıklamak istiyorum. Emânet, gerek Kur'ân-ı Kerîm'de gerekse hadîs-i şeriflerde geçen çok kapsamlı bir kavramdır. Emânet dar anlamıyla “bir kimseye koruması için bırakılan mal ve eşya” için kullanılırken, geniş anlamıyla kişinin canı, malı, ailesi, çocukları ve yapmakla sorumlu olduğu işi de emânet kapsamına girmektedir. Emânetlerin sorumluluğu da çok büyüktür. Eğer insan, kendisine tevdi edilen emâneti koruyup hakkıyla yerine getirirse büyük mükâfâta mazhar olur. Ancak emâneti korumaz ve zâyi ederse büyük bir azaba çarptırılacaktır.

Liyâkat, insanın üstleneceği işe/göreve lâyıık ve ehil olması demektir.

Ehliyet, insanın üstleneceği işi/görevi yapabilecek donanıma ve yeterliliğe sahip olması demektir. Dolayısıyla liyâkat, kişinin yapacağı görevle ilgili kişisel bir özellik iken ehliyet ise daha çok yapacağı göreve yetkinliği ile ilgili bir özelliktir.

Adâlet “düzenli ve dengeli davranma, her şeyin ve herkesin hakkını verme, haksızlıklardan uzaklaşarak orta yolu tutma, bir şeyi yerli yerine koyma, insaf ve eşitlik ilkesine sâdık kalma” gibi anlamlara gelmektedir.

Bu âyet, Mekke'nin fethedildiği gün nâzil olmuştur. Âyetin nüzûlüne sebep olan olayla ilgili

“Liyâkatlı ve ehliyetli kişi, üstlendiği görevi emânet olarak bilir ve emânete sahip çıkarak işinde adâletli davranır. O hâlde her işin başına liyâkat ve ehliyetli insanları getirmek ve görevlendirmek gerekir.”

tefsirlerde çeşitli rivâyetler mevcuttur. Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke fethedilir edilmez doğrudan Kâbe'ye gitmiş ve Osman b. Talha'dan Kâbe'nin anahtarını alarak Kâbe'nin kapısını açmış ve putları temizleyerek Kâbe'nin içinde iki rek'ât namaz kıldıktan sonra dışarı çıkmıştır. O sırada amcası Hz. Abbas, sikâye (hacılara su verme) görevi ile birlikte sidâne (Kâbe bekçiliği) görevinin kendisine verilmesini talep eder. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.), bu âyetin inmesi üzerine Kâbe'nin anahtarını Osman b. Talha'ya teslim ederek, *“Ey Osman b. Talha! İşte anahtarın, bugün vefâ ve iyilik günüdür. Ey Ebû Talha oğulları! Emâneti kıyâmete kadar sizde kalmak üzere alın; sidâne görevini sizden ancak zâlimler geri alır.”* buyurmuştur. Allah Rasûlü Kâbe'nin anahtarını kendi öz amcasına değil, babadan atadan beri bu işi yapan ehil kişi olan Osman b. Talha'ya vermiştir. Zira Allahu Teâlâ emânetleri ehline vermeyi emretmektedir. Âyet herne kadar bu olay üzerine inmiş olsa da ihtivâ ettiği hüküm geneldir.

Âyette titizlikle uygulanması gereken iki prensip zikredilmektedir: Birincisi emânetleri ehline teslim etmek, ikincisi ise insanlar arasında adâletle hükmetmektir.

Birinci Prensip: Emânetleri Ehline Teslim Etmek

“Şüphesiz ki Allah size, emânetleri ehline teslim etmenizi emrediyor.”

Emânetlerin ehline verilmesi, âyetteki bi-

rinci emirdir. Liyâkatli ve ehliyetli kişi, üstlendiği görevi emânet olarak bilir ve emânete sahip çıkarak işinde adâletli davranır. O hâlde her işin başına liyâkat ve ehliyetli insanları getirmek ve görevlendirmek gerekir. Dolayısıyla milleti idare edecek devlet başkanından başlayarak en alt kademede bir görevliye varıncaya kadar liyâkat ve ehliyeti esas alarak atama yapmak gerekir. Özellikle de idârî sistemin önemli bir parçası olan yasama, yürütme ve yargı organlarında görev yapacak kişileri seçip atarken liyâkatli ve ehil kişiler olmasına dikkat etmek gerekir. Emâneti ehli olanlara teslim etmek, ilâhî bir emirdir. Bu ilâhî emre uyulmayan toplumlarda haksızlık, zulüm ve adâletsizlik alabildiğine yaygınlaşır. O toplumlarda huzur ve güven ortamı kalmadığı gibi zamanla bu tür devletler yıkılıp tarih sahnesinden silinmeye mahkûm olur.

Allah Rasûlü, emânetleri liyâkatli ehil olan kişilere teslim etmeye çok önem vermiştir. Hayatı boyunca dâimâ görevlendireceği kişileri özenle seçmiş ve işi ehil olanlara vermiştir. Nitekim bir hadîs-i şerifinde, *"Müslümanların bir işine bakan kimse, o işi daha iyi yapacak biri varken bir başkasına verirse Allah'a, Rasûl'üne ve mü'minlere hıyânet etmiş olur."* buyurmuştur.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in çeşitli zamanlarda görevlendirdiği kişilere baktığımızda dâimâ liyâkat ve ehliyeti esas aldığını görmekteyiz. Meselâ Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zaman yanına en sâdik dostu ve arkadaşı Hız. Ebû Bekir'i almıştır. Kendilerine yol rehberliği yapması için de o dönemde bu işi en iyi yapabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olan Abdullah b. Uraykıt'ı seçmiştir. Hâlbuki bu kişi o günlerde müşrik idi. Ancak güvenilir ve mert bir kişiliğe sahip olmakla birlikte yol rehberliği hususunda liyâkatli ve işin ehli idi. Yine Hız. Peygamber (s.a.v.)'in hicret edeceği zaman yanındaki emânetleri sahiplerine teslim etmek üzere Hız. Ali'yi seçmesi, Mekke'de kalıp da istihbarat yapmak üzere Hız. Abbas'ı seçmesi, Habeşistan'a hicret edecek Müslümanların başına Cafer b. Ebi Tâlib'i seçmesi, Medine'de İslâm'ı insanlara

tebliğ edip öğretmesi için öğretmen olarak Hız. Mus'ab b. Umeyr'i seçmesi, Suriye üzerine yapılacak seferde büyük sahâbîler olmasına rağmen genç yaştaki Hız. Usâme'yi komutan olarak seçmesi, liyâkat ve ehliyete ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Zira Hız. Peygamber (s.a.v.)'in sahâbe arasından seçip görevlendirdiği bu kişilerin hepsi de işin ehli idiler. Nihâyet kendilerine tevdi edilen görevleri hakkıyla yerine getirmişlerdir.

Buradan anlaşılıyor ki, işi ehline/liyâkatli kişilere vermek, basîretli ve ferâsetli olmayı gerektirmektedir. Allah Rasûlü, liyâkatsiz ve ehil olmayan kişilere aslâ hiçbir görevi teslim etmemiştir. Bir defasında Hız. Ebû Zer adındaki sahâbî, Hız. Peygamber (s.a.v.)'den kendisini vergi memuru olarak görevlendirmesini istediği zaman, Allah Rasûlü eliyle onun omuzuna vurarak, *"Ey Ebû Zer! Sen zayıf bir adamsın. İstediyin görev ise bir emânettir. Bu emâneti ehil olarak alan ve üzerine düşeni yapanlar müstesnâ, aslında bu görev kıyâmet gününde bir rezillik ve pişmanlıktır."* buyurmuş ve onu memur olarak atamamıştır.

Başka bir zaman kendisine bir iş için talepte bulunan kişiye Hız. Peygamber (s.a.v.), *"Vallâhi, biz isteyeniy veya görev hırsı bulunanı yönetici yapmıyoruz."* *"Biz, bu işleri tâlip olanlara değil, lâıyk olanlara veririz."* buyurmuştur. Demek ki insan lâıyk olmadığı bir makama tâlip olmamalı, yapamayacağı bir işe girişmemelidir.

Hız. Peygamber (s.a.v.), bir hadisinde de, *"İş, ehli olmayan kişilere verilince kıyâmeti bekle, kıyâmetin kopması pek yakındır."* buyurmak suretiyle ashâbını bu konuda uyarmıştır.

Yine başka bir hadîs-i şerifinde, *"Kim Müslümanlara ait önemli bir görevin başına geçip de bir işe ehil olmayan birine iltimasta bulunarak tayin ederse Allah'ın lânetine uğrar, Allah onun farz ibâdetlerini de, nâfile ibâdetlerini de kabul etmez ve onu cehenneme sokar."* buyurmuştur.

Ecdadımız olan Osmanlı'nın altı yüz yıl gibi uzun bir süre üç kıt'ada hüküm sürmesinin en

önemli sebepleri, adâleti hâkim kılmaları ve işleri ehline verme hususunda çok titiz davranmalarıdır.

İkinci Prensip: İnsanlar Arasında Adâletle Hükmetmek

"İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder."

Allahu Teâlâ, bu âyette insanlar arasında hüküm vermede adâleti emrettiği gibi Kur'ân-ı Kerîm'in birçok âyetinde her konuda adâletli davranmayı emretmektedir.

Bir toplumda huzurun, güvenin, barış ve esenliğin olabilmesi için adâletin titizlikle uygulanması gerekir. Çünkü adâlet mülkün temelidir. İnsanlar arasında akrabâ, din, ırk, soy, makam, mevki ayırımı yapmadan eşit bir biçimde adâletin uygulanması gerekir.

Adâletin tam olarak uygulanmadığı toplumlarda insanların can, mal, ırz ve nâmus güvenliği yoktur. O toplumlarda haksızlık, zulüm, kargaşa ve terör alabildiğine yaygınlaşır, huzursuzluk artar. O toplumun ömrü uzun olmaz. Kısa sürede tarih sahnesinden silinme ve yok olmaya mahkûm olur.

"Allah böylece size ne güzel öğüt veriyor."

Allahu Teâlâ âyetin bu kısmında, *"Emânetleri ehline veriniz."* ve *"İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmediniz."* emirlerini güzel bir öğüt olarak nitelendirmektedir. Allah'ın verdiği öğütler de bir emir niteliğinde olup mutlaka yerine getirilmesi gerekir.

"Şüphesiz ki Allah, her şeyi hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."

Allahu Teâlâ, âyeti böyle bir cümleyle bitirmek sûretiyle insanları ikaz edip uyarmaktadır. Âyetin sonunda Yüce Allah, her şeyi görüp işittiğini ifade ederek emânetlerin ehline verilip verilmediğini, insanlar arasında adâletle hükmedilip edilmediğini kontrol ettiğine vurgu yapmaktadır. Nitekim başka âyetlerde de bu

hususla vurgu yapıp tekit ettiğini görmekteyiz. *"Allah, gizlediğinizi de açıkladığınızı da bilir."* *"Hiç şüphesiz Allah, onların gizleyeceklerini de açıklayacaklarını da bilir."* *"Gizlediklerinizi ve açığa vurduklarınızı da bilir. Allah kalplerde olanı bilendir."*

Netice olarak diyebiliriz ki Yüce Allah, İslâm toplumunun barış, esenlik, huzur ve güvenlik içinde olabilmesi için liyâkat, ehliyet ve adâlet ilkelerine sahip çıkılmasını emretmektedir. Zira emânetlerin ehline teslim edildiği, hükümlerin adâletle verildiği bir İslâmî toplumda hiç kimse haksızlığa ve zulme uğramaz. Ancak bu ilkelere bağlı kalınmadığı zaman görev dağılımları büyük ölçüde eş, dost, akrabalık, hatır, gönül ilişkilerine, karşılıklı menfaatlere göre ayarlanırsa böyle bir toplumda işler aksamakta, insanlar arasında güven sarsılmakta ve can, mal, ırz ve namus güvenliği ortadan kalkmaktadır.

Dipnot

**Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Gönül Fethi, Bursa ve Bursevî

Büyük rûhlar sözleri, sohbetleri ve yapıp ettikleriyle iz bırakan rûhlardır. Bu rûhlardan birisi de İsmail Hakkı Bursevî'dir.

Bu toprağı vatan kılan büyük rûhların izinde giden bilge şahsiyetler yetişmiştir. Vatan kılmaktan murâd, kılıçla açılan şehir kapısından içeri girdikten sonra orayı “bizim şehrimiz” hâline getirmektir. Bu üç aşamalı bir gelişim süreciyle mümkün olur. İlk aşama, şehrin kapılarının açılmasıdır. Buna biz fetih diyoruz. İkinci aşama, çarşıda düzeni kurmak ve adâleti tesis etmektir. Bu hukukla temin edilir. Sağlam bir hukuk sistemi inşâ edilmeden şehirlerde fetih kalıcı olmaz. O bakımdan düzenin hak ve adâlet çerçevesinde kurulması; sulhu sağlar, güveni ve istikrarı tesis eder. Ama o şehrin vatan olarak temekkün edilmesine bu kâfi değildir; bir üçüncü aşamaya ihtiyaç vardır. Bahse konu üçüncü aşama gönüllerin fethidir.

Bu üçüncü aşamayı biraz daha açmak gerekirse şunu söylemek mümkündür: Şehrin yerleşik halkının gönüllerini fethedemediğiniz yerde kalıcı olamazsınız. Gönüllerin fethinden maksat nedir? Bu öncelikle halkın güvenini kazanmaktır. Bu da her şeyden önce onların sorularına cevap verecek bir dil geliştirmekle, tutarlı ve hakkaniyetli olmakla mümkündür. Bu ise eskilerin hâl dili dedikleri pratiklerde saklıdır. Bu bir yönüyle muamelât, öteki yönüyle de temsil, tebliğ ve irşâd kavramlarının ihsas ettiği mânâyıla mümkündür.

Muamelât derken, insanların yapıp ettikleri, davranış ve tutumlarına işaret ediyoruz. Bu bakımdan resmî yahut gayri resmî sıfatları hâiz kişileri yapıp ettiklerinde, davranış ve tutumlarında inandıkları değerlere, ilkelere ve hukuka uygun amel etmeleri elzemdir. Gönül fethini sağlayacak öncelikli iksir budur. Bu şekilde davranışlar, hâl diliyle konuşmak yahut temsil olarak da tavsif edilebilir. Bu dili bize kazandıran ilmî disiplinin adı tasavvuttur. Tasavvuf, kâli yani sözü çoğaltmak yerine temsilde derinleşmeyi esas alan bir disiplindir. Sûfî, hâl ile konuşurken bazen sükûtun diliyle yani susarak tebessüm ederek ve iyilikleri artırarak konuşur. Sessizlik,

“Resmî yahut gayri resmî sıfatları hâiz kişileri yapıp ettiklerinde, davranış ve tutumlarında inandıkları değerlere, ilkelere ve hukuka uygun amel etmeleri elzemdir. Gönül fethini sağlayacak öncelikli iksir budur.”

söz kalabalığından insanı kurtararak düşünme melesesini geliştirir. Dolayısıyla sükûtun dili, düşüncenin ve temsilin dilidir.

Muhatabına neyi, nasıl ve niçin söyleyeceğini bilen insan, temsil yönü öne çıkan insandır. O, bilinçli bir konuşmacıdır. Söylediği sözle muhâtabın gönül şehrinin kapılarını açarak zihninde kalıcı iz bırakır. Bu meyânda bilginin aktarılması ve bilincin inşası için tebliğ ve irşâd kavramlarıyla alanı çizilen bir söz varlığı hizmet görecektir. Bunun ileri aşaması talim, tedris ve terbiyedir. Burada âlimler, müderrisler, vaizler ve müftüler görev alır, halkı aklen ve fikren diri tutmaya gayret ederler. Böylece gönülleri ihyâ ve akli inşâ gayretleri adeta bir seferberlik hüviyetinde devam eder. Demem o ki gerçek an-

lamda fetih, aslında kılıcın vazifesini tamamladığı yerde başlar ve inkıtaa uğramadan bir hayat boyu varlığını sürdürür. İşte bütün bu mücadele-yi sürdüren âlim, ârif, hakîm, şair ve mütefekkirlerin tümünü biz büyük rûh olarak tanımlıyoruz.

Büyük rûhlar sözleri, sohbetleri ve yapıp ettikleriyle iz bırakan rûhlardır. Bu rûhlardan birisi de İsmail Hakkı Bursevî'dir. Bursevî, aslen günümüzde Bulgaristan sınırlarında bulunan Aydosludur. Ancak Bursa'da yaşamış, Bursa'da vefat etmiştir. Eserlerini de büyük oranda Bursa'da telif etmiştir. Bu yüzden de Bursevî mahlâsı ile anılır olmuştur. Bursa ile özdeşleşmiş bir isimdir. Bursa'nın olduğu kadar, ülkemizin ve gönül coğrafyamızın da değerlisidir. Çünkü yazdığı eserler, husûsen Rûhu'l-beyân tefsiri, onun şerhleri, mesnevî şerhi, Muhammediye şerhi ve diğer şerhleri gönül coğrafyamızda Avrasya'da tanınan, bilinen eserlerdir.

İsmail Hakkı Bursevî, âlimdir, ârifdir, hakîmdir. O, Celvetî mektebinin mürşîdi olarak hizmet görmenin ötesinde, yazdığı eserleriyle bütün bir muhiti etkilemiştir. Şiiriyle Yûnus mektebinin en önemli temsilcilerindendir. Türk edebiyatında özellikle tasavvuf edebiyatı alanında en velûd müelliflerden ve şairlerinden birisidir. Hüdâyî Hazretleri'nin Üftâde'den tevârûs ettiği ilimle tesis ettiği yolun önde gelen temsilcilerindendir.

2025 yılı Bursevî Hazretleri'nin irtihâlinin 300. yılıdır. Bu bakımdan, ülkemizde ve gönül coğrafyamızda bir seferberlik ilân ederek bu toprağın çocuklarının bu büyük rûhu ve bıraktığı mirâsı öğrenmesinde yarar vardır. O sebeple, 2025 yılı Türkiye'de kültürel çalışmalar açısından "Bursevî Yılı" olarak ilân edilmesi büyük önem arz ediyor. Böylece bu büyük rûh, telif, tasnif ve şerh ettiği eserleriyle yeniden ilim dünyasının dikkatine sunulmuş olacaktır. Düzenlenecek sergiler, panel ve sempozyumlarla geniş kitlelerin gündemine taşınmış olacaktır. Bursevî'nin geniş kitleler tarafından yeniden tanınması, eserlerinin okunması için de yaşadığımız hayatı zengin-

leştirecek, bazı sorularımıza cevap bulmamızı kolaylaştıracak ve yeniden gönülleri fethedecek dili keşfetmemize vesile olacaktır. Bu türden gayretlerin bilhassa günümüzde kaybettiğimiz sevgi ve merhamet dilini bulmamıza katkı sunacağı aşîkârdır.

Evet, İsmail Hakkı Bursevî bir şairdir, bir sûfîdir, bir müfessirdir, bir muhaddistir, ama en önemlisi şârihtir. Şârih; daha önceki dönemlerde yazılmış ve klâsikleşmiş eserleri çağın rûhuna uygun bir dil ve bilgiyle yeniden okumak demektir. Bursevî, yaşadığı çağda anlaşılmasını arzu ettiği bazı metinleri şerh etmiştir. Esasen o şerh ederken o metinleri kendi zâviyesinden bakarak yeniden yazmıştır. Peki, o kimleri şerh etmiştir? Başta Feridüddin-i Attar'ın meşhûr eseri Mantıku't-tayr olmak üzere pek çok âlim, ârif ve şairin eserini şerh etmeye gayret etmiştir. Bu meyanda öncelikle Yunus Emre'nin şatahat tarzındaki şiirlerini şerh ettiği gibi, Hacı Bayram-ı Velî'nin Çalabım bir şâr yaratmış mısraıyla başlayan nutkunu da şerh etmiştir. Onun Attar'ın eserinde olduğu gibi daha şümüllü, daha geniş şerh ettiği metinler de vardır. Mevlâna'nın Mesnevîsi bu babda zikredilmesi gereken bir eserdir. Bu şerh vesilesiyle, Mesnevî'yi Bursevî'nin penceresinden okuma imkânına sahip olduğumuz gibi, Mevlânâ'yı da bu nazarla anlama fırsatına erişmiş olacağız. Keza Gelibolulu Muhammed Bican'ın Muhammediyye'sinin de en önemli şerhi ona aittir.

Nihayet, asıl şehir içimizdedir. O içimizdeki şehri Yunus da Bursevî de gönül şehri olarak nitelendirirler. Gönül şehrimizin fethi, kulağımıza okunan ezan ve kametle olmuştur. Ancak orada huzurun ve güvenin tesisi ancak hakîkî anlamda hürriyete ermekle mümkün olacaktır. Hürriyet, kötü duygu ve düşünceleri terk etmekle sağlanacaktır. Duygu ve düşünceleri besleyen temel gıda sahih bilgi ve sâlih ameldir. Bursevî bizi hem o sahih bilgiyle buluşturan muallim hem de sâlih ameli telkin ve talim ettiren mürşîttir.

Hak Âşıkları

Yatak yatmaz taş yastiğa baş koyar
Seherde çırası yanar âşiğin
Yârinden başkası olunca ağyar
Dili maşuğunu anar âşiğin

Maşuğundan ayrı kalsa dertlenir
Tenhaları mekân edip yurtlanır
Göz göz olup yaraları kurtlanır
Yarası içerden kanar âşiğin

Susuz kalır susuzluğun bilemez
Ondan gayrı başkasını dilemez
Elin atıp gözyaşını silemez
Akar gözlerinden pınar âşiğin

İniş bilmez yokuş çıkar yolları
Yalın ayak geçip gider çölleri
Mecnun gibi garip olur halleri
Bilmeyen derdini kınar âşiğin

Firkat yükün denk eylemiş sırtına
Dinmez yüreğinde kopar fırtına
Ahı göğü delip çıkar zatına
Mevla'sı aşkını sınar âşiğin

Hilkati âşıklık var ise serde
Mihnete katlanıp düşesin derde
Gerçek âşıklara açılır perde
Vuslatı bayrama döner âşiğin

Ramazan PAMUK

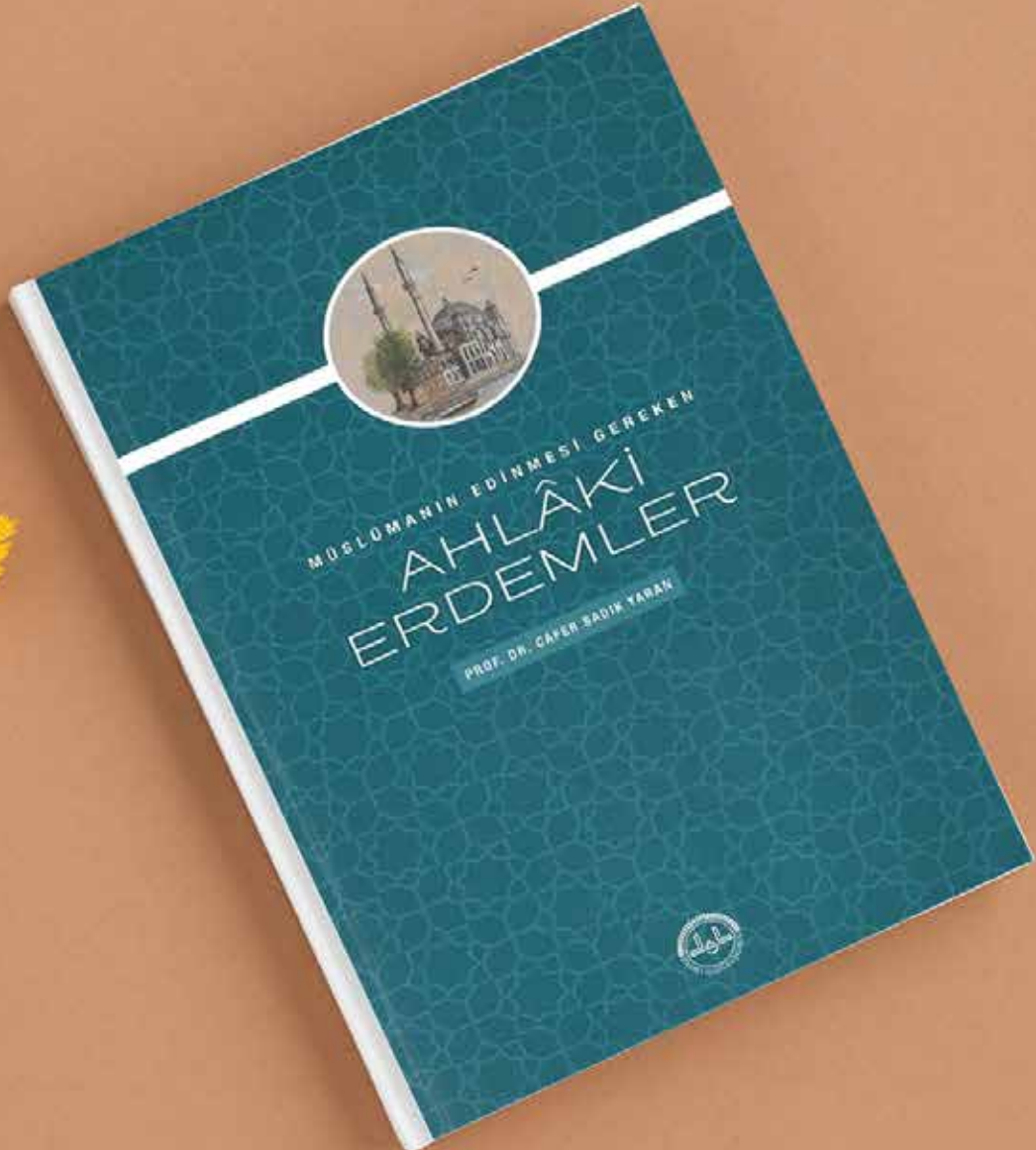

Ahlâkî Erdemler

“Müslümanın Edinmesi Gereken Ahlâkî Erdemler’ kitabı, hem dini bilgilerini derinleştirmek isteyen bireyler için bir rehber niteliği taşır, hem de toplumsal ahlâkın yükselmesine katkı sağlamak isteyen akademisyenler ve kanaat önderleri için bir kaynak olabilir.”

Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran, din felsefesi, ahlâk ve İslâm düşüncesi alanında önemli eserler ortaya koymuş bir akademisyendir. “Müslümanın Edinmesi Gereken Ahlâkî Erdemler” adlı kitabı, bireyin İslâm ahlâkını anlaması, bu ahlâkî günlük yaşamında uygulaması ve toplumda ahlâkî bir bilinç geliştirmesi adına değerli bir rehber niteliği taşır. Kitap, İslâm ahlâkını sadece bir teori olarak değil, aynı zamanda yaşanabilir ve içselleştirilebilir bir değerler sistemi olarak sunar. Bu bağlamda eser, hem bireysel hem de toplumsal bir ahlâk anlayışı oluşturmayı hedefler.

“Müslümanın Edinmesi Gereken Ahlâkî Erdemler” kitabı, Müslüman bireylerin İslâm ahlâkî temelinde nasıl bir yaşam sürmeleri gerektiğini detaylı bir şekilde ele alır. Kitap, ahlâkî erdemleri İslâm’ın temel kaynaklarından, yani Kur’an-ı Kerim ve hadislerden ilham alarak açıklar. Aynı zamanda çağdaş meseleleri de dikkate alarak, modern dünyanın problemleri karşısında Müslümanların ahlâkî sorumluluklarını ve tutumlarını vurgular.

Eserde, ahlâkın bir insanın hayatındaki merkezi rolüne dikkat çekilir. Ahlâk, sadece ibâdetlerle sınırlı bir kavram değil; insanın toplumla olan ilişkilerini, doğayla etkileşimini ve hatta kendisiyle olan bağını düzenleyen bir temel ilke olarak ele alınır. Yazar, ahlâkî erdemlerin bireylerin sadece ahirette değil, dünyada da daha iyi bir yaşam sürmelerine olanak sağlayacağını ifade eder.

Kitap, ahlâkî erdemlerin sınıflandırılması ve detaylandırılması üzerine kuruludur. Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran, kitapta öne çıkan ihlas (samimiyet), sabır ve şükür, adalet, merhamet ve empati, doğruluk ve güvenilirlik, tevazu gibi temel ahlâkî erdemleri derinlemesine analiz ederek bu değerlerin bireyler üzerindeki etkisini ve toplumsal faydasını tartışır.

Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran’ın bu eseri, modern

dünyada ahlâkın giderek daha fazla göz ardı edildiği bir dönemde yazılmıştır. Kitap, materyalizm ve bireysellik gibi çağdaş sorunlara karşı ahlâkın kalkan görevi görebileceğini savunur. Yazar, bireyin İslâm ahlâkını hayatına uygulamasının sadece kendi iç huzurunu sağlamayacağını, aynı zamanda toplumda da bir iyilik çemberi oluşturacağını ifade eder. Bu bağlamda eser, bireylerin İslâm ahlâkını modern dünyanın karmaşıklıkları içinde nasıl sürdürebileceklerine dair pratik öneriler sunar.

“Müslümanın Edinmesi Gereken Ahlâkî Erdemler” kitabı, her yaştan ve her kesimden okuyucuya hitap eden bir eserdir. Hem dinî bilgilerini derinleştirmek isteyen bireyler için bir rehber niteliği taşır, hem de toplumsal ahlâkın yükselmesine katkı sağlamak isteyen akademisyenler ve kanaat önderleri için bir kaynak olabilir. Kitap, sade ve akıcı diliyle geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmayı amaçlar. Bunun yanı sıra, bireysel ve toplumsal düzeyde ahlâk eğitiminin önemini vurguladığı için eğitimciler ve öğrenciler tarafından da faydalı bir şekilde kullanılabilir.

Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran’ın “Müslümanın Edinmesi Gereken Ahlâkî Erdemler” adlı kitabı, ahlâkın birey ve toplum üzerindeki derin etkisini İslâm perspektifiyle ele alan önemli bir eserdir. İslâm ahlâkını teorik bir bilgi yığını olmaktan çıkarıp pratik bir yaşam rehberi haline getiren bu eser, hem bireysel hem de toplumsal anlamda daha iyi bir gelecek inşa etmek için bir çağrı niteliğindedir. Yazarın, Kur’ân ve hadisler ışığında yaptığı açıklamalar, okuyucuların ahlâkî erdemleri hayatlarına entegre etmelerine büyük ölçüde yardımcı olur. Bu kitap, İslâm ahlâkına ilgi duyan herkesin kütüphanesinde bulunması gereken bir başucu eseridir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Dinî Yayınlar Genel Müdürlüğü

Tel: 0 312 2957293-94

Alperen Rûhlu Derviş Seyyid Ahmet Arvasî

“Seyyid Ahmet Arvasî'nin yaşam standartları, yaşam tarzı ve hayat algısı inandığı dâvâda samîmî olduğunu gösteriyor. Sade ve gösterişsiz olarak yaşadığı hayatı buram buram samîmîyet kokuyor.”

Araştırmacı yazar Hüdâvendigâr Onur Ağabey ile 2008 yılında Cağaloğlu'ndaki kültür muhitlerinde tanışmıştım. Birkaç sefer de kendisi ile çeşitli ortamlarda görüştük. Zaman zaman da internet üzerinden mesajlaştık. Kendisi ile bir görüşmemizde bana "Asrın Yesevîsi Seyyid Ahmet Arvasî" kitabını hediye etmişti. Seyyid Ahmet Arvasî ismi ile ilk defa bu kitap vesîlesi ile tanışmış oldum.

Belki ölkücü bir gelenekten gelmiş olsaydım bu ismi daha erkenden de tanıyor olabilirdim. Benim ölkücülerle münâsebetim, üniversitede bir seferinde yanlışlıkla kantindeki masalarına oturmam ve sonrasındaki yaşananlar; bir de lise yıllarında merak edip Sivas'taki ölkü ocaklarına uğramamdan ibâretti. Zaten o uğramamda da oradaki ağabeyler; "Biz ölkücülerini gözünden tanırız, sen ölkücü değilsin." demişlerdi.

Bunun dışında sevdiğimiz ölkücü arkadaşlarımız ve hocalarımız hep olmuştu. Ortaokul ve lisede ölkücü öğretmenlerimiz vardı meselâ onlar ölkücü olduklarını hiç gizlemezlerdi. Biz ailece rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu'nu severdik ama oy anlamında desteklemezdik. Ölkücüler içerisinde de Muhsin Yazıcıoğlu gibi inançlı, dindar ve dürüst olanlarını her zaman takdir ederdik.

Çok Etkilemiş

Seyyid Ahmet Arvasî ile ilgili bu kitabı okuyunca anladım ki bu zât ölkücü gençliği belli bir hizâda tutan, onlara Müslümanca duyarlılıklar aşıl原因 fikir önderlerinden birisidir. Bu gibi zâtları takip eden ölkücü gençlik "ırkçılık" yerine "İslâm kardeşliği" fikrini benimsemişlerdir. Şu kesindir ki Seyyid Ahmet Arvasî'yi tanıyan ve örnek alan ölkücü gençliğin yolu mutlaka İslâm'a uğramaktadır.

Ölkücülerini dışarıdan gözlemleyen birisi olarak onların üç alanda hizmetleri olduğunu düşünüyorum. Birincisi dinimize hizmet ettiler. İkincisi edebiyatımıza hizmet ettiler. Üçüncüsü tarihimize hizmet ettiler. Ölkücü, edebiyatçı ve yazarların yazmış oldukları eserlere baktığımız-

"Abdübâki Hazretleri gibi zatlar nasıl Kürtleri Zerdüştlükten korumak gibi bir vazîfeye sahiplerse, Seyyid Ahmet Arvasî gibi zatlar da Türkleri şamanlıktan ve kafatasçılıktan kurtarmakla görevliler."

da bu üç alana dair örnekleri görebiliyoruz. Hizmet alanlarına bakarak böyle bir sınıflandırma yaptım.

Merhum Seyyid Ahmet Arvasî de bu üç alana dair hassasiyetler taşıyan bir fikir adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Merhum Muhsin Yazıcıoğlu'nun hakkında hazırlanan belgeselde ifade ettiği gibi, ölkücü gençleri en çok etkileyen şahsiyettir. Biz de Müslümanlara ayırım yapan bir gözle "şucu bucu" diye bakmadığımız için bu güzel insanın da yüreğine giden bir şe-

beke bulabiliyoruz. Keşke bugün de böyle güzel insanlar olsa da ülkücü kardeşlerimiz de bizler de istifâde etsek.

Seyyid Ahmet Arvasî'nin yaşam standartları, yaşam tarzı ve hayat algısı inandığı dâvâda samîmî olduğunu gösteriyor. Sade ve gösterişsiz olarak yaşadığı hayatı buram buram samîmîyet kokuyor. Bu samîmîyetinden dolayı kendisi bize hiçbir zaman itici ve uzak gelmedi. Ben mesele-ye biraz da şöyle bakarım: Abdalbâki Hazretleri gibi zatlar nasıl Kürtleri Zerdüştlükten korumak gibi bir vazîfeye sahiplerse, Seyyid Ahmet Arvasî gibi zatlar da Türkleri şamanlıktan ve kafatasçılıktan kurtarmakla görevliler.

Çarşamba Sohbetleri

2013 yılının Ocak ayında Türk Edebiyatı Vakfı'nın Çarşamba sohbetlerinde Sakin Öner Bey ve Hüdâvendigâr Onur Ağabeyin Seyyid Ahmet Arvasî'yi anlatacaklarını duyunca bu zâtı biraz daha yakından tanımak amacıyla akşamüzeri Sultan Ahmet'teki vakıf merkezine gitmiştim. Söyleşi öncesinde Türk Edebiyatı Vakfı Başkanı gazeteci yazar Servet Kabaklı Bey'in odasında birer bardak çay içtikten sonra söyleşinin yapılacağı salona geçtik. Yarı panel tarzın-

da yapılan söyleşiyi Servet Kabaklı Bey yönetti.

Türk milletinin en önemli husûsiyetlerinden birisinin vefâ olduğunu ifade eden Servet Kabaklı o gün şunları söylemişti: "Bugün bir vefâ borcumuzu ödemek için yani Asrın Yesevîsi Seyyid Ahmet Arvasî'yi anmak için buradayız. Seyyid Ahmet Arvasî, Ülkü Ocaklarının Ülkü Ocağı olduğu yani insan yetiştirdiği dönemlerde, eserleri, kitapları, sohbetleri ile gençliğe ışık saçan bir mütefekkir olmuştur. Son dönemlerinde kendisini tanıyıp elini öpme şerefine nâil olduk. Kabaklı Hocamızın rahle-i tedrisinde bulunmamız bizim bu alperenimizi tanımamıza vesîle oldu."

Servet Kabaklı konuşmasının devamında, merhum Aliya'nın ve Bosna savaşında ölenlerin mezar taşlarında neden ay yıldızlı bayrak figürü olduğunu düşünmemizi istedi. Avrupa'da yaşayan Müslüman milletlerin hepsinin Türk olarak algılandığını söyledi ve şunları ekledi: "Seyyid Ahmet Arvasî de İslâm'la şereflenmiş bir Türk milliyetçisidir, ırkçılığa kesinlikle karşıdır. Türk olmak bizim için İslâm'ın en büyük hâdimi olan millet olmak demektir. Bu da büyük şereftir."

Servet Kabaklı'nın giriş mâhiyetindeki bu söz-

lerinden sonra araştırmacı yazar Hüdâvendigâr Onur yaklaşık yirmi beş dakikalık bir konuşma yaptı. Seyyid Ahmet Arvasî'nin ölkücü câmianın beyin takımından bir mütefekkir olduğunu hatırlatarak sözlerine başlayan Onur şunları söyledi: "Kendisi İslâmî konularda araştırmalar yapmış bir ilim adamıdır. Kitaplarını okuduğumuzda fıkıh ve itikat bilgilerine rastlanmaktadır. Eserlerinde insanlığın problemlerine yer vermekte ve bu meselelere İslâm'ın bakışı nasıldır sorusuna cevap aramaktadır. Sanata, ahlâka ve ekonomiye dair birçok konuları işlemektedir."

Seyyid Ahmet Arvasî'nin sanata ve estetiğe karşı özel bir duyarlılığı olduğunu ifade eden Onur şöyle dedi: "Seyyid Ahmet Arvasî, meselâ bir Süleymaniye Camii'ne bakıyor ve onda hendedenin zaferini, sanatın zaferini ve dinin zaferini gördüğünü söylüyor. Mimar Sinan'ın da büyük bir mimar olmanın yanında büyük bir aşk ve dâvâ adamı olduğunu belirtiyor. Ahmet Arvasî, Peygamber Efendimiz'in güzel olan, estetik olan şeylere değer verdiğini, güzel Kur'ân okuyan bir hafız gördüğü zaman dinlediğini, güzel hitâbete ve şiire değer verdiğini söylüyor."

Seyyid Ahmet Arvasî'nin "Şanlı Peygamberimiz" ifâdesini kullandığını söyleyen Hüdâvendigâr Onur onun aynı zamanda Van'ın Arvas köyünden olduğunu ve seyyid ailesine mensup olduğunu ifâde ederek konuşmasına şöyle devam etti: "Arvasî Hoca insanlara gönül yolu ile hitap etmiştir. Bir gönül adamı olduğu için yazdıkları da tesir etmektedir. Arvasî'ye göre düşünen insan hakîkate özel ilgi duyan insandır. İnsan başıboş kalmaz. Ona göre insan sürekli kendisini yenilemelidir, ilim sanat gibi aktivitelerle kendini yormalıdır."

"Arvasî Hoca insanın yirmi dört saatini şu şekilde üçe ayırır: Bir; insan çocukları ile ve ailesi ile oturmalıdır. İki; ibâdet etmelidir. Üç kendisini ilme kültüre, araştırmaya vermeli, ölkü ve hedefine hizmet etmelidir. Vefâtından bir gün sonra merhûm Ahmet Kabaklı Hoca 1 Ocak 1989 tarihli Tercüman gazetesindeki yazısında; 'Haysiyetli yazar ve gönül adamı aynı zamanda çok

sevilen bir manevî aileye mensup Seyyid Ahmet Arvasî'yi kaybettik.' diyerek tarihe not düşmüştür."

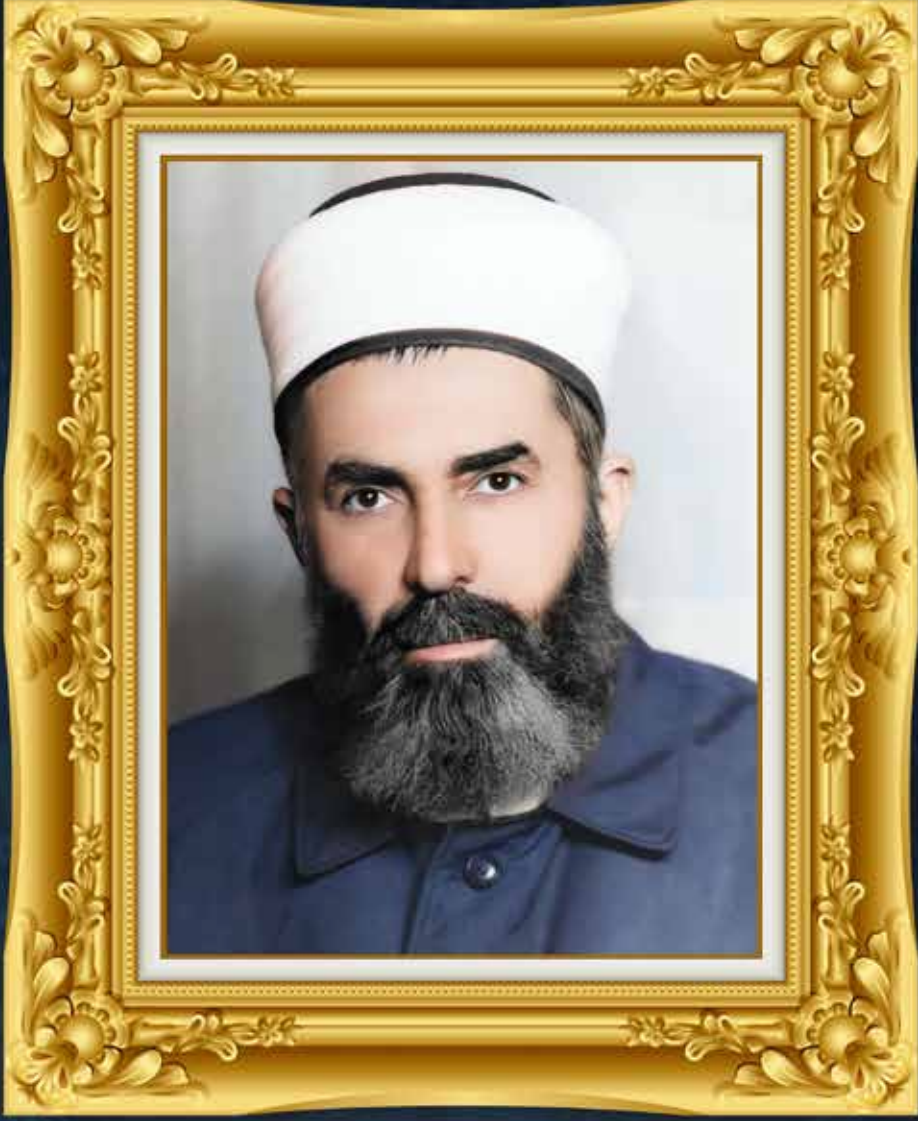
Tavizsiz Bir Müslümandı

Hüdâvendigâr Onur'un konuşmasının ardından eğitimci yazar Dr. Sakin Öner, merhûmun yakın bir dostu olarak onunla ilgili gözlemlerini paylaştı. Seyyid Ahmet Arvasî'nin tavizsiz bir Müslüman ve şuurlu bir Türk Milliyetçisi olduğunu ifade eden Sakin Öner şunları söyledi: "Merhûm Seyyid Ahmet Arvasî Hazretleri çok cepheli bir insandı. Herkesle rahatlıkla oturup konuşabilen bir insandı. İdealist bir aksiyon adamı idi. Hiçbir zaman meyûs olmadı. Hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmadı. İnanan insanın her türlü engeli aşacağını bize telkin ederdi. Amaçları ve hedefleri olan bir insandı."

Seyyid Ahmet Arvasî'nin her şeyden önce kendisini ilâ-i kelimetullâh ölküsüne adanmış bir nefer olduğunu söyleyen Sakin Öner merhûmun gençlik ile ilgili ideallerini şu şekilde özetledi: "Onun sevgilileri gençlerdi. Çocukları dahi büyük adamlar gibi karşısına alır ve onlarla o şekilde konuşurdu. Hedefi, alperen rûhu ile yetiştirilecek bir neslin bütün dünyaya İslâm'ı yayması idi. Onun evi bir mektepti."

"Her gittiğimizde onun evinde bir gençlik grubunun olduğunu görürdük. Onun sohbetini dinlemeye gelirlerdi. O sohbetlerde o günkü dünya meseleleri ile ilgili görüşlerini açıklardı. Hayatı maddî ve manevî sıkıntılarla geçmiştir ama bunlardan hiçbir zaman söz etmezdi. Seyyid Ahmet Arvasî çok sabırlı bir insandı. Her görüşü saatlerce dinlerdi. Sinirlenmeden sakın bir şekilde dinlerdi."

Biz de Seyyid Ahmet Arvasî'ye Cenâb-ı Hak'tan rahmet diliyor, Türk Edebiyatı Vakfı'na da bu muhterem fikir adamını vefât yıldönümünde unutmadiğı için müteşekkirimiz. Zannedsem bu vakfa en çok yakışan söyleşilerden birine şâhitlik etmiş ve notlarımı da aktarmış oldum böylece.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Nasihatlerinde İdeal İnsan Tipi

“Hulûsi Efendi'ye göre, bu kapı sadece bir tarîkat kapısı değil, aynı zamanda Allah'ın misafiri olarak kabul edilen, yardım, barış ve arabuluculuk gibi hizmetlerin sunulduğu bir kapıdır.”

Nasîhat, Arapça "Nush" kökünden türemiş olup "saf, hâlis olmak" anlamına gelir. Bu kelime, başkasının hata ve kusurunu düzeltmek için çaba göstermek, iyiliği teşvik etmek ve kötülükten kaçınmaya yönelik öğütler vermek için kullanılır. Aynı zamanda doğruluk, samîmiyet ve dürüstlüğü ifade eder. Arapça "va'z" kelimesi de dinî öğüt vermenin yanı sıra bir kişinin kalbini yumuşatıcı ve iyiliğe teşvik edici sözler anlamına gelir. "İza" ve "pend" gibi Arapça ve Farsça kelimelerde "nasîhat" kelimesinin karşılıklarıdır. İslâm âlimleri, nasîhatin doğru yöntem ve kurallarına dair bazı ilkeler belirlemiştir. İbn Hibban, bazen nasîhatin olumsuz bir tepkiyle karşılanabileceğini belirterek sadece kabul etmeye istekli olan kişilere nasîhat etmenin önemini vurgular. Zîra nasîhate teşekkür etmeyen bir kişiye öğüt vermek, verimsiz bir toprağa tohum ekmek gibidir. Nasîhati kabul etmeye yanaşmayanlar genellikle kibirli kişilerdir. Ayrıca, nasîhat gizlice yapılmalıdır. Doğru bir şekilde yapılan nasîhatler, insanlar arasındaki sevgiyi, saygıyı ve dostluk anlayışını arttırırken kardeşlik bağlarını da güçlendirir.

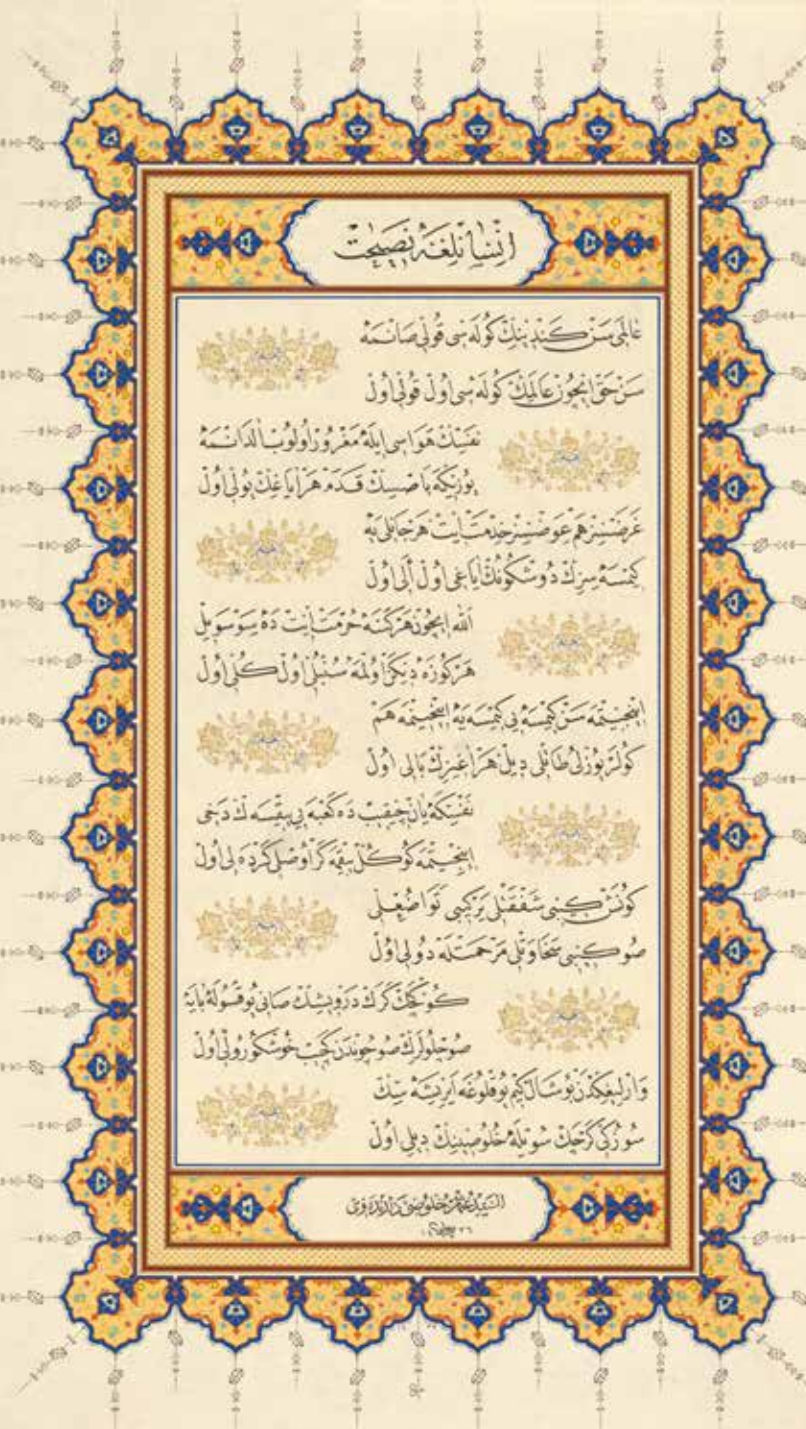
Farklı kültürlerde, dürüstlüğe ve ahlâka değer veren bireylerin oluşturduğu toplumlar için öğüt verici eserlere sıkça rastlanır. Bu tür eserler genellikle semavî dinlerin ve ahlâk felsefecilerinin belirlediği ilkeler doğrultusunda yazılır. Arap ve İran geleneğinde de bu tür eserlerin birçok örneği bulunmaktadır. Türklerin ise İslâm dininin nasîhat etmeyi önemseyişine dair âyetler ve hadislerin etkisiyle, Müslüman olduktan sonra bu tür kitaplar yazmaya başladığı bilinmektedir. Nasîhatnâmeler genellikle ahlâkî ve öğretici eserlerdir. İslâm toplumlarında, ahlâkın teorikten ziyâde pratik uygulamasına önem verilmiştir. Bu nedenle, dinin koymuş olduğu helâl-haram kuralları ile yaşayan geleneğin içindeki doğru ve yanlış davranışları ele alan nasîhatnâme türünde kitaplar yazılmıştır. Yazarlar, kendi gözlemlerinden, tecrübelerinden ve kültürel alanlarındaki birikimlerden yararlanarak âyetler, hadisler, atasözleri ve vecîzelerden öğütler verirler. Ayrıca, çeşitli

"Hulûsi Efendi'nin ideal insan modelini anlamak için, onun hayatı ve karakter özelliklerine bakmak faydalı olacaktır. Bu ideal insan, hayatı boyunca sergilediği tutum ve davranışlarıyla tanınmıştır."

hikâyeler anlatılarak kıssadan hisse çıkarılması teşvik edilir.

Nasîhatnâmeler veya diğer adıyla Pendnâmeler, İslâmî temellere dayanan ahlâk ve edep prensiplerini kısa ve özlü ifadelerle dile getirerek özellikle genç nesillere öğüt vermek amacıyla yazılmış eserlerdir. Ahlâk konusu, edebiyatın önemli konularından biridir ve bu nedenle öğretici nitelikteki eserler ile dinî-tasavvufî mahiyetteki eserlerde geniş bir şekilde ele alınır. Türk edebiyatında öğüt verme geleneği oldukça eski zamanlara dayanır ve atasözleri gibi kalıplaşmış ifadeler bu geleneğin en belirgin örneklerindedir. Kutadgu Bilig, Atebetü'l-Hakâyık gibi eserler bu geleneği sürdürmüş, Ahmet Yesevî'nin Hikmetler'i de bu çizgiyi devam ettirmiştir. Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'si ise sadece ahlâk konusunda değil, aynı zamanda estetik bir dille Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden çıkarılan dersleri de sunar.

Nâsîh ve nasîhatçi kelimeleri, genellikle "öğüt veren" anlamında kullanılır. Bu anlamıyla, Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Hûd'un kavmine hitabı sırasında kullanılmıştır. Hz. Hûd, kavmine gönderildiğinde onlara güvenilir bir öğütçü olduğunu bildirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise bir hadisinde "nasîhat" kelimesini "samîmiyet" anlamında kullanmıştır. Allah Rasûlü'nün "*ed-dînu'n-nasîha/Din, samîmiyettir.*" hadisiyle dini, samîmiyet şeklinde tarif ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla nasîhat, Hakk'a içtenlikle bağlan-

mak, O'nun emir ve yasaklarını samîmiyetle yerine getirmek ve Allah Rasûlü'nün sünnetine uygun bir hayat tarzı sürdürmek anlamına gelir. Bu doğrultuda, nâsih olmak için bu değerlere samîmiyetle bağlı kalmak ve diğer insanların da bu yolu takip etmelerini sağlamak önemlidir. İyiliği emretmek, kötülüklerden sakındırmak, insanları iyiye, güzele, doğruya çağırarak ve on-

lara tavsiyelerde bulunmak, öğüt vermek için gereklidir. Bu amaçla, her kesimden insanlara nasihat etmek maksadıyla birçok eser yazılmış ve bu eserler, kültürümüzün önemli yapıtları arasında yer almıştır.

İslâm, ilâhî kaynaklı dinlerin sonuncusu olup Allah'ın emirlerini ve yasaklarını insanlara en olgun ve mükemmel şekilde bildirdiği evrensel bir dindir. Diğer dinlerin savunduğu gibi, İslâm da insanların bu dünyada mutlu olmalarını ve âhirette kurtuluşa erişmelerini amaçlar. İslâmî eserler içerisinde "Nasihatnâme" türü, dünyevî ve uhrevî hedeflere ulaşmada önemli bir role sahiptir ve bu eserler, insanların iki dünya mutluluğuna ulaşmalarını kolay kılmayı amaçlar. Nasihatnâmeler, insanların saygın, erdemli, onurlu ve müstesnâ hayatlar geçirmelerini hedefleyerek toplumun her kesimine hitap eder. Ancak Allah'ın Kur'ân'da belirttiği gibi, insanları yeryüzünde halife kılan ve onları birbirinden farklı derecelerde sınavan O'dur. Bu nedenle, insanların içinde bulunduğu pozisyon ve sorumlulukları göz önüne alındığında, önder şahsiyetlerin belki de en fazla dikkat etmeleri gereken husus; sözlerinin ve amellerinin doğruluğudur. Birçok tasavvuf büyüğü yol gösterici olan rehber şahsiyetlerin bu dünyada peygamberlerden sonra insanlara irşâd ve tebliğci kişiler olduğunu ve dolayısıyla sorumluluklarının herkesten daha önemli olduğunu ve hareketlerinde azamî dikkatli davranarak yaşam sürmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Tasavvuf, insanın kötü vasıflarından kurtulma ve iyi vasıfları kazanma yollarını, manevî merhâleleri geçerek en üstün merteye olan "insan-ı kâmil"e ulaşma kurallarını ve tevhidin sırlarını konu edinen bir ilimdir. Allah'ın rızasına ulaşmak ve ebedî mutluluğa erişmek için terbiye-yi nefsi ve hüsn-ü ahlâkı tavsiye eder. İç ve dış dünyayı aydınlatma, sûret ve sîreti temizleme sürecini ele alır. Tasavvufun temel konuları insan ve özellikle insanın rûhu, ahlâkî ve psikolojik yapısıdır. Bu ilmin bir gayesi de Hz. Peygamber (s.a.v.)'den sonra, onun manevî liderliğini üstlenebilecek gerçek vârislerini, yani velileri ve sûfleri yetiştirmek-

tir. Ayrıca, insanın rûhunda gizli olan ilâhî sırları keşfetmek ve açığa çıkarmak da önemli bir hedeftir. Tasavvuf aynı zamanda, insanın ölmeden önce ölmenin ne anlama geldiğini ve nasıl gerçekleşeceğini öğretir. Sonuç olarak, tasavvufî sistemdeki amaç, ahlâkın en yüksek seviyesine ulaşmak için Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izlediği ve gösterdiği yoldan ilerleyerek, iç ve dış olgunluğuyla insanlığın en güzel örneği olan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hakikî vârisi olmaktır. Görüldüğü gibi, Kur'ân ve sünnet kaynaklı bir hedefin insanları ulaştıracağı nokta, Allah ve Rasûl'ünün ahlâkıyla ahlâklanmaktır. Tasavvufun amacı da Allah'ın rızasını kazanmak için nefisleri temizlemek, güzel ahlâkı benimsemek ve özetle Allah ve Rasûl'ünün ahlâkıyla bütünleşmektir. Tasavvufun insan hayatına kattığı derinlikte, her insan hareketinde; içtenlik, sabır, Allah'a güven, dünyaya karşı azlıkla yetinme, iç zenginlik, fedakârlık, cömertlik, terbiyeli davranışlar, namazda derin saygı, tevâzu içinde dua etmektir. Ayrıca dünya meselelerine karşı ilgisizlik, ebedî

hayata olan özlem, karakterin düzenliliği, ruhun huzuru, merhamet, zayıflara şefkat, duyarlılık, alçak gönüllülük, cesaret, Allah'ı sevmek, iyilik ve lütufların incelikleri, hata yapanı affetmek, seni terk edene kucak açmak, seni mahrûm bırakana vermek gibi konular yer alır.

İslâm'a îman etmek, yüksek medeniyetleri ve büyük şahsiyetleri ortaya çıkaran insanlık, inanan, düşünen, çalışan, fikir üreten ve toplumun fertlerini bir araya getiren, hoşgörüle tüm kalpleri coşturan, birleştiren ve kendi toplumunu maddî ve manevî açıdan yükselten, mevcut duruma yeni katkılar sağlar. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş Efendi (1914-1990), şiirlerinde olduğu gibi hayatının tamamını ilâhî bir aşkla Allah'a, O'nun en büyük eseri olan insana ve insanlığa adanmıştır. Hizmeti, Allah'a hizmet olarak görmüş, her zaman Hakk'la olan ilişkisini göz önünde bulundurarak yaşamış ve ömrü boyunca sadece Allah'la alışveriş yapmıştır. O, bir gönül sultanı olarak insanlığa örnek olmuş

ve yaşamı boyunca manevî yükselişe odaklanmıştır. Gönül ehli insanlar, sadece kendi kurtuluşlarına ve manevî yükselişlerine değil, aynı zamanda müritlerinin terbiyesine ve çevrelerindeki insanların ilişkilerine de önem verirler. Emr-i bi'l-ma'rûfu uygulayarak örnek bir insan olmanın yanı sıra, irşad ve nasihat yoluyla veya mektuplar aracılığıyla insanlara rehberlik ederler. İdeal insan tipinin gerekliliklerini insanlara öğütlerle anlatırlar.

Hulûsi Efendi'nin ideal insan modelini anlamak için, onun hayatı ve karakter özelliklerine bakmak faydalı olacaktır. Bu ideal insan, hayatı boyunca sergilediği tutum ve davranışlarıyla tanınmıştır. Özellikle de oğlu Kemal Ateş'e yazdığı mektupta belirtilenler ve çevresindekilerin anılarında anlatılanlar bu ideal insan tipini yansıtmaktadır. Herkes, onu bu şekilde tanır ve bilir. Darende'deki etkisi ve kendisine duyulan saygı, İslâm'ın önerdiği ideal insan modeline uygun olduğunu gösterir. Hulûsi Efendi'nin otoritesinin temeli, söyledikleri ile yaptıkları arasındaki uyum, yani kişiliğidir. Hulûsi Efendi'ye göre, bu kapı sadece bir tarikat kapısı değil, aynı zamanda Allah'ın misafiri olarak kabul edilen, yardım, barış ve arabuluculuk gibi hizmetlerin sunulduğu bir kapıdır. Bazı insanlar için ise onun ilmi ve ışığıyla aydınlanacakları bir okul ve kalp hastalıklarından kurtulacakları bir şifâhane niteliğindedir. Hayatını insanlığa hizmete adanmış Hulûsi Efendi, birçok çalışmada bulunmuş ve vakıf faaliyetlerine katılmıştır. İnsanî ilişkilerde ve hayır işlerinde öncü bir rol üstlenmiştir. Bu ideal insan tipi betimlemesi olarak Hulûsi Efendi'nin oğlu M. Kemal Ateş'e yazdığı mektup örnektir:

"Yavrum Kemal'e!

Öncelikle, Allahu Azimü's-Şân Hazretleri'ne ve O'nun Habîb-i Edîbi, Rasûl-i Necîbi, Nebîlerin Sultanı, Muhammed Mustafa Aleyhisselâm Hazretleri'ne tam imanla inanmanı ve Allah'ın emirlerine saygı göstermeni, yasaklarından da sakınarak bütün Allah'ın yaratıklarına merhamet etmeni tavsiye ederim. Allah'a imandan

sonra, Allah'ın yarattıklarına merhamet etmek kadar güzel bir şey yoktur.

"Adın nedir?" diye sorulduğunda "Kemal" diyeceksin. Çünkü sana "Kemal" olarak ad verilmiştir. İnsanın adının Kemal olması, onun kemalini artırmaz. Sen kâmil bir insan olup her yönünün mükemmel olması için çaba göstermelisin.

Kişinin soyunun güzelliği, güzel terbiyesidir. Daima büyüklerine saygı göster ve küçüklerine şefkat et. Böylece hem saygı hem de şefkat gibi iki önemli özelliğe sahip olmuş olursun. Kiskançlık yapma. Kin, hased, insanın rûhunu en alt seviyeye indiren şeylerdir. Cömert ol, çünkü cömertlik erdemli bir davranıştır. Onun sayesinde yüce makama ulaşmanın yolu bulunur. Cömert ol, çünkü cömertlik Allah'ın sevdiği; cimri ise Hakk'ın düşmanıdır. Allah'ın iradesi asla değiştirilemez. Öz kontrol ve terbiye, kişinin karakterini güzelleştirerek mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olur. Her zaman iyilere yakın ol, kötülerden uzak dur. Kişinin ölçüsü, iyilere yakın olduğu kadardır. Pislikten, çöplük yerden daima kötü, esansçı dükkânından ise güzel koku gelir. "Falanın oğluyum, falan yere mensubum." şeklinde davranma. Dış görünüşün terbiyeli duruşun, manevî mükemmelliğin aynasıdır. Bir şeye ne koyarsan onu gösterir. Birine bir şey tavsiye ederken önce kendi nefsiyle uyu; kabul ederse diğerlerine de söyle. Nefsinin kabul etmediği bir şeyi başkalarına anlatırken Allah'tan utan. Allah'ın yardımı ve rehberliği seninle olsun."

Dipnot

*Doç. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi
Bkz: Aydın, Oğuzhan. (2024). "Osman Hulûsi Efendi'nin "Nasihat" Şiirinde İdeal İnsan Tipi", International Social Sciences Studies Journal, 10 (4): 599-613. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11097957>

Bursa Benim

Osmanlının ilk başşehri,
Bursa benim, Bursa benim.
Gönüllerin kardeş şehri,
Bursa benim, Bursa benim.

Uludağ'da kar olmuşum,
Yeşil'de bahar olmuşum,
Bir ulu çınar olmuşum,
Bursa benim, Bursa benim.

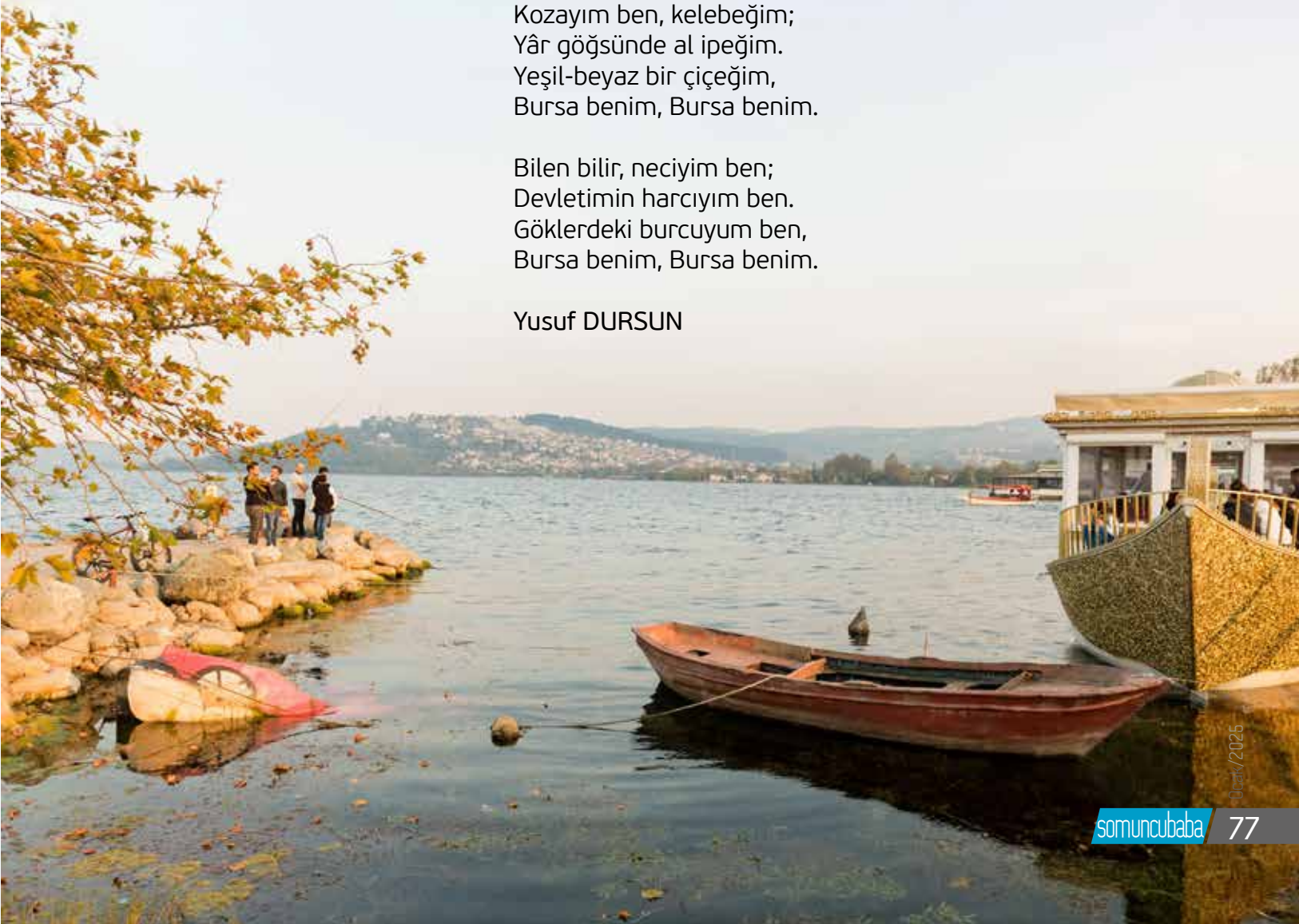
Ulu Cami'de huzurum,
Evliya yüzünde nurum,
Anbean artar gururum,
Bursa benim, Bursa benim.

Sultan Murat'tan hediye,
Bende yaşar Muradiye.
Kalbim çarpar vatan diye,
Bursa benim, Bursa benim.

Kozayım ben, kelebeğim;
Yâr göğsünde al ipeğim.
Yeşil-beyaz bir çiçeğim,
Bursa benim, Bursa benim.

Bilen bilir, neciyim ben;
Devletimin harcıyım ben.
Göklerdeki burcuyum ben,
Bursa benim, Bursa benim.

Yusuf DURSUN

İksîr-i Nazar, Lutf-i Peygamber

“Nazîm her sene bir na’t-ı şerif yazmaya hedeflemiş ama çok daha fazlasını yazmış bir şairdir. 300 müstakil na’t yazmıştır ve dîvânın yaklaşık üçte biri na’ttır. Bu yönüyle kendisi emsali görülmemiş bir na’t-gûdur.”

18. yüzyıl şairlerinden Yahyâ Nazîm (öl. 1139/1727), şiir ve mûsikiye olan kabiliyeti anlaşılınca Enderun mektebine alınmış, burada Arapça ve Farsça öğrenmiştir. IV. Mehmed Devri'nde İstanbul meyve hâli pazarbaşılığına getirilmiş, hayatının sonuna kadar bu görevi sürdürmüştür. Gençlik yıllarında Mevlevî Tarîkatı'na intisap eden Nazîm, Galata Mevlevîhânesi ve Edirne Mevlevîhânesi'nde edebiyat ve mûsiki konularında faydalanmıştır. Nazîm, dîvân şiirinde çok na't yazan şairler arasında yer almaktadır. "Armağan olsun kusûr-i acz ile dergâhına/Tâ Nazîm'e her sene bir na't ola sâlyânesi" beytinde kendisinin de ifade ettiği gibi her sene bir na't-ı şerif yazmaya hedeflemiş, çok daha fazlasını yazmıştır.¹ 300 müstakil na't yazmıştır ve dîvânın yaklaşık üçte biri na'ttır.² Bu yönüyle emsali görülmemiş bir na't-gû olan Nazîm'in dîvânından seçtiğimiz bir na't'ın bazı beyitleri kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir:

*Gönül aşkınla zâr u mübtelâdır Yâ Rasûlallah
Yolunda baş ile cânım fedadır Yâ Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Gönül, aşkınla derde düşmüş inlemektedir. Canım ve başım, yoluna fedadır.)

Na't-ı şerifin girişinde Nazîm, ümmetin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e düşkünlüğü ve şairlerin şiir yazma sebeplerindeki ana kavrama işaret etmektedir ki bu aşktır. Öyle ki sevginin en saf ve yoğun hâlini ifade eden aşk, sevgili yolunda can ve baş verebilecek bir fedakârlığı doğurabilmektedir. Arap kültüründe var olan "Anam-babam sana feda olsun!" sözü sonuna "Ya Rasûlallah" eklenerek ashâb-ı kirâmın sünneti hâline gelmiş; onların Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan sevgi ve bağlılıklarını ifade ettiği bir tefeddiye dönüşmüştür.³ Şairse bu tefeddiyi/can feda etmeyi; anne ve babasının değil kendi canını sunarak yapmaktadır.

*Olup bin cân ile teslîm-i derd ü mihnet-i aşkın
Süveydâ-yı dilim dâğ-ı rızâdır Yâ Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Bin can ile aşkın dert ve sı-

"Halkın zihninde olumsuz tesiri ile bilinen nazar olgusu, sûfîler ve şairler tarafından olumlu tesiri merkeze alınarak metinlere konu edilmiştir. Buna göre peygamber nazarı, muhatabına fevkalade özellikler kazandırmaktadır."

kıntısına teslim olup gönlümün süveydası, rıza dağdır.)

Bu beytin ikinci mısraında birkaç cihetten tezat sanatına başvurulmaktadır. Zira süveyda, kalbin merkezi konumunda olup ilahi nurların tecelli ettiği soyut ve küçüklükle bile ifade edilemeyecek kadar küçük bir yerdir. Buna mukâbil şair, aynı noktayı somut ve büyük bir dağa benzeterek aşk yolunda çekeceği bütün dert ve sıkıntılara karşı gönlündeki rızayı anlatır. Beytin bağlamının dışında ifade edilmelidir ki "Nokta-i süveydâ kalpteki bir nurdur. Siyah nokta olarak ifade edilmesi siyah olmasından değil, gayba

bakan yönü itibariyle bilinmezliği ifade ettiği içindir. Nokta-i süveydâ insanın Allah'la irtibat kurduğu yönüdür.”⁴

*Nola âsûde olsam sâye-i şeh-bâl-i aşkında
Ki düşmez herkese sâye-i hümâdır Yâ
Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Aşkının kanatlarının gölgesinde huzur bulsam olur!? Zira bu gölge, herkese düşmeyen hümâ kuşunun gölgesi gibidir.)

Nazîm bu dizelerinde mâsivâ muhabbetinin yakıcı ve yorucu sıcaklığına karşı Rasûlallah'ın aşk kanatlarının altında serin ve selametle huzur bulmak istemektedir. Öte yandan bu nime-tin herkese nasip olmayacağını hümâ metaforu ile anlatmaktadır. Zira hümâ, şiirimizde talih kuşu olarak bilinir. Serçeden biraz daha büyük olan efsanevî hümâ kuşunun gölgesi, herkesin başına düşmez.⁵ Tam da bu sebeple şair Hz. Peygamber (s.a.v.)'den aşk dilenmektedir.

*Sezâ her bir nazarda eylese iksîr-i manzûrun
Gözüm hâk-i derinle rûşenâdır Yâ Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Bakışının iksiri, her bir nazarda tesir etse lâyıktır. Gözüm, eşiğinin toprağıyla aydındır.)

Bu beyitte dikkat çekici olan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bakışındaki değiştirici kudrete yapılan atıftır. Halkın zihninde olumsuz tesiri ile bilinen nazar olgusu, sûfîler ve şairler tarafından olumlu tesiri merkeze alınarak metinlere konu edilmiştir. Buna göre peygamber nazarı, muhatabına fevkalade özellikler kazandırmaktadır.⁶ Öyle ki ashâbın hepsi aynı yardım çağrısına muhatap olmalarına rağmen Hz. Ömer'in malının yarısını Hz. Ebû Bekir'in ise tamamını tasadduk etmesini⁷ Sülemî, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nazarına muhatap oluş sıklığı ile açıklar.⁸ Nazîm de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ilâhî feyiz ve rûhanî letâfet vesilesi olan nazarına muhatap olmak arzusundadır.

*Mahaldir tekye-gâh-ı enbiyâ ve evliyâ olsa
Der-i cûdun ki cây-ı ilticâdır Yâ Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Cömertlik kapın, sığınma mekânıdır. Enbiyâ ve evliyânın tekkesidir.)

Şair, bütün nebi ve velîleri dervişe benzettiği bu beytinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'i ise tekkenin mürşîdine benzetir. Bu cihetle bakıldığında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in muallim ve müzekkî/öğretici ve nefisleri temizleyici rolüne atıf yapılmaktadır. Öyle ki bütün velî ve nebiler, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in cömertlik kapısına ilticâ etmektedir.

*Şefk-i gümrehânsın sen hevâ-yı nefse uydum ben
İşim şâm u seher sehv ü hatâdır Yâ Rasûlallah*

(Ya Rasûlallah! Yolunu kaybetmişlere şefkat-lisin, bense nefsimin isteklerine uydum. İşim akşam sabah, gaflet ve hatadır.)

*Şeh-i her dü-cihânsın eyle mirât-ı dilin manzûr
Nazîm-i derd-mendin bir gedâdır Yâ Rasûlallâh⁹*

(Ya Rasûlallah! İki cihanın şeyhi sensin, gönül aynanı aç. Dertli Nazîm'in bir dilencidir.)

Es-salâtü ve ve's-selâmü Yâ Sâhibe'l-ayn.

Dipnot

*Hamit Demir, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

1. Hayatı ve edebi yönü hakkında detaylı bilgi için bk. Mustafa İsmet Uzun - Nuri Özcan, "Nazîm", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Erişim 25 Aralık 2024),
2. Mustafa Sefa Çakır, Yahyâ Nazîm Divanı (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2020), 995.
3. Konu hakkında müstakil bir çalışma için bk. Hakan Temir - Ömer Faruk Akpınar, "Hz. Peygamber Tarafından Kullanılan 'Anam Babam Sana Feda Olsun' Sözünün Tahlil ve Değerlendirmesi", Diyanet İlmî Dergi 58/1 (Mart 2022), 257.
4. Sevim Yılmaz, "Nokta-i Süveydâ'nın Önemi ve Özellikleri", AKADEMİAR: Akademik İslâm Araştırmaları Dergisi 8 (2020), 127.
5. İskender Pala, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü (İstanbul: Kapı Yayınları, 2016), "Hümâ", 216.
6. Ferîdüddîn Attar, Mantıku't-Tayr Kuşların İlahisi, çev. Cemal Aydın (İstanbul: Sufi Kitap, 2020), 151.
7. Muhammed b. İsâ b. Sevre b. Muşâ b. Dahhâk et-Tirmizî, Sünen-i Tirmizî (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998), "Menâkıb", 16.
8. Muhammed b. Hüseyin Sülemî, Tasavvufun Ana İlkeleri Sülemî'nin Risaleleri, çev. Süleyman Ateş (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981), 10-11.
9. Çakır, Yahyâ Nazîm Divanı, 309-310.

Huzura Ermek

Görürsem birini mazlum ve mahzun
Kalkıp bu dünyaya çatasım geliyor
Tutup yakasından yere indirip
Dipdiz bir kuyuya atasım geliyor

Halbuki bu dünya bir garip handır
Bu handa zulmetmek akla ziyandır
Zulmeden kulun hali perilşandır
Deyip yakasını tutasım geliyor

En büyük düşmanı; nefsi, insana
Halbuki sen aşk oduna yansana
Her sözünde O'nun ismin ansana
Anmayan nefsi satasım geliyor

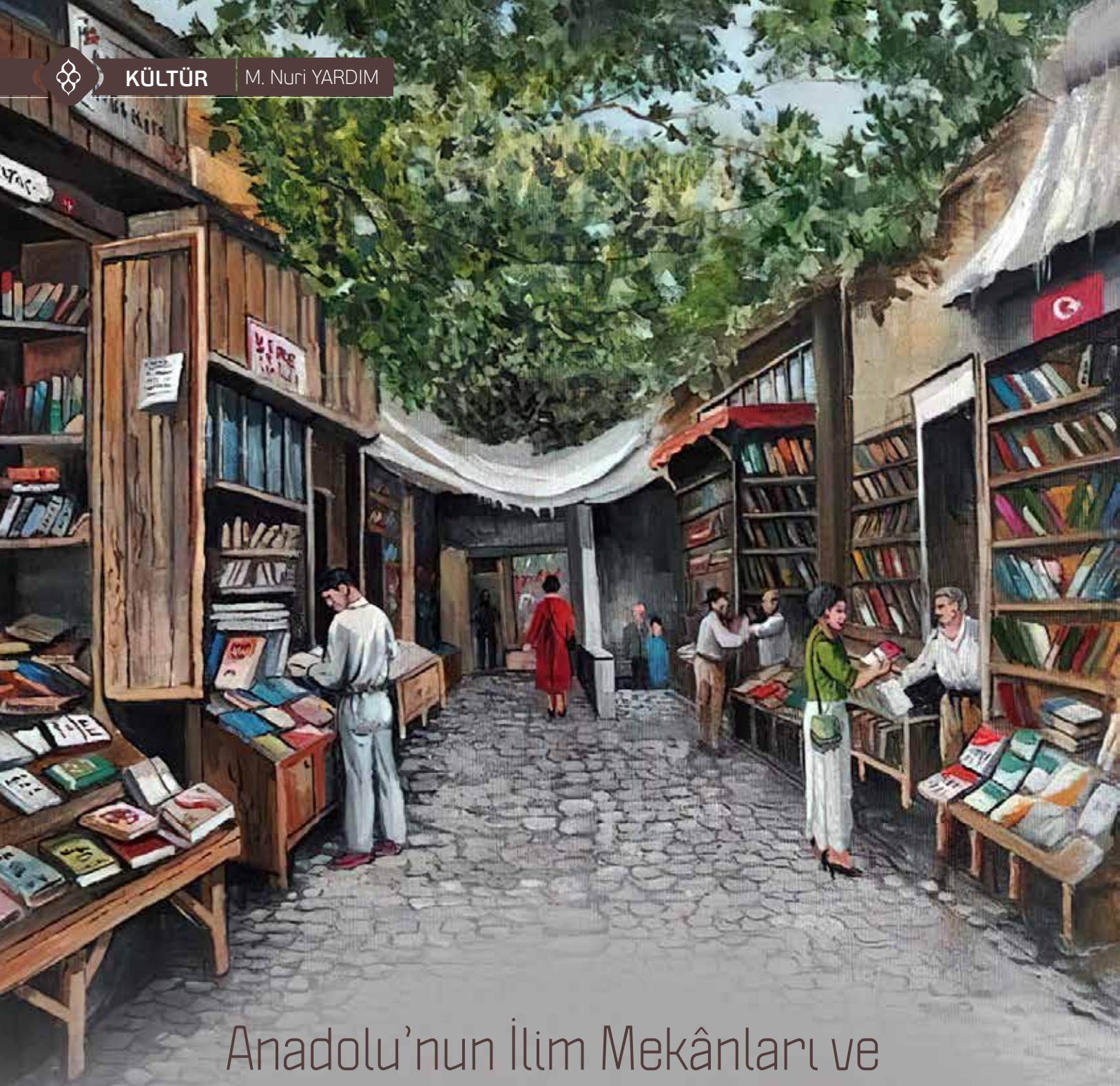
Nice insan gelip geçti dünyadan
Dünya farksızdır bir anlık rüyadan
Dalan insanları büyük hülyadan
Uyarıp, sürüye katasım geliyor

Hakk'ın yolunda O'nun uğruna
Boyanıp iyice O'nun nuruna
Erken davranıp kalmadan yarına
Şehadet şerbeti tadasım geliyor

Sarınca semayı bir büyük huzur
Biter artık dünyada fitne fücür
Dolar ruhuma engin bir sürur
Sükunla sinde yatasım geliyor

Hulusi TATAR

Anadolu'nun İlim Mekânları ve Mehmet Vacit Daylan

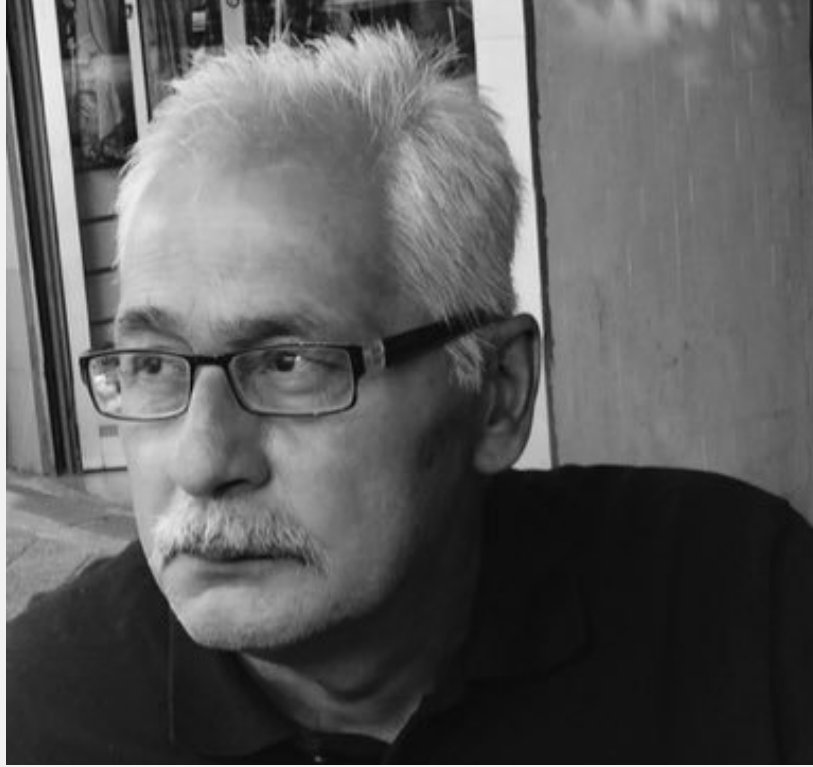

“Mehmet Vacit Bey güzel haberleri, değerli sergileri, iyi toplantıları paylaşmayı severdi. İnterneti iyi kullanırdı ve bazen dikkatini çeken sözleri ve fotoğrafları paylaşırdı. Bu sözler umûmiyetle kelâm-ı kibar olurdu.”

Anadolu'nun mütevâzî ilim, fikir, irfân, sanat ve inanç mekânları vardır. Buraları muazzam binalar sanmayın. Bahsettiğim yerler, çarşı pazarlarda olan küçük esnaf dükkânlarıdır. Ama genelde sahiplerinin birikiminden dolayı şairler, yazarlar, sanatkârlar, kültür ve medeniyet adamları bu minik dükkânlarda buluşur, sohbet ve yarenlik ederler. Bu ocak dükkânlardan ilkinin memleketim Siirt'te görmüştüm. Şehrin tanınan ve sevilen bakkalı Hacı Osman Kınır, sadece bir esnaf değil âdeta şehrin muhabbet merkezi gibiydi. Şehre gelen misafirler önce ona uğrar, sonra şehrin içini ve Tillo gibi evliyâlar yurdu civar yerleri dolaşır. İkincisini ortaokul yıllarında okuduğum Şanlıurfa'da görmüştüm: "Terzi Ahmet Rüzgâr" abi de "Bakkal Hacı Osman" Amca gibi farklı bir esnaftı. Sonra İstanbul'a gelip yerleştiğim Fatih Karagömrük'te ilk gördüğüm 'ocak dükkân'ın sahibi "Marangoz Şevket Ağabey"di. Tanınmış şahsiyetleri bu küçük marangozhânedeki görürdüm. Şevket Ağabey gelen her misafire önce çay ikram eder, sohbetin ardından kitap okurdu. Fatih Fındıkzade'de bir de "Terzi Hilmi Demir" vardı. O da minnacık dükkânını dostlarına açmıştı. Kendisi köşede mesleğini icrâ edip müşterilerin söküklerini tamir ederken alçak iskemlelerinde oturan dostları fokur fokur kaynayan çaydanlıktan çaylarını alır, sohbet demi devam ederdi. Hakikaten dükkânı bir huzur yeri gibiydi. Hepsini rahmet-i Rahmân'a kavuştum.

Yıllar önce Cağaloğlu Kızlarağası Medresesi'nde tanışacağım Saatçi Musa (Çağıl) Ağabeyin de Malatya'nın âdeta kültür temsilcisi bir esnafı olduğunu öğrenecektim. Sivas doğumlu Musa Çağıl, Malatya'ya postu sermiş. Saatçi dükkânı münevverlerin, müelliflerin ilim ve irfân sahiplerinin buluşma yeri olmuş. Mekânı, milliyetçi muhâfazakâr ve dindâr düşünceye sahip olanların sadece uğrak yeri değil buluşma, hâlleşme, dertleşme, istişâre ve muhabbet etme yeriymiş. Sonra Ankara'ya yerleşmiş ve dükkânını burada açmış. Anlatıldığına göre Necip Fazıl Kısakürek, Fethi Gemuhluoğlu, Osman Yüksel Serdengeçti, Sezai Karakoç, Mehmet

"Dükkânına gelen müşterilerine ve dostlarına sıcak sözlerini, muhabbetini eksik etmiyordu. "Tebessüm sadakadır." hadis-i şerifini hakkıyla yaşıyor, uyguluyordu."

Âkif İnan, Nuri Pakdil ile devrin meşhur siyasetçileri de bu özge dükkâna uğramışlar. 1960'lı yıllardan 80'lere kadar tarihe şahit olmuş bir dükkândan bahsediyoruz.

"Volkan Elektrik"

Bana Mehmet Vacit Daylan'dan, komşum ve değerli büyüğüm tarihçi Süleyman Zeki Bağlan bahsetmişti. Fatih'e yerleştiğimde, "İkimizin de komşusu olan Volkan Bey var. Sarıgülzel Caddesi'nde elektrikçi. Tanışın, birbirinizi seveceksiniz." demişti. Bunun üzerine dükkânını ziyaret ettiğimi hatırlıyorum. Hakikaten sevilcek bir insandı. Volkan aslında dükkânının adıyla

dı: "Volkan Elektrik". Fakat bu isimle tanınıyordu. Asıl ismi Mehmet Vacit Daylan'dı. Dükkânı evimize çok yakındı. İş çıkışında, bilhassa Bâbîâli'de ve Çemberlitaş'ta çalıştığım yıllarda fırsat buldukça uğrardım. Dükkânında genelde kültür sanat adamlarını görürdüm. Bunlar arasında başta Süleyman Zeki Bağlan, Dursun Gürlek, Mehmet Kâmil Berse ve Turgut Kut gibi şahsiyetler de vardı. Doğan Pur'dan öğrendiğime göre, Fikret Sarıcaoğlu, Süleyman Faruk Göncüoğlu, Mustafa Koç, Ahmed Hamdi Çamlı, Murat Pay, Necmettin Üçyıldız, Abdullah Uçman, Serkan Akın, Önder Kaya ve Fatih Güldal gibi isimler de dükkânına sık sık uğruyormuş. Dükkâna vardığımda hediyeleşirdik. Ben ona kitap veya dergi takdim ederdim o da katıldığı sergilerden kataloglar, belediyenin hediye kitaplarını bana verirdi. Bu dostluğumuz uzun süre devam etti. Bazen sandalyeye oturup bazen de ayaküstü sohbet ederdik. Tabîî konuşmalarımız kültür, sanat, edebiyat ve medeniyet odaklıydı. Toplantılarımızın afişlerini camekâna asardı.

Muhteşem Fotoğraf Arşivi

Mehmet Vacit Bey fotoğrafa çok merak-

lıydı ve başta Fatih olmak üzere İstanbul'un birçok ilçesinin tarihî fotoğrafını arşivlemişti. Dükkânının duvarlarına asılan hat levhaları ve İstanbul'un eski fotoğrafları, işyerini süslerdi. Vaktim varsa otururdum. O da bu eski İstanbul sûretlerini gösterirdi. Arşivi biricik övünç kaynağıydı ve hakikaten bir ömre mâl olmuştu. Ben insanları teşvik etmeyi severim. Ona da "Bu kıymetli fotoğraflardan bir sergi açsanız ne güzel olur. Bir de kitaplaştırırsanız. İnsanlar şehirlerin eski fotoğraflarını çok sever." demiştim. "İnşallah ileride." demişti. Belki bu sergiyi açmak, kitabını hazırlamak istiyordu ama öte yandan dükkânda da çalışmak zorundaydı. Zira yardımcısı yoktu ve medâr-ı mâişet motorunu yüzdürmek mecburiyetindeydi. Dükkânına gelen müşterilerine ve dostlarına sıcak sözlerini, muhabbetini eksik etmiyordu. "Tebessüm sadakadır." hadis-i şerifini hakkıyla yaşıyor, uyguluyordu. Kastamonu İnebolu'da 1957 yılında doğmuştu. Uzun senelerden beri Fatih'te esnaftı. Bana yol aldığı kısa biyografisinde "Aydınlatma mesleğini icrâ ediyorum. Hobi olarak eski İstanbul ve Fatih semtinin fotoğraflarını topluyorum. Kendime göre zengin bir arşivim var." demişti.

Dükkânını Devretti

Hayat şartları onu zorluyordu. Ve artık dükkânını açık tutamayacak bir noktaya gelmişti. Hatta müşterilerin ihtiyacını karşılayamayacak durumdaydı. Nihayet dükkânını devrettiğini duydum. Çok üzül müştüm. Çünkü bu âşina mekâna artık eskisi gibi girip oturamayacak Mehmet Vacit Beyle kültür ve sanat üzerine sıcak sohbetler edemeyecektik. Ancak o, evde oturacak biri değildi. Yine kültür muhitlerinde görüşüyor; belediye, vakıf ve derneklerin faaliyet yerlerinde karşılaşıyorduk. Benim Fatih'te başlattığım "İstanbul Sohbetleri"nin müdâvimlerindendi. Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nin medresesinde ayda bir, müşterek dostlarla buluşuyor, sohbet ediyorduk. Fatih'te düzenli çıkan aylık bir dergide çalışmaya başladı. Ben de bu derginin yazarı olduğum için sık sık görüşüyorduk.

Bu senenin yaz aylarında toplantılara gelmez oldu. Arayı biraz açınca merak ettim ve kendisine telefon açtım. Rahatsızlandığını, hastanelere gittiğini ve ameliyat olacağını söyledi. "Geçmiş olsun!" dileklerine duâmı da eklemiştım. Bu dönem aylarca sürdü. 10 Ekim 2024 tarihinde, perşembeyi cumaya bağlayan gece Hakk'a yürüdüğünü duydum. Haber önce internette sonra dostlar arasında hemen yayıldı. Uzun süredir tedavi gören ve ameliyata giren Mehmet Vacit Daylan vefât etmiş, "Volkan Elektrik" in ışığı tamamen sönmüştü. Acı haber, onu tanıyan kültür çevrelerini ve sanat adamlarını çok üzmüştü. Ertesi günü Fatih'te dükkânına ve evine yakın olan, kalp ve gönül bağı olduğunu sonradan öğrendiğim İskenderpaşa Camii'nde Cuma namazından sonra cenâze namazı kalabalık bir cemaat tarafından kılındı. İskenderpaşa Camii'nde pek cenaze namazı kılınmazdı aslında. Uzun bir aradan sonra bu geleneğin Mehmet Vacit Bey için değiştirildiğini öğrendim. Son görevimizi yapmak için dostlarla, komşularla gidip cenâze namazını kıldık. "İyi bir mü'min olduğuna" dair hüsn-ü şehâdetle bulunduk, hakkımızı helâl ettik. Ardından kabristana varıp aile mezarlığında toprağa verdik. Ardından Kur'ân-ı Kerim okundu, duâlar

edildi. Semtin sevilen siması, bir Fatih ve İstanbul sevdalısı âhîret yolculuğuna çıkmıştı. Dostlar arasında taziyelerde bulunduk. Aziz ağabeyimize Cenâb-ı Allah'tan rahmetler diledik. "Mekânı cennet, menzili mübârek, makamı yüksek olsun." dedik.

Paylaşmayı Severdi

Mehmet Vacit Bey güzel haberleri, değerli sergileri, iyi toplantıları paylaşmayı severdi. İnterneti iyi kullanırdı ve bazen dikkatini çeken sözleri ve fotoğrafları paylaşırdı. Bu sözler umûmiyetle kelâm-ı kibar olurdu. Tarihî mekânlara da fırsat buldukça dikkat çekerdi. En son paylaşımlarından birini çok beğenmiş ve kopyalamıştım. Burada şöyle diyordu: "Şu söze o kadar inanıyorum ki: Kalbin güzelse, kaybetse bile kazanıyorsun."

Bayramlarda, Ramazanlarda ve diğer dinî gün ve gecelerde telefonla veya internet üzerinden tebrikleştirdik. Dostlarıyla ilgili basında bir yazı veya haber görmüşse mutlaka haberdâr ederdi. Hakîkaten bir iyilik timsaliydi merhûm. Bir ara başarılı bir göz ameliyatı geçirdi. Bu yılın yaz aylarında toplantılarda pek göremeyince 31 Temmuz'da ona e-posta yollamış, sebebini sormuştum. Cevabı şöyleydi: "Kardiyoloji ile sorunum var. Kalbim yüzde elli ile çalışıyor. Hastanede bütün makinalara girdim. Şimdi 10 Ağustos'ta çıktıkları bekliyorum. Ona göre ilaçların dozunu artıracaklar. İlginize teşekkürler. İnşallah iyi olacağım." Mektubunda dostların üzülmemesi için hastalığının duyulmamasını istediğini söylemişti. Ben de kendisine şifâlar dilemişim. Dostluğumuz kaviydi. Kedinâme'yi hazırlarken evlerinde kedi besleyip beslemediğini sormuştum. "Maalesef kedimiz yok." demişti. Cenâzede oğlu ile görüştüm. Bin bir emekle hazırladığı "Fatih'in ve İstanbul'un Tarihî Fotoğrafları" albümünün kitaplaşmasını temenni ediyorum. Dilerim tahakkuk eder. Bu fânî dünyadan, insanların evlerini ve işyerlerini mesleği sayesinde aydınlatan ama güzel ahlâkiyle da dostları arasında ışık saçan nurlu bir dost çehre gelip geçti. Allah'ın rahmeti ve mağfireti üzerine olsun.

Başarının Özü; Sevgi, Bilgi ve İlgî

“Sevgi, eğitim verimliğinde önemli bir faktördür. Sevgisiz, eğitim düşünülemez. Çocuk, gelişme çağında ailede, okulda ve çevrede yeterli sevgiyi görmelidir. Sevgisizlik, çocuğu aileden ve okuldan soğutur. Sokağa itebilir.”

Eğitimde sevgi başarının özüdür. Çocukları sevenler ve mesleğinde üretken olanlar her zaman başarılı olmuş, engelleri aşmışlardır. Sevmek, duyguları ve hisleri olan insanların ortak özellikleridir. Duygulara ortak olmak, sevinçleri paylaşmak, gözyaşlarını bölüşmek eğitimde önemli izler bırakır. Sevinci yüzünde, hüznü kalbinde olan temiz yürekli eğitimcilerin temiz düşünceleri ile temiz bir neslin oluşması zor değildir.

Sevgi eğitimin vazgeçilmezidir. Çocuklarımıza arzu ettiğimiz bilgiyi, beceriyi, donanımı kazandırmak istiyorsak; bütün bunları sevgi ikliminin içinde vermek gerekir. Nasıl ılıman bir iklimde doğa, çok daha verimli, çok daha bereketli ise bir sevgi iklimi içinde geçen eğitim süreci de bizim için o kadar verimli olur. Her şey sevgi ile başlar, sevgi ile gelişir, sevgi ile güzelleşir ve her zorluğu sevgi ile aşabiliriz.

Öncelikle "Sevgi" kadar insana güven veren başka duygu yoktur. Çocuklarımızı, anne ve babamızı karşılıksız severiz. Neden? İçten gelen çok temiz bir duygudur bu. Çünkü insan olmanın getirdiği bir yere sığınma, güven hissinin tatmini ancak sevgi ile mümkündür. Çevremizde kimden sevgi alırız ya da almayız bunu çok kolay anlar insan. İşte çocuk da çevresinde olup biten her şeyin gayet iyi farkında olan bir bireydir. "Çocuğunuzu seviyor musunuz? Bunu göstermek için neler yapıyorsunuz?" sorularına, "Tabii ki seviyorum, ona son model araba aldım, hiçbir şeyi eksik değil." diye cevaplar vermek yeterli değildir. Çünkü çocuğun anne babadan beklediği en temel sevgi işaretleri; sarılmak, dokunulmak, okşanmak ve birlikte yapılan paylaşımlardır.

Bilimsel araştırmalar sonucunda görülüyor ki, bu işler anne karnında başlıyor. Anne karnındaki bir bebeğe çeşitli sesler dinletiliyor. Çok huzursuz olan ve sürekli hareket eden bebek, bu sesler içinde kendi annesinin sesini duyunca sakinleşiyor. Birçok aile hâlen "Çocuk o daha bilmez, anlamaz." düşüncesi ile çocukların dünyasından kendilerini uzaklaştırıyor. Böylece, ço-

"Nasıl ılıman bir iklimde doğa, çok daha verimli, çok daha bereketli ise bir sevgi iklimi içinde geçen eğitim süreci de bizim için o kadar verimli olur."

cuğun zaman zaman gösterdiği garip davranışları anlamak daha da güçleşiyor. Oysa çocuklar kendilerine gösterilen sevginin, ilginin her zaman farkındadırlar.

Eğitimin vitamini sevgidir. Sevgiye dayalı eğitim veren okulda öğrenci sudaki balık gibidir. Bulunduğu ortamı terk etmek istemez. Sevgiden yoksun öğrenci ise kafesteki kuş gibidir. Kulağı çıkış zilindedir. Sevgi, eğitim verimliliğinde önemli bir faktördür. Sevgisiz eğitim düşünülemez. Çocuk, gelişme çaığında, ailede, okulda ve çevrede yeterli sevgiyi görmelidir. Sevgisizlik, çocuğu aileden ve okuldan soğutur. Sokağa itebilir. Bunun için evler ve okullar birer sevgi ve şefkat yuvası olmalıdır. Çocukların başarısında cezalar değil sevgi ve takdir daha etkili olmaktadır. Sevginin bulunduğu yerde neşe, mutluluk, huzur, başarı ve verimlilik vardır. Çocukların

eğitiminde en önemli faktör sevgidir. Çocukta diğer duygular gibi sevgi duygusu da doğuştan vardır. Ancak bu duygunun geliştirilmesi sonradan ve dışarıdandır. Bunun için çocuklardaki bu duygu büyükleri tarafından iyi yönlendirilerek geliştirilmesi gerekir. Bu geliştirme büyüklerin sevgi ortamında olmalıdır. Zamanla iki taraflı sevgi iletişimi oluşturulmalıdır. Oluşturulan sevgi ortamında çocuk, istenilen ölçüde eğitilebilir. Çünkü sevgi, eğitimin itici gücüdür.

Sevgi, eğitimde yararlanılması gereken önemli bir husustur. Sevgisiz eğitim düşünülemez. Temelinde sevgi olmayan eğitim başarıya ulaşamaz. Sevgi faktörü öğrenmeyi kolaylaştıran en önemli unsurdur. Eğitimciler, öğrencilerini sevgi dünyasında gezdirerek eğitmelidirler. Gönül kapılarını onlara açık bırakmalıdırlar. Onlar bu kapıdan girerler ve öğretmenlerinin sevgi bahçelerinden istedikleri bilgi çiçeklerini dererek kolayca öğrenirler. Sevgi yoluyla girilebilen gönül kapısını öğrencilerine kapatan

öğretmenin onlara öğretmeye çalıştığı bilgiler taşın üzerine ekilmiş tohumlara benzerler. Böylesi tohumlar asla çimlenemezler.

Kin, nefret, öfke ve şiddetin olduğu yerde sevgisizlik ve korku vardır. İnsan sevmediği ve korktuğu yerden öğrenmek bir yana hızla kaçır. Öğretmeninden korkudan dizleri titreyen bir öğrenci ona bilmediklerini nasıl sorabilir? Öğretmeninin sevgisini görmeyen öğrenci onunla hangi yoldan diyalog kurabilir? İçinde sevgi olmayan okula öğrenci isteksiz ve zoraki gider. Bunun için bazı aileler çocuklarını okullara göndermekte güçlük çekerler. O hâlde okulları da sevecen yönetici ve öğretmenlerle bir sevgi yuvası haline dönüştürmelidir. Oraya öğrenciler seyerek ve koşarak gitmelidir. Sevgiyle de öğrenmelidir. En kötü sınıf ortamı sokaklardan daha güvenlidir. Bu sorumlulukla çocuklarımızı sevgi ile okul ve sınıf ortamlarında büyütme zorundayız.

Aşk Yolcuları

Benliğini nurla bezer
Aşk yolunun yolcuları,
Gönül gülşeninde gezer
Aşk yolunun yolcuları.

İrfan bağından beslenir,
Güzel ahlâkla süslenir,
En hoş sedâyla seslenir
Aşk yolunun yolcuları.

Çile dolu bade içer,
Kınayana güler geçer,
Heybesinden hikmet saçar
Aşk yolunun yolcuları.

Giymiş edep hırkasını,
Taşır sevgi muskasını,
Hor görür mü başkasını
Aşk yolunun yolcuları.

Garip gelir, garip gider;
İncinsen de incitme der,
Tefekkürle sükût eder
Aşk yolunun yolcuları.

Muhabbetle inen cemre
Huzur katar fâni ömre.
Hepsi birer Yunus Emre
Aşk yolunun yolcuları.

Son semavi söze âşık,
Hakikate, öze âşık;
Gül nakışlı ize âşık
Aşk yolunun yolcuları.

Dert oduyla közlenirler,
Göz önünde özlenirler,
Halk içinde gizlenirler
Aşk yolunun yolcuları.

Ahmet Sami BENLİ

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

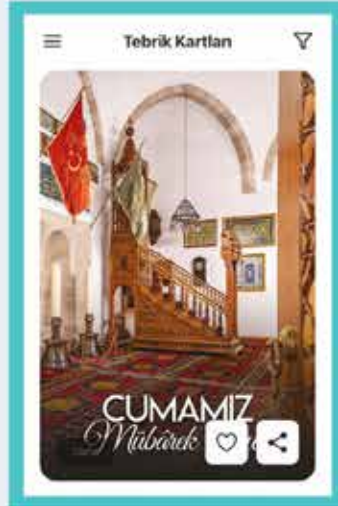
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

